

GLASILO DELAVCEV INDUSTRIJSKIH MONTAŽNIH PODJETIJ

GLASNIK

NOVEMBER 1981

ŠTEVILKA 11

LETO XV

Trato bodo razdelili

Delavski svet tozda Trata je na seji v četrtek 5. novembra na osnovi poročila volilnih komisij ugotovil, da so se člani kolektiva na referendumu izrekli za ustanovitev dveh tozdov. Ustavili pa so se tudi ob dejstvu, da je za ta predlog glasovala le majhna večina in zato predlagali družbeno-političnim organizacijam, naj razpravljajo o političnem položaju.

Referendum je bil razpisan v dveh enotah, kakor bosta tudi organizirana oba tozda. V oddelku avtomatike je 199 volilnih upravičencev, na volišču jih je glasovalo 181, 12 jih je oddalo glasovnice na pošti. Veljavnih glasovnic je bilo 186, od tega 101 za ustanovitev tozda, 85 pa proti. Za je torej glasovalo le 50,75 odstotka volilnih upravičencev. V enoti črpalk pa je 153 volilnih upravičencev, glasovalo jih je 149, veljavnih glasovnic je bilo 142, za ustanovitev tozda se je odreklo 88 volilnih upravičencev (61,51 odstotka), proti pa 54 volilnih upravičencev.

Član delavskega sveta Ivan Lavrič je opozoril, da ti rezultati nujno terjajo odkrito politično razpravo. »Tudi 57 odstotkov ni uspeh, da o 50,75 odstotka ne govorimo. Če je samo polovica ljudi za to, da ustanovimo tozda, moramo vprašati, kako bomo odločili ta tozda.«

Imeli smo zbere delovnih skupaj in posebej po promontamih,« je nadaljeval Lavrič.

»Samo na enem zboru se je 7 delavcev oglasilo, da nasprotujejo predlogu za ustanovitev dveh tozdov. Pogovoriti se je treba, zakaj javno nihče ne oporeka predlogom, na tajnem glasovanju pa mnogi glasujejo proti.«

Sekretar osnovne organizacije ZK Josip Kolarič je dejal: »Razmisliti moramo, kje smo naredili napako? Nihče nam ne more reči, da je bil predlog pripravljen v ozkem krogu, pač pa smo o njem široko razpravljali.« Osnovni razlog za predlagano delitev je bilo prepričevanje, da bo vsak od novih tozdov bolje razvijal svoj proizvodni program, da bo prej razvil nove izdelke in zboljšal kvaliteto, kot bi bilo to možno v enem tozdu s skupno razvojno in drugimi strokovnimi službami.

Direktor tozda Trata Boris Gazvoda se je strinjal, da je treba rezultat referendumu politično oceniti, vendar pa ga ne gledati prečno. »Pomembno je namreč tudi to, da so se tisti delavci, ki so glasovali za ustanovitev tozdov,

odločili zavestno po široki razpravi. Zdaj moramo z delom dokazati upravičenost te odločitve, tako kot se je z gospodarskimi rezultati pokazala kot koristna ustanovitev tozda Itak, čeprav so tudi takrat mnogi menili, da bo to slabo vplivalo na gospodarjenje.«

Boris Gazvoda meni, da so mnogi glasovali proti ustanovitvi dveh tozdov iz bojzani zaradi socialne varnosti. »Ko smo pripravljali predlog, smo vedeli, da je v sedanji gospodarski situaciji to težja rešitev. Toda večina kolektiva se kljub vsemu zaveda, da je le specializacija pot do tega, da bomo z večjo kakovostjo in novimi izdelki dosegali večjo socialno varnost.«

Nova tozda bosta:

— Tozda Trata avtomatika — proizvodnja regulacijske opreme. Dejavnost: Proizvodnja regulacijskih naprav in opreme v industriji in prometu za sisteme ogrevanja, prezračevanja, klimatizacije in procesne industrije ter servis za ta program.

— Tozda Trata črpalke — proizvodnja črpalk in agregatov. Dejavnost: Proizvodnja črpalk za potrebe ogrevanja, prezračevanja, klimatizacije in procesne tehnike. LOJZE JAVORNIK

Tudi mi sodelujemo pri usmerjenem izobraževanju

V vseh letih je IMP intenzivno sodeloval v pripravi na usmerjeno izobraževanje. Letos se je usmerjeno izobraževanje začelo in IMP je tesno povezan s šolami, ki usposablajo mlade za »naše« poklice. Ena od oblik sodelovanja so tudi obiski učencev v naši proizvodnji. 23. oktobra so si učenci 1. letnika energetske smeri s Centra strokovnih šol ogledali proizvodne prostore v Vojkovi ulici. Na sliki. Učence skozi proizvodne prostore vodi Viktor Mlakar.

Več na 6. strani

Samoupravno preoblikovanje Tena

V teku je samoupravni postopek reorganizacije TOZD TEN v dve temeljni organizaciji — TOZD TEN-Energetika in TOZD TEN-Telekomunikacije v sestavi DO EMOND. Tako pomemben postopek zahteva, da bralce informiramo v osnovnih potezah o njegovem postopku.

O V petek, 6. novembra je imela enota šibki tok ponoven zbor delavcev. Na osnovi dodatnih pojasnil in odgovorov na njihova vprašanja, je zbor delavcev velikom večino glasov odločil, naj razpiše referendum o ustanovitvi tozda.

Pobuda se je neformalno rodila že v začetku leta 1980 s strani tedanjega glavnega direktorja DO EMOND tov. Kumše, dipl. inž. in družbenopolitičnega delavca TOZD TEN. Osnovno vodilo pobudnikov je bilo dejstvo, da se je stranska dejavnost temeljne organizacije Tovarna elektraprav razvila tako po obsegu, kakor tudi po kvaliteti do te mere, da izpolnjuje vse pogoje za glavno delovno enoto. Obenem predstavlja delovnega procesa TOZD TEN na področju šibkega toka celoto, ki izpolnjuje zahtevane pogoje iz 320. člena zakona o združenem delu.

Zaradi različnih razlogov se je pričel formalnega postopka za izvedbo reorganizacije zavlekel. Delavski svet TOZD TEN je dne 23. 10. 1980 imenoval komisijo za reorganizacijo novih temeljnih organizacij, ki je imela 16 članov. Ta komisija je pričela z delom 23. 10. 1980. Njena naloga je bila pripraviti gradivo oziroma »elaborat« o družbenoekonomski utemeljenosti organizacije novih TOZD. Komisija je v teku svojega delovanja s prizadevnim in trdnim delom izvršila predlog reorganizacije TOZD TEN z naslednjo vsebino:

— družbenoekonomska utemeljenost reorganizacije

— programska usmeritev obeh TO

— kadrovska prostorska delitev obeh TO

— organizacijska shema obeh TO

— osnutek plana obeh TO za leto 1982

— osnutek delitve premoženja.

Pravno formalno je komisija dala pobudo za reorganizacijo TOZD TEN dne 29. 9. 1981. V pobudi ugotavlja, da obstojata v TOZD TEN dva dela delovnega procesa — šibkotočna in — jakotočna proizvodnja, ki izpolnjujeta vse pogoje iz 320. člena ZZZ ter zato predlaga delavskemu svetu, da postopa po zakonitem postopku v smislu organizacije dveh novih TOZD

— TOZD TEN-Energetika in

— TOZD TEN-Telekomunikacije.

»Elaborat« predstavlja vsebino navedene pobude in ima osnovni namen olajšati delo formalnih komisij in predvsem prikazati elemente utemeljenosti reorganizacije delavcem TOZD TEN.

Med postopkom se je pokazalo dejstvo, da bo eno bolj delikatnih vprašanj, vključitev nekaterih oddelkov v eno od obeh TOZD. Po predlogu navedene komisije naj bi delovale v okviru TOZD TEN-Energetika: kovinska delavnica, lakirnica in vzdrževanje. V okviru TOZD TEN-Telekomunikacije pa naj bi delovale galvana in orodjarina.

To so le obrati oziroma delavnice skupnega pomena in so kot take bile deležne glede vključitve v eno ali drugo TOZD, obilo pozornosti. Nekateri delavci so smatrali, da bi morale biti navedene delavnice oziroma obrati skupnega pomena organizirane v enem tozdu zaradi tehnološke povezanosti. Navedena komisija je te pripombe obravnavala na seji dne 16. 10. 1981. Ugotovila je, da brez dvoma obstoja tehnološka povezanost procesov navedenih obratov skupnega pomena, vendar je smatrala, da to ni edini zlasti pa ne najpomembnejši element pri organizaciji obeh TOZD. Svoj predlog je utemeljila s tem, da današnja

gospodarska situacija in pozitivna gospodarska praksa jasno izkazuje nujno koncentracijo kapitalnih, tehnoloških, kadrovskih in drugih sil v določenih funkcijah. Zato je primerno, da se sredstva za zagotavljanje enostavne in razširjene reprodukcije obratov skupnega pomena združujejo. To pa na drugi strani pomeni, da bo vsak od obeh novih tozdov imel nekaj teh obratov, druga temeljna organizacija pa bo na podlagi tehničnega sodelovanja in združevanja sredstev pomagala pri formiranju materialne baze teh obratov. Izkustveno zgrešeno ter politično nesprejemljivo je pričakovati, da bosta nova tozda, kot sestavna dela dolgoletnega TOZD TEN delovala popolnoma ločeno. Zato bodo nujno obstajale tehnične in tehnološke povezave med obema tozdoma.

Dne 20. 10. 1981 sta zasedala na pobudo delavskega sveta TOZD TEN zbora delavcev šibkotočnega — in jakotočnega — dela delovnega procesa. Delavci jakotočnega dela so se z večino glasov strinjali s predlogom ter se odločili, da bodo na referendumu o organizaciji TOZD TEN-Energetika odločili po predlogu komisije, kakor zgoraj. Delavci šibkotočnega dela delovnega procesa s pridruženimi obrati skupnega pomena pa niso sprejeli predloga delavskega sveta oziroma komisije. Od skupno 132 glasujočih delavcev se jih je odločilo 24 ZA 67 pa PROTI predlogu. Ostali delavci se niso izjavili o predlogu.

Glede na trdno in jasno odločitev delavcev z jakotočnega dela delovnega procesa ni ovire za organizacijo nove TOZD TEN-Energetika. V tem primeru bi preostali del sedaj obstoječega tozda — šibkotočni del — moral spremeniti svojo glavno dejavnost ter verjetno tudi ime temeljne organizacije. Ker pa sta temelj našega samoupravnega socialističnega sistema sporazumevanje in dogovarjanje, delavci TOZD TEN, njihove družbenopolitične organizacije in delavci s posebnimi

pooblastili in odgovornostjo vztrajajo na poti sporazumevanja in dogovarjanja.

Iz razprav na zboru delavcev šibkotočnega dela delovnega procesa dokaj jasno izhaja, da ne gre za opredelitev proti predlogu, temveč da gre predvsem za premajhno informiranost o vsebini predloga, ki bi omogočila odločno opredelitev za predlog reorganizacije. S tem v zvezi so družbenopolitične in poslovne strukture opravile vrsto razgovorov s skupinami in celoto šibkotočnega dela delovnega procesa z osnovnim namenom izboljšati informiranost. V tem času je splošno kadrovskega sektor DO pripravil tudi osnutek samoupravnega sporazuma o trajnem medsebojnem poslovno-proizvodnem sodelovanju. Ta osnutek oziroma samoupravni sporazum ima kot osnovno vsebino predvsem ureditev poslovanja navedenih obratov skupnega pomena, planiranje, sporazumevanje, vrednotenje opravljenega dela, način prevzemanja rizika in medsebojne odgovornosti v pravnem prometu ter druge določbe. Sporazum bo dal bistveno in kvalitetno pravno podlago za sodelovanje, ki ga je v odgovoru na pripombe dala komisija za reorganizacijo.

Dne 6. 11. 1981 bodo delavci celotnega zbora šibkotočnega dela delovnega procesa poslušali zaključno in obenem tudi dopolnilno informacijo k predlogu komisije ter na podlagi le-te sprejeli sklep glede predloga reorganizacije.

Splošno prepričanje je, da bosta novi temeljni organizaciji s predlagano notranjo organizacijo poslovanja bistveno bolj dinamični in sposobnejši prebroditi dokaj zahtevne in težke pogoje trenutne gospodarske situacije. Prav tako pa bosta s specializirano in ločeno dejavnostjo lažje zagotovili potrebne elemente za hitrejši razvoj vsake od dejavnosti.

Direktor splošno kadrovskega sektorja DO: KRIST Boris, dipl. iur.

IZ VSEBINE

— Predlog za spremembe v organiziranosti sozda ni sam sebi namen, pač pa so organizacijske novosti le sredstvo, s katerimi želimo doseči vsebinske premike v našem gospodarjenju in poslovanju. V to nas silijo tako splošne gospodarske razmere v državi kot tudi naše lastne slabosti, ki jih vsak dan čutimo. Med tem slabostmi so: Nezdostno razvojno delo pri iskanju novih programov in dopolnjevanju ter razmejevanju obstoječih, dejstvo, da nismo dosegli enotnega in celovitega nastopa na trgu, da nimamo moderne in racionalne poslovne organizacije, da nas bremeni slabo razmerje med proizvodnjo in režijo, da se v vsakdanjem ravnanju ne držimo sprejetih dogovorov. Objavljamo razmišljanje pomočnika generalnega direktorja sozda Aleša Čerina, ki je član delovne skupine, katere naloga je bila pripraviti predloge za organizacijske dopolnitve v sozdu.

Str. 2

— Na sestankih sprejemamo sklepe, tisti, ki naj bi jih uresničevali, pa začno iskati izgovore, zakaj se to ne da — in če je treba, jim pomagajo še drugi. Na ravni delovne organizacije Emond imamo devet direktorjev, pravega vodstva pa ne. Monterji tozdov OV in Klima montaža lahko delajo skupaj na istih objektih — zakaj torej ne bi mogli v isti proizvodni hali. To je nekaj misli iz pogovorov s sekretarji osnovnih organizacij ZK.

Str. 4 in 5

— Naš Izobraževalni center je pripravil prvih devet programov za izobraževanje ob delu. To pomeni prvi korak k uveljavljanju širše funkcije Izobraževalnega centra.

Str. 6

— 22. novembra bodo prebivalci ljubljanskih občin na referendumu glasovali o uvedbi tretjega samoprispevka. Objavljamo odgovore predsednice skupščine drugega samoprispevka Olge Vipotnik na najpomembnejša vprašanja, ki so se pojavila v javni razpravi in tudi mnenja nekaterih naših sodelavcev.

Str. 7

— Monterjska dela so težka, zato med našimi monterji ni malo invalidov. Kako rešujemo te probleme?

Str. 8

— Tozda Trata je kupil licenco za proizvodnjo drsnih tesnil in štirim avtorjem priznal slabih sedem milijonov nadomestila. Zadnje vesti so takšne: Avtorji teh milijonov niso dobili, pogodbo in ves postopek, kako je do nje prišlo, bodo znova preverili, drsna tesnila pa bodo začeli izdelovati.

Str. 9

— Počitniška skupnost vabi na silvestrovanje v Fiesu in zimske počitnice na Vojsko.

Str. 2

Klima Celje je zmanjšala svoj investicijski program

Odpravili bodo dve ozki grli v proizvodnji

V Industrijski proizvodnji celjske Klime ugotavljajo, da imajo dve ozki grli, ki jim zavirata učinkovito delo: prvo ozko grlo je priprava proizvodnje (to je razrez in oblikovanje pločevine), drugo ozko grlo je strojna obdelava. Oba ta problema naj bi rešili z novimi investicijami.

V srednjeročnem planu sozda IMP je opredeljena izgradnja tovarne industrijskih klima naprav (v vrednosti 300 milijonov dinarjev) kot investicija skupnega pomena.

»Glede na omejevanje naložb in našo skupno stabilizacijsko politiko, smo naše plane ponovno preverili in skušali ugotoviti, kateri del tega načrta je res najbolj nujen, da bomo dosegli zastavljene cilje, čemu bi se pa morda lahko začasno odpovedali,« je povedal glavni direktor Klime Alojz Zupanc.

Tako so oblikovali predlog, da bi najprej rešili sedanji ozki grli v pripravi proizvodnje in strojni obdelavi, kar pravzaprav pomeni začetek etapnega uresničevanja investicije, ki je napisana v srednjeročnem planu. Samoupravni organi so izhodišča že potrdili in zdaj jih že začnajo uresničevati z izdelavo investicijskih elaboratov in pridobitvijo potrebnih soglasij.

Obrat strojne obdelave bo v stavbi, ki jo bodo kupili od Libele

Investicijski program za izgradnjo obrata strojne obdelave je že izdelan. Novi obrat bodo zgradili v obstoječi stavbi Libelinega tozda IFA.

Prostori Libelinega tozda IFA se nekako zajedajo v Klimino zemljišče. Ker je bilo jasno, da se IFA na tem prostoru ne more razvijati, tudi urbanistični plan Celja določa, da se bo ta tozda

preselil in bo Klima tako zaokrožila celoten kompleks — Libela pa bo tako združila vso proizvodnjo na istem mestu.

V Libeli so svoj del načrta uresničili, tako da se bo tozda IFA preselil v novo tovarno in do 30. junija prihodnje leto izpraznil obstoječe prostore, ki jih bodo prodali Klimi, o čemer so že sklenili in podpisali ustrezen dogovor. Klima bo morala za stavbe in zemljišče odšteti 20 milijonov dinarjev.

S tem bodo pridobili stavbo, ki je bila zgrajena leta 1956 in ima 2.400 kvadratnih metrov koristne površine. Ugotavljajo, da lahko z adaptacijo v njej uredijo prav dobre proizvodne prostore za svoje potrebe.

Skupno naj bi jih obrat strojne opreme stal 29 milijonov dinarjev. Zidarskih del bo za okrog 3 milijone, 20 milijonov bo, kot že rečeno, odškodnina Libeli, ostalo bodo stroški opreme.

Del potrebnega denarja bodo dobili s prodajo skladiščnih prostorov, ki jih imajo ob izhodni magistrali. Za tiste prostore računajo, da bodo dobili okrog 9,4 milijona dinarjev.

Adaptacijo Libelinega objekta bodo začeli julija, torej takoj ko bo prazen, trajala pa bo 3 mesece.

Novi prostori za razrez in oblikovanje pločevine

Pripravo proizvodnje pa nameravajo rešiti v podaljšku sedanje proizvodne hale tozda Montažna proizvodnja, v katerem bodo pridobili okrog 1.350 kvadratnih metrov prostora. Za obrat imajo že tehnološko studijo o najustrenejšem pretoku materiala in razporeda strojev. Prepričani so, da bodo s smiselno organiziranim pretokom materiala od skladišč do razreza in odtod naprej v proizvodnjo tudi povečali proizvodnjo.

Investicijska vrednost tega objekta je 30 milijonov dinarjev, od česar bo šel levji delež za gradbene stroške, saj bodo v novi obrat preselili precej sedanje opreme. V Klimi namreč kupujejo novo opremo sproti v okviru rednih sredstev za investicijsko vzdrževanje in se odločajo za novogradnje šele takrat, ko jim postanejo prostori pretesni za nadaljnje širjenje in posodabljanje proizvodnje.

Ob Kliminih načrtih se zastavlja vprašanje, če so preverjali možnosti za prodajo svojih izdelkov, saj vemo, da se vse manj gradi.

»Naš proizvodni program je predvsem oprema za industrijsko prežračevanje, za katero še vedno imamo tržišče in ni pričakovati, da bi se povpraševanje doma ali izvoz bistveno zmanjša-

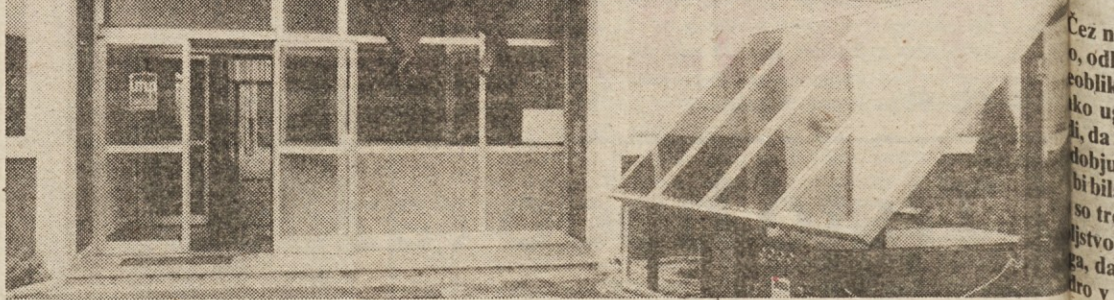
la, saj oprema, ki jo izdelujemo, ne pride v poštev samo pri novogradnjah, pač pa tudi pri posodabljanju obstoječih tovarn. Naša oprema pripomore k urejanju boljšega delovnega okolja. Glede na zahteve po varstvu pri delu sem prepričan, da bodo potrebe po industrijskih sistemih za prežračevanje in odpravljanje še naprej velike,« pravi Alojz Zupanc.

Klima zdaj ne izvažajo veliko. Posredno izvažajo opremo, ki jo vgrajuje Brodgradnja v ladje za tuje naročnike in naši monterji na tujih gradbiščih. Zdaj pa se dogovarjajo tudi z nekaterimi zahodnoevropskimi tvrdkami za kooperacijo pri proizvodnji industrijskih ventilatorjev in naprav za odpravljanje. Vse to pa je povezano z naložbami.

Skratka, v Klimi predvidevajo, da se bo njihova proizvodnja do leta 1985 povečala za dobrih 40 odstotkov. To povečanje naj bi dosegli predvsem z boljšo organizacijo dela in sodobnejšo opremo, saj računajo, da bodo število zaposlenih v tem času povečali le za 10 odstotkov.

Del potrebnih sredstev za te svoje načrte bo Klima združila v okviru delovne organizacije, pričakujejo pa, da bodo določena sredstva uspeli dobiti tudi v okviru sozda. »To tembolj, ker smo naše investicijske načrte prilagodili sedanjemu težkemu gospodarskemu položaju, jih zmanjšali in večino prenesli v naslednja leta,« pravi Alojz Zupanc.

LOJZE JAVORNIK

Paket naprav za izkoriščanje sončne energije v individualnih hišah bo na voljo kupcem v začetku prihodnjega leta. Paket bodo sestavljali v Montaži Koper in sicer bodo v njem naslednji sestavni deli: štirje sončni mniki sončne energije, lamelni prenosniki toplote (Klimat) vsa potrebna avtomatika in dve črpalki (Tahodijektorji) za ogrevanje vode, 300-litrski bojler (TAM) in ekspanzijska posoda. Zraven bodo tudi dve cevi in druga drobna oprema od varnostnih ventilov do pip. (Ce smo natančni, moramo govoriti o dveh paketih: v enem bodo sončni sprejemniki, v drugem pa vsa ostala oprema.) Okvirna cena kompletne opreme je 120.000 dinarjev.

Odkar pišemo v Glasniku o IMP-jevem sprejemniku sončne energije, me je že mnogo znancev in prijateljev vprašalo, kdaj ga bo mogoče kupiti. Tudi v Montaži Koper se oglašajo precej zainteresirani, saj je to ravno na obali najboljši pogoj za izkoriščanje sončne energije. To kaže, da mnogi ljudje želijo izkoristiti sonce za gretje sanitarne vode in bomo torej tržišču ponudili zares zaželen izdelek.

Naš paket za izkoriščanje sončne energije bo namenjen tako tistim, ki radi kaj sami postorijo po hiši, kot tistim, ki sta jim rokodelstvo in tehnika španska vas. Prvi bodo vzeli v roko skico in si zadevo montirati sami, drugi pa bodo paket samo naročili in pripeljala ga bo skupina monterjev Montaže Koper, ki bodo napravili tudi montirali. V Montaži bodo usposobili posebno ekipo prav za to nalogo in jo tudi opremili s kombiniranim in vsem orodjem za učinkovito montažo.

Morda se kdo sprašuje, kaj v Montaži Koper toliko odlašajo, namesto, da bi te pakete začeli takoj prodajati. Toda opraviti je treba še precej strokovnega dela. Skupaj z dr. Petrom Novakom s Strojne fakultete v Ljubljani, ki na projektu za izkoriščanje sončne energije že ves čas sodeluje z nami, zdaj pripravljajo prototip, ki ga bodo razstavili konec novembra na sejmu RAVE (Racionalno koriščenje alternativnih energijskih virov v Kopru). Novi prototip bo enostavnejši (tudi precej cenejši), pa zato nič slabši. Ta prototip bodo tudi prijavili na patentnem uradu in zaščitili. (Komplet na sliki je prvi prototip, ki je bil predstavljen na Zagrebškem velesejmu).

Medtem, ko se pilijo tehnično izvedbo kompleta, da bi bil čim boljši, enostavnejši in cenejši, pa tudi isti trgovsko organizacijo, ki ga po pomagala spraviti do kupca. Preučujejo tudi možnosti za izvoz teh kompletov.

In kako uspešni bodo sončni sprejemniki? Med preiskusi so ob normalnih sončnih dneh greti vodo v bojlerju na 50 do 55 stopinj. V bojlerju je 300 litrov vode, torej dovolj, da ostane topla voda čez noč — če je voda preveč ne porabiš. Kadar pa ne bo sonca, bo avtomatika vključila grelec za ogrevanje.

Kdor ne verjame, da bo komplet deloval, bo šel lahko v ljubljanske Murgle, kjer bodo ravno te naprave montirali na 55 hišah v tako imenovanem Sončnem naselju.

Fakturirana realizacija za september 1981

Realiz.	TOZD, DO	Plan v 10 ³ din			Izvršitev			Indeks izvršitve			
		1981	9 mes.	september	september	9 mes.	9 mes. 1980	let. pl. (5:1)	pl. 9 m. (5:2)	pl. 9 m. (4:3)	pl. 9 m. (4:3)
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
OV	- SFRJ	644.000	483.260	57.680	70.320.741	498.877.600	385.862.461	77,47	103,23	121,92	129,83
	- inoz. (m.)	60.000	-	-	7.210.904	33.892.332	40.627.915	56,49	-	-	83,33
KM	- SFRJ	329.600	244.700	28.710	22.261.186	261.979.871	218.763.654	79,48	107,06	77,54	119,83
	- inoz.	65.000	-	-	6.350.690	31.700.599	26.048.350	48,77	-	-	121,92
MK	- SFRJ	393.500	292.220	34.170	41.907.350	270.161.463	241.180.514	68,67	92,45	122,64	112,92
	- inoz.	42.000	-	-	4.272.657	19.981.502	1.201.883	47,58	-	-	166,67
PB Rp	- SFRJ	12.829	9.440	1.100	727.839	4.438.222	10.537.307	34,60	47,02	66,17	125,92
SD	- SFRJ	3.696	2.760	330	310.583	2.781.508	2.211.606	75,26	100,78	94,12	125,92
PROMONT	- SFRJ	1.383.625	1.032.380	121.990	135.527.699	1.038.238.664	858.555.542	75,04	100,57	111,10	120,54
PROMONT	- skupaj	1.550.625	-	-	153.361.950	1.123.813.097	926.433.690	72,47	-	-	121,92
AM	- SFRJ	690.000	508.900	60.000	62.455.985	556.741.779	460.159.239	80,69	109,40	104,09	120,54
	- inoz.	85.530	-	-	3.237.069	58.994.563	35.883.459	68,96	-	-	164,67
IB	- SFRJ	72.600	53.600	6.200	5.032.218	42.584.568	41.194.265	58,66	79,45	81,16	103,23
BLISK	- SFRJ	252.000	185.800	22.000	26.534.427	164.986.706	141.194.265	65,47	88,80	120,61	116,67
	- inoz.	13.570	-	-	-	-	-	-	-	-	-
EKO	- SFRJ	331.000	244.300	28.900	22.686.580	219.163.300	205.262.589	66,21	89,71	78,50	106,67
	- inoz.	6.780	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PMI	- SFRJ	1.345.600	992.600	117.100	116.709.210	963.476.353	847.770.992	73,09	99,08	99,67	116,67
PMI	- skupaj	1.451.480	-	-	119.946.279	1.042.470.916	883.654.451	71,82	-	-	117,92
EM	- SFRJ	597.000	444.700	52.880	72.784.797	628.589.079	441.423.932	105,29	141,35	137,64	142,92
	- m.brez.bl.izv.	565.000	421.940	49.700	57.858.543	613.662.825	423.758.594	108,61	145,44	116,42	144,83
	- m.z.bl.izv.	582.000	434.670	51.180	71.054.983	522.651.385	430.429.744	89,80	120,24	138,83	121,92
	- projekt	15.000	10.000	1.700	1.729.814	8.125.740	10.994.188	54,17	81,26	101,75	73,33
	- EM brez blag.izv.	580.000	432.040	51.400	59.588.357	551.138.170	434.752.782	95,02	127,57	115,93	126,67
	- inoz.	116.000	-	-	22.072.618	78.004.031	41.076.733	67,24	-	-	189,83
DVG	- SFRJ	210.000	150.800	20.350	20.173.189	139.243.935	118.470.979	66,31	92,34	99,23	117,92
	- inoz.	2.000	-	-	294.902	2.463.188	-	123,16	-	-	-
TEN	- SFRJ	600.000	442.885	54.562	65.379.521	409.989.084	307.674.574	68,33	92,57	119,83	133,33
	- jaki tok	344.000	254.205	31.185	40.973.464	245.384.338	172.222.735	71,33	67,75	131,39	142,92
	- šibki tok	256.000	188.680	23.377	24.406.057	164.604.746	135.451.839	64,30	87,24	104,40	121,92
ISO	- SFRJ	175.000	130.256	15.535	17.901.964	137.265.280	94.647.288	78,44	105,38	115,24	145,83
CK	- SFRJ	24.200	18.147	2.110	1.595.941	17.726.945	14.546.744	73,25	97,69	75,64	121,92
EMOND	- SFRJ	1.606.200	1.186.858	145.387	177.635.412	1.332.814.323	976.763.517	62,98	122,30	122,33	136,67
EMOND	- skupaj	1.724.200	-	-	200.202.932	1.413.281.544	1.017.840.250	81,97	-	-	138,33

Realiz.		Plan v 10 ³ din			Izvršitev			Indeks izvršitve			
		1981	9 mes.	septem.	september	9 mes.	9 mes. 1980	let. pl. (5:1)	pl. 9 m. (5:2)	pl. 9 m. (4:3)	pl. 9 m. (4:3)
TOZD, DO		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
KLIMAT		358.000	251.400	35.000	23.858.929	241.715.009	210.272.179	67,52	96,15	68,17	114,83
TIO		300.000	211.700	27.000	19.734.540	191.119.021	176.848.739	63,71	90,28	73,09	108,33
PANONLIJA		765.000	604.000	63.000	50.994.934	553.147.510	346.391.915	72,31	91,58	80,94	159,83
TRATA		501.900	362.000	51.000	32.478.805	313.584.277	389.408.464	62,48	86,63	63,68	80,54
ITAK		145.350	108.400	13.100	14.177.233	110.304.249	98.337.249	75,89	101,76	108,22	112,92
SKIP		353.000	273.700	35.300	40.592.398	272.256.376		77,13	99,47	114,99	115,83
IPKO		115.000	78.700	12.100	13.483.026	68.731.750	295.696.458	59,77	87,33	111,43	
IKO		1.115.250	822.800	111.500	100.731.462	764.876.652	783.442.171	68,58	92,96	90,34	97,83
LSNL		431.000	321.719	39.690	42.146.982	350.108.691	255.785.622	81,23	108,82	106,19	136,67
HVA		133.300	101.400	12.600	14.410.699	104.971.886	110.926.043	78,75	103,52	114,37	94,83
VIPO		48.375	36.242	4.170	5.545.605	40.796.009	-	84,33	112,57	132,99	
LEK		90.000	65.340	8.520	9.950.071	75.596.126	49.679.055	84,00	146,31	116,78	152,92
LIVAR		702.675	524.701	65.980	72.053.357	571.472.712	416.390.720	81,33	108,91	109,20	137,24
IP		470.949	339.300	38.300	38.163.768	340.594.082	274.438.372	72,32	100,38	99,64	124,83
MP	- SFRJ	261.297	188.657	24.039	25.491.402	201.283.525	159.802.190	77,03	106,69	106,04	125,83
	- inoz.	12.500	-	-	-	1.713.269	-	13,71	-	-	-
KLIMA	- SFRJ	732.246	527.957	62.339	63.655.170	541.877.607	434.240.562	74,00	102,64	102,11	124,83
KLIMA	- skupaj	744.746	-	-	63.655.170	543.500.876	434.240.562	72,99	-	-	125,83
INŽ		92.056	69.000	8.000	10.443.559	68.500.448	63.863.693	74,41	99,28	130,54	107,24
PB		67.000	49.144	6.528	10.418.445	45.976.109	39.161.236	68,62	93,55	159,60	117,24
ZAST		165.000	122.928	14.024	18.307.979	126.212.747	124.710.016	76,49	102,67	130,55	101,24
ALCHROM		117.558	83.558	15.325	17.444.916	86.440.729	62.956.817	73,53	103,45	113,83	137,33
IC		15.297	11.312	1.365	1.562.453	12.181.420	6.923.626	79,63	107,69	111,93	179,94
IZIP		456.911	335.942	45.242	58.197.352	339.311.453	297.615.388	74,26	100,97	128,64	114,07
- PD		11.140	9.500	1.500	1.900.639	9.594.994	7.245.869	86,43	101,00	126,71	132,43
IMP	SFRJ	8.776.647	6.509.835	796.038	821.198.704	6.567.644.298	5.347.280.669	74,83	100,89	103,16	122,83
IMP	skupaj	9.180.027	-	-	864.637.544	6.794.393.784	5.500.375.934	74,01	-	-	123,53

razmišljanje o predlaganih poslovnih in organizacijskih dopolnitvah v sozdu IMP

V čem je moč in nemoč naše sestavljene organizacije

Čez nekaj tednov, ob prelomu v 1982. leto, bomo začeli šteti peto leto, odkar smo se delavci tedanje delovne organizacije samoupravno oblikovali v sestavljeno organizacijo IMP. Po teh slabih štirih letih lahko ugotovimo, da je bila takratna odločitev gotovo pravilna, kot je, da SOZD ni ostal le na papirju, ampak je dejansko zaživel. V tem dobju stalno prisotna razmišljanja, kaj vse bi bilo potrebno storiti, bi bila naša sestavljena organizacija vse boljša in boljša, dokazujejo, so treznost, realnost in (samo)kritičnost daleč presegle samozadovoljstvo, češ, da smo začrtano že uresničili in da je večini mnogo do tega, da SOZD IMP ostane in se razvija v trdno, močno in uspešno delo v dejavnosti, ki jo opravlja.

Problemska konferenca koordinatorov IMP-ja januarja letos z namenom poenotenja poslovne politike v SOZD IMP je od namenskega SOZD IMP gotovo eden pomembnejših mejnikov nastajanja poti IMP-ja, na njej dogovorjena in v OOK sprejeta stališča pa med drugim pomenijo tudi pobudo za poslovno in organizacijsko dopolnitev v SOZD IMP.

IMP nas prisiljuje v poslovno organizacijsko dopolnitev
Ko govorimo o novi organizaciji SOZD IMP, moramo upoštevati dvoje, in sicer, je nova organiziranost samo delo, s katerim želimo doseči določene vsebinske premike v gospodarstvu in poslovanju in ne, da bi sama sebi namen in da ne zadeva vseh, ampak le tista področja naše sedanje organiziranosti.

Dejstva, ki nas silijo v poslovno in organizacijsko dopolnitev, lahko strnemo v dve skupini, in sicer, prvo, gospodarske mere, v katerih delamo in žimo in drugo, naše lastne slabosti.

Lanskoletne, še posebej pa letošnje poslovne rezultate, ki kažejo ne le občuten zastoj v naši gospodarski rasti in razvoju, ampak tudi izrazito neugoden ekonomski položaj IMP-ja v primerjavi s prejšnjimi leti, objektivno in presojljivo meri lahko pripišemo našim zaostrenim in neugodnim gospodarskim razmeram in njihovemu. To nikakor ne pomeni zmanjšanje pred ugotavljanjem lastnih slabosti, kajti občutno zmanjšanje investicijske porabe, katero je vezan dober del naše dejavnosti, se je neizbežno moral odraziti in vplivati na pridobivanje dohodka. K temu so svoje prispevali tudi redna rast cen, nestabilnost na trgu reproduktivnega materiala, surovini, omejevanje uvoza in drugi vzroki, ki jih zaokrožujemo pod izraz zaostrene gospodarske razmere.

Naše lastne slabosti, ki so se razvile v nepripravljenosti, neustreznosti prilagoditve se od naših lastnosti izjemne konjunkturalne nastalo splošno gospodarsko stanje in katere smo leta nazaj vsi pravilno ugotavljali, ne odpravljali, so v takih razmerah bile na dan v vsej svoji širini. Gre namreč za nezadostno razvijeno delo pri iskanju novih programov in dopolnjevanju ter razvijanju obstoječih, neuporabljen cilj enotnega in celovitega nastopa na trgu; pomanjkanje moderne in racionalne poslovne organizacije, neugodno razmerje med proizvodnjo in realizacijo, neupoštevanje, celo kršenje prijetih dogovorov, in še bi lahko naštevali.

GOLJ NOVA ORGANIZIRANOST NE REŠUJE

ČESAR
Obstoječa organiziranost SOZD IMP je odraz stanja, okoliščin, razmer, potreb in ambicij v času, ko smo se pripravljali na prehod iz delovne v sestavljeno organizacijo. Ob tem moram poudariti pomembno dejstvo, da smo danes — če drugače ne — pogostejši za štiri leta izkušeni. Ot reorganizacije, ki smo jo izvedli, je pravzaprav odprl šele TOZD leto pred našo odločitvijo, da nismo imeli od kje črpati praktičnih izsledkov, če izvajamo sestavljene organizacije — večje sisteme, ki so nastajale z združevanjem (mnoge od teh so krstili z neslavnimi imenjenkami), ki pa so imele

znanstveno raziskovalnimi institucijami, od nje pa pričakujemo ne le mesta vsklajevanja dela razvojnih služb v DO in TOZD, ampak tudi začetek organiziranja in načrtnega dela na področju razvoja v IMP. Mislim, da bi taka dejavnost na ravni SOZD pomenila tudi izredno oporo in strokovni smernik pri načrtovanju novih investicij, programskem razmejevanju znotraj IMP-ja pri odločitvah o integracijskih procesih in še kje.

Enoten in celovit nastop na trgu

Ni slučaj, da smo prav ob preoblikovanju iz delovne v sestavljeno organizacijo organizirali tudi TOZD skupnega pomena Inženiring—izvoz—uvoz. Korenine te temeljne organizacije so pognale prav iz želje in potrebe po enotnem in celovitem nastopu IMP-ja doma in v tujini. Kljub temu, da je TOZD Inženiring v naših vsakdanjih notranjih poslovnih, družbenoekonomskih in drugih razmerjih mnogokrat (ne)upravičeno kamen spotike, pa je svoj namen v celoti upravičil. Po naravi stvari oziroma naše dejavnosti pa se je skozi štiri leta namen inženiringa krepko nagnil v korist montažnih TOZD. Podatek, da je v Inženiringu za področje prodaje proizvodov v SFRJ in vsklajeno delo predstavništva zaposlenih en sam delavec, pove vse. Dejstvo je, da je enoten, celovit nastop na področju prodaje storitev (montaže) doma in v tujini dobil take dimenzije, da pa enoten in celovit nastop na področju prodaje proizvodov zahteva posebno, sebi lastno ureditev, čeprav se vrsta proizvodov prodaja skupno z montažo. Cela vrsta proizvodov pa se kljub temu prodaja samostojno mimo montaže, a danes — nekompletno in neenotno. Dopolnitev organizacije, o kateri govorimo, predvideva po načelih, po katerih smo pred leti organizirali inženiring, oformiti tudi posebno TOZD skupnega pomena za blagovni promet. To pomeni, da naj bi preko sedanjega Inženiringa uveljavljali enoten in celovit nastop na področju storitev (montaže), preko nove OZD (recimo ji »blagovni promet«) pa na področju blaga (proizvodnje). Ni treba posebej poudarjati, da bi morali obe organizacijski enoti delati z roko v roki.

Tako kot sedanji inženiring princip v IMP-ju posameznim DO (TOZD) ne odvzema prodajne funkcije, tudi »blagovni promet« ne, pomeni pa, da z enega mesta kupcu oz. investitorju ponudimo proizvode vseh naših TOZD, še posebej pa tedaj, ko ti tvorijo neko celoto (področja energetike in kmetijskega programa). Ta sistem enotnega in kompleksnega nastopa na trgu naj bi imel jedro v prodajno-projektivnem biroju, tesno povezanem z enotno predstavniško mrežo, ekonomsko propagando in operativnim marketingom za tekoče nabavne in prodajne naloge. V to organizacijo spada tudi celotni zunanjetrgovinski promet ter opravljanje zastopniških storitev za tuje firme s konsignacijsko prodajo blaga (slednje se danes opravlja v TOZD Zastopstva). Končno je tu še ena skupna funkcija, ki jo v IMP-ju že dalj časa nimamo več, in sicer del nabavne funkcije za IMP najpomembnejših materialov (področje črne in barvne metalurgije, elektromotorjev in kablov). Dobro organiziranje in opravljanje predvidene prodajne in nabavne funkcije, kot tudi njune medsebojne povezanosti in soodvisnosti, gotovo nosi v sebi ugodne ekonomske in druge učinke.

Seveda je taka organiziranost samo predpogoj, po našem mišljenju najprikladnejša oblika, za dosego enotnega in celovitega nastopa, ki ga npr. preko inženiring dejavnosti še nismo dosegli. Se vedno obstaja medsebojna

konkurenca, ki pomeni pravo nasprotje enotnega nastopa, čeprav nekatere ocene govorijo v prid precejšnjemu izboljšanju teh neugodnih pojavov. Se vedno nismo dorekli, kako kapacitete in ambicije v DO PMI Maribor pametno vklopiti v enoten in celovit koncept nastopa na trgu itd.

V tem sestavku, pa tudi sicer izredno pogosto uporabljamo izraz »enoten in celovit nastop na trgu«. Kaj pravzaprav to pomeni? Enoten nastop pomeni, da se IMP na trgu pojavi z eno ponudbo. Težav ni, ko se IMP pojavlja s specifično dejavnostjo, npr. Panonijo kmetijsko mehanizacijo, drugače pa je, če je znotraj IMP-ja več možnih ponudnikov, npr. montaža strojnih instalacij. V takih primerih enoten nastop nujno predpostavlja dogovarjanje, kateremu naj bi sledila ena ponudba. Tudi več ponudb za isto storitev ali blago izpred IMP-ja lahko še štejejo za enoten nastop, če je bil zaradi posebnih razlogov znotraj IMP-ja sklenjen tak dogovor. Celovit nastop pa pomeni, da pri vsakem nastopu na trgu ponudimo čim širši spekter blaga in storitev iz naše dejavnosti. Inženiring in blagovni promet sta zato organizacijski tvorbi, preko katerih naj bi uresničevali načelo enotnega in celovitega nastopa na trgu doma in v tujini.

Vprašanje organiziranja del skupnega pomena
Znano je, da se dela skupnega pomena, ki smo jih opredelili v sporazumu o združitvi v SOZD IMP, ne opravljajo le v delovnih skupnostih SOZD in Interne banke, ampak tudi v delovni organizaciji skupnega pomena IZIP, zato smo jo mnogokrat tako imenovali, ker je bil pretežen del njene dejavnosti dejansko tak. Predlog o poslovnih in organizacijskih dopolnitvah SOZD IMP je vseboval tudi zanimivo rešitev o organiziranju del skupnega pomena, po katerem naj bi postale sedanje TOZD, združene v DO IZIP, Inženiring—izvoz—uvoz, Projektivni biro (ojačan s projektantskimi skupinami oz. oddelki nekaterih TOZD), Izobraževalni center in novonastala organizacija blagovnega prometa, enovite delovne organizacije, neposredno združene v sestavljeno organizacijo. TOZD Alchrom in od zunanjetrgovinske dejavnosti očiščen del. TOZD Zastopstva (ki naj bi spadal v sfero blagovnega prometa), naj bi se povezale v eno od obstoječih delovnih organizacij, sedanja DO IZIP pa bi prenehala.

Večina v tem predlogu ni videla kakšnih posebnih koristi in pridobitev, ampak predvsem negativnosti, kot nepotrebno razbijanje delovne organizacije, nastanek novih enotnih DO, povečanje režije, preveliko centralizacijo in moč SOZD, itd. Tak predlog se je porodil predvsem iz treh razlogov, in sicer, prvič s širjenjem (specifične) proizvodne dejavnosti (TOZD Zastopstva, TOZD Alchrom) ima DO IZIP vse manj značilnosti delovne organizacije skupnega pomena, drugič, neposrednejša povezava vseh organizacijskih enot, ki opravljajo dela skupnega pomena, bi predstavljala novo kvaliteto in tretjič, taka rešitev bi pomenila racionalizacijo opravljanja strokovnih in administrativnih del. Posebna tehtnost drugega razloga je v tem, da bi delovni skupnosti SOZD in Interne banke z enovitimi delovnimi organizacijami — med temi sta tako Inženiring kot blagovni promet nič drugega kot v temeljni oz. delovni organizaciji organizirani delovni skupnosti skupnih služb — tvorili neko celoto, ki opravlja dela skupnega pomena, pri čemer bi bila koordinacija med temi subjekti, kot tudi vsakega od njih nasproti delovnim organizacijam, za katere

te storitve opravljajo, tesnejša. Tehtnost tretjega razloga pa je v sledečem: vsaka od enovitih delovnih organizacij naj opravlja svojo zelo specifično določeno poslovno funkcijo, vsa njim skupna strokovna in administrativna dela, kot so plansko-analitiška, splošno-kadrovska, pravna, računovodska itd. pa naj se opravljajo v delovni skupnosti SOZD. S tako rešitvijo bi se delovna skupnost Interne banke dejansko lahko otresla knjigovodsko-računovodskih del in se posvetila izključno finančnim nalogam, v delovni skupnosti SOZD pa bi se skoncentrirala opravila in informacije, ki bi ji s celovitim pregledom omogočile dejansko opravljanje funkcij, ki jih od nje pričakujemo.

Tudi v takem predlogu organiziranja del skupnega pomena smo videli pomemben vzvod za zagotavljanje enotne poslovne politike SOZD IMP. Zaenkrat v strokovnem kolegiju osredotočena razprava o poslovnih in organizacijskih dopolnitvi SOZD sledi predlogom za organiziranje usmerjevalnega razvoja na ravni SOZD in nove TOZD za blagovni promet v okviru DO IZIP, ostalih predlogov oz. dopolnitev pa ne podpira.

Problem enovitih delovnih organizacij

S tem, ko smo predlagali nastanek nekaterih enovitih delovnih organizacij, nikakor ne pomeni, da se pomirjamo oz. zadovoljujemo s stanjem, ki je nastalo po razcepitvi DO Klimat v tri enovite delovne organizacije in da dajemo zeleno luč vsem »potencialnim kandidatom« za tako organiziranje. Vedno smo zagovarjali stališče, da enovitih delovnih organizacij v IMP-ju ne bi bilo. Te, ki smo jih predlagali, naj bi pomenile izjemo glede na to, da opravljajo dela skupnega pomena in so nekakšna izvedenka skupnih služb. Kar se tiče razcepitve Klimata — ne da bi hotel pogrevati dogodkov in izkušenj iz bližnje preteklosti — danes ni toliko pomembno, da se predvidevanja, po katerih naj bi se že v začetku tega leta v dveh od novonastalih enovitih delovnih organizacijah organizirale temeljne organizacije, niso uresničila in se tudi še tako kmalu ne bodo, ampak še vedno tleča vprašanja: ali je bila razcepitev potrebna ter ekonomska in tudi sicer koristna in upravičena. Danes bi namreč zelo težko za katerokoli od v IMP združenih TOZD trdili, da z drugimi TOZD ni toliko povezana s skupnimi interesi, da se lahko okliče za enovito delovno organizacijo. Nastanek vsake proizvodne enovite delovne organizacije pomeni krčenje potencialne ekonomske podlage, izostrovanje rizikov, povečevanje režije, itd. In vse to na žalost lahko zaradi prav banalnih razlogov, kot so npr. posamični neurejeni medsebojni odnosi in podobno, ki z ekonomijo in gospodarstvom nimajo nobene zveze. Skozi te izkušnje moramo gledati tudi predloge, da naj bi se npr. TOZD Blisk organiziral kot enovita delovna organizacija. Pri tem se seveda upravičeno sprašujemo, kaj dosežemo s tako spremembo organiziranosti, ko pa vsebinska vprašanja v stari in novi obliki ostajajo popolnoma ista.

»Sozda ni čutili«
Večkrat slišimo na različnih sestankih ali pa tudi v medsebojnih pogovorih kritična razmišljanja, da »sozda ni (dovolj) čutili«. Pojavljajo se tudi diametralno nasprotna stališča, ki opozarjajo na preveliko »centralizacijo«, »vtikanje« sozda v avtonomijo DO oz. TOZD, obhajanje funkcije in vloge delovnih organizacij pri komuniciranju s TOZD itd. Očitno je torej, da so

predstave in želje o tem, kaj naj bi SOZD pravzaprav bil, še vedno sila različna. Zato želimo ta sestavek, ki se v celoti tako ali drugače vrti okoli vprašanja vloge naše sestavljene organizacije, zaključiti z razmišljanji, v čem je moč oziroma nemoč sozda.

Mislim, da največja moč sozda tiči v dveh stvareh in sicer, prvič, v usposobljenosti iskanja in snovanju novih in novih idej, predlogov, rešitev in drugič, v pripravljenosti in znanju doseganja dogovorov, njih uresničevanje v življenje in doslednega spoštovanja.

Ko govorim o usposobljenosti iskanja in snovanju novih in novih idej, predlogov, rešitev itd., seveda ne mislim katerikoli ali vsakršnih.

Kaj nam pomaga cela vrsta predlogov, ki so nekvalitetni, neživljenjski nerealni, neuresničljivi, ali brez ekonomske podlage, itd. Tudi ne mislim, da bi morali vsi predlogi izhajati prav iz delovne skupnosti sozda, večji del pa prav gotovo. Dejstvo, da smo začeli razmišljati o usmerjevalnem razvoju, priča tudi o tem, da danes nismo dovolj usposobljeni za naloge, ki se od nas pričakujejo. Usposobljenost pa je odvisna od cele vrste faktorjev; ne le od razmerja med kreativnim na eni in administrativnim in pomožnim delom na drugi strani, od kadrovske zasedbe, sistema informiranja oz. dostopnosti podatkov, itd., tudi od sposobnosti z argumenti podprtega prepričevanja.

Temno stran iskanja in snovanja predlogov in rešitev smo v dosedanjih praksi dodobra spoznali. Večkrat se namreč dogaja, da se predlogi, ki imajo trdno ekonomsko osnovo, ki se lepo vklapljajo v širša družbena prizadevanja in za katere smo prepričani, da so ustrezni in koristni, ne upoštevajo ali pa celo zatregajo že v kalu. Ozadja so zelo različna, od nerazumevanja predlogov, do njihovega obravnavanja zgolj skozi lastne ozke interese in trenutne okoliščine. Tako prihaja do takih položajev, ko poslovodne ali strokovne strukture določen predlog zavrnejo, v isti sapi pa delavci sprašujejo, zakaj se nič ne ukrepa, ker s predlogom pač niso seznanjeni. Torej, še tako dobri in konstruktivni predlogi pomenijo šele pol poti, saj morajo pasti na »plodna tla«, da pride sploh do dogovarjanja o njih realizaciji.

Nekateri pravijo, da če bomo imeli močne delovne organizacije, bo močan tudi SOZD. To je sicer gotovo res, a le polovica resnice.

Če so namreč močne delovne organizacije združene v SOZD, v njem pa ni zadostne nadgradnje, sposobne dajati določenih usmeritev, med samimi delovnimi organizacijami pa poleg tega nobene prave volje in pripravljenosti za dogovarjanje, potem težko najdemo opravičilo za obstoj takega sozda, saj si v takem položaju vsaka delovna organizacija utira pot, kot jo je pač volja. Tudi če je posamezni delovni organizaciji še toliko do tega, da bo strogo varovala branike svoje avtonomnosti oz. samostojnosti, bi morala biti kvečjemu zainteresirana za čim več pobud, idej, predlogov, rešitev itd. s strani sozda, saj ji to lahko le koristi, bogati arzenal, iz katerega naj črpa najboljše. Mnogi pa v tem vidijo grozečo nevarnost za lastno samostojnost, take in drugačne interese, pozabljajo pa, da vse pomembnejše odločitve ne sprejema sozd, ampak se o njih odločajo delavci v temeljnih organizacijah! Od tu tudi zahteve, naj se točno razmeji vloga in funkcija temeljne, delovne in sestavljene organizacije, od tu nezaupanje, prizadevanja da se določeni podatki in dejstva, ki niso nikakršna tajnost, skrbno varujejo itd.

Nadaljevanje na 10. strani

O DELU ORGANIZACIJ ZK • O DELU ORGANIZACIJ ZK • O DELU ORGANIZACIJ ZK • O DELU ORGANIZACIJ ZK • O DELU ORGANIZACIJ ZK

V današnji številki nadaljujemo pogovore s sekretarji osnovnih organizacij ZK, ki pred programsko-volilnimi sejami govorijo o dejavnosti Zveze komunistov v naših tozdi.

Čas je za delo, ne za iskanje izgovorov

Pogovor s sekretarjem Osnovne organizacije tozda Dvigalo Bolelav Bizajem se je seveda sukal največ okrog gospodarskih težav tega tozda, ki se vlečejo že dolga leta. »Dvigalo je v sanaciji praktično ves čas, odkar obstaja kot tozd,« je dejal tovariš Bizaj.

Zakaj?

»V sanacijskem programu so napisane najbolj pomembne naloge, ki jih je treba narediti, da bi ozdravili gospodarjenje tozda Dvigalo. To so naloge trajnega pomena, stvari, za katerimi bi morali stati leta in leta. Ne bi žele pogrevati za nazaj, vendar smatram, da je osnovni problem v ljudeh, da se ne uresničujejo naloge, ki so napisane tako v internem sanacijskem programu kot tudi v programu za odpravo motenj v poslovanju.«

Vaša dvigala so dražja od konkurence, to je dejstvo. Zdaj nekateri predstavniki vašega tozda pravijo, da vas pesti nelojalna konkurenca. Toda ali je to res? Ali ni tako razmišljanje nevarno, saj ob iskanju objektivnih vzrokov pozabljate na lastne pomanjkljivosti, ki jih tudi ni malo?

»Mi ne trdimo, da je naš izdelek cenejši od Rade Končarja ali Davida Pajića, smo pa prepričani, da tako strahovite razlike v ceni, kot sledijo iz nekaterih pogodb, ki so jih podpisali naši konkurenti, tudi ni objektivna slika stanja. Poglejmo primer: Naš reduktor tehta 200 kilogramov, konkurenčni pa kar 500. Če je naša litina 70 dirarjev kilogram, njihova pa 30, smo še vedno neke skupaj. Mi zanesljivo vemo, da je naša konkurenca sklepala pogodbe pod minimalno ceno v upanju, da bodo z večjim obsegom dela znižali ceno, kar pa jim doslej ni uspelo.

Ko govorim o nelojalni konkurenci, ki je posledica hude bitke za delo v zaostrenih splošnih gospodarskih problemih, nikakor nočem zapirati oči pred lastnimi slabostmi. Mi dobro vemo, da naredimo največ stroškov pri slabi organizaciji dela. Nekaj je tu spet opravičil, saj delamo razmeroma majhno število dvigal, ob tem pa praktično vse vrste dvigal, kar jih obstaja. Danes delamo osebnjaka, jutri pa recimo tovarnjaka, tako kot prihajajo naročila. Tak način dela pa potegne za seboj posledice. Prav zato je naša proizvodnja v bistvu še vedno obrtniška.

Vendar pa je tozd vložil ogromna sredstva v razvoj. V orodjarni smo že izdelali nekatera orodja. Osvojili smo reduktor in zdaj osvajamo še drugi, težji tip. S tem bomo iz našega proizvodnega programa izključili stare reduktore in se avtomatsko znebili vsega uvoza, na katerega smo bili vezani pri njih. Skratka, smo praktično osvojili vse elemente osebnega dvigala, z reduktori pa rešujemo tudi problem tovarnih dvigal. Naš proizvodni program se torej s tehnološkega gledišča zaključuje. Razvili smo tudi mnoge polizdelke, kar je korak na poti k industrijskemu načinu dela — da bomo dvigala sestavljali iz vnaprej pripravljenih sklopov.«

To nikakor ni bilo majhno delo, pa vendar ste tudi sami omenili slabo organizacijo dela in neizpolnjevanje zastavljenih nalog. Ravno to pa je pravo torišče političnega dela. Kaj je osnovna organizacija naredila na tem področju.

»Najmanj dve leti je že tega, kar smo začeli uvajati določene ukrepe za boljšo organizacijo dela zlasti pripravljalnih služb. Poseben poudarek je bil na pripravi dela, nabavi in skladišču, seveda pa je tu vključena tudi prodaja. Vendar pa je res, da smo naredili zelo malo in niti tega, kar smo na začetku začeli delati, nismo dosledno izpolnjevali in do konca uresničili. Izgovorov za to ne more biti, v glavnem gre za subjektivno krivdo.«

Ali osnovna organizacija ZK ne more zaostri odgovornosti za uresničevanje sprejetih nalog?

»Osnovna organizacija je postavila vprašanje odgovornosti, čeprav gre tu za strokovne in operativne naloge, ki jih ZK ne more postavljati. Toda v internih sanacijskih in drugih programih je vrsta konkretnih nalog, ki naj bi jih opravili posamezni člani naše osnovne organizacije in zdaj je prišel čas, da osnovna organizacija pogleda, kako jih ti tovariši izpolnjujejo.«

Interna banka IMP je v svojem poročilu navedla, da je za Dvigalo angazirala že toliko sredstev, da zdaj ne more pomagati drugim tozdom, ki jih tudi mučijo — sicer manjše — težave. Ali se kolektiv Dvigala zaveda, da s krediti prevzema tudi težko odgovornost?

»Kredit, ki smo jih najeli doslej, so res težko breme. Gre za skupno okrog 120 milijonov dinarjev, če k posojilom interne banke prištejemo še dolgoročno posojilo za gradnjo proizvodnih prostorov in kratkoročne kredite gospodarske banke. Okrog 10 milijonov dinarjev letno zneso samo obresti. Večina naših delavcev se tega problema dobro zaveda, saj ga navsezadnje občutijo na osebnih dohodkih.

Toda problem je v tem, ker ne vidimo prave perspektive. Nekaj dela sicer je na obzoru, vendar je vse to iz rok v usta. To pa pri ljudeh vzbuja občutek nemoči. Šele zdaj smo se začeli pogovarjati o možnostih dodatnega programa, čeprav smo že lani ugotavljali, da zmanjkuje naročil. Prodajniki so tokrat skočili na delo in letos smo pravzaprav vse leto živeli od lanskih akvizicij. Toda edina rešitev je dodatni program, kajti pomoč s kreditom, da splavamo do konca meseca, pomeni le odlaganje problemov. O novih poteh, to je o dodatnem programu pa se je v sozdu začelo bolj intenzivno razmišljati šele v zadnjem času in precej časa bo potrebno, kajti ne poznamo nobenega čudeža, da bi s kakšno tehnično ali komercialno zvijačo čez noč uspeli na tržišču.«

Doslej sva se pogovarjala v glavnem o problemih, ki so povezani z gospodarjenjem tozda. Povejte še kaj o drugih aktivnostih osnovne organizacije ZK, vsaj o tistih, ki ste jim posvečali največ energije!

»Ja, delali smo še marsikaj drugega. Tu bi vam lahko naštevale naloge iz svojega akcijskega programa in vrsto akcij, ki so izhajale iz programov višjih forumov. Toda posebej bi omenil problem mladine, saj je osnovna organizacija ZK precej storila, da bi naša mladina bolje delovala. Pri tem se srečujemo z vrsto težav, saj so mladinci razbiti — delajo v proizvodnji, montaži, servisu, zato je težko organizirati razne akcije. Pa so jih kljub temu izpeljali kar lepo število.«

Kateri?

»Da se po pobudo za delo v proizvodnji, ko so mladinci in tudi drugi režijski delavci delali v proizvodnji. To sem najprej omenil, ker je ta akcija zelo dobro uspela. Če bi to delo prepustili skladišču in proizvodnji, bi trajalo vsaj deset dni, da bi ga opravili. So pa mladinci izvedli še druge akcije: Urejali so okolico in podobno. Torej smo nekaj na tem področju le naredili.

Druge pomembna zadeva pa je, da smo zaostri odgovornost članov ZK. Bilo je precej neljubih partijskih opominov in drugih kazni, celo izključitev. Mislim pa, da je treba odgovornost še bolj zaostri. Naša osnovna organizacija je precej številna — ima 50 članov — in

Boleslav Bizaj.

Alojz Kračun.

moramo se vprašati, ali je sploh prav, da imamo toliko komunistov, če pa osnovna organizacija ni sposobna opraviti tiste akcije, ki bi jo morale. Komunisti se bomo morali pošteno soočiti vsak s seboj in si povedati, kdo česa ni naredil. Ob koncu leta, ko bo tudi programsko volilna konferenca, bomo morali povedati, zakaj nekatere naloge niso bile uresničene, kot je napisano v sanacijskem programu. V njem so povsem konkretne zadolžitve in v osnovni organizaciji imamo precej članov, ki bi jih morali izvršiti. Zdaj bo treba položiti račune. Pri tem mislim tudi sebe. Dokler govorimo načelno, smo enotni in tudi sklepe sprejemamo. Ko je treba kaj narediti, pa si začnejo ljudje izmišljati najrazličnejše razloge, zakaj se tega ne da. Če je to premalo, pa prikočijo še drugi na pomoč iz neke lažne solidarnosti, češ, da ne bo kakšnih posledic. Toda če smo se doslej izmikali odgovornosti z raznimi objektivnimi problemi ali namišljenimi problemi, ki smo jih prikazovali kot objektivne, je zdaj prišel čas, ko ne moremo več nadaljevati po isti poti.«

Imamo 9 direktorjev, pa ne pravega vodstva

»Naša osnovna organizacija je še razmeroma mlada. Ustanovili smo jo malo pred ustanovitvijo tozda. Se pravi, da delujemo od 1977. leta,« pravi sekretar OO ZK ISO Alojz Kračun. »Komunistov nas je 28, toda nekateri so šli delat v Irak, dva sta v vojski, tako da nas je tu prisotnih manj.«

— Gospodarska stabilizacija je najgloblji interes delavskega razreda, delovnih ljudi in občanov, najpomembnejša naloga organiziranih socialističnih subjektivnih sil. Objektivne razmere za njeno uresničitev so. Poglavitni pogoj je enotnost pri ugotavljanju zapletenosti gospodarskega položaja, vzrokov za to in poti, po katerih bi lahko premagali gospodarske probleme. Gospodarska stabilizacija mora nujno postati vsakdanja in trajna dejavnost vseh delovnih ljudi in občanov, vseh struktur naše samoupravne družbe. V akciji za uresničitev gospodarske stabilizacije mora sodelovati celotno združeno delo in vse organizirane subjektivne sile naše družbe. Ta akcija mora prežemati vse naše življenje in postati trajna opredelitev v družbenem, gospodarskem in kulturnem razvoju naše države.

— Centralni komite ugotavlja, da terja premagovanje sedanjih gospodarskih težav in uresničevanje stabilizacijske politike tudi nekaj odrekovanja od delovnih ljudi in občanov.

— Centralni komite poudarja, da je treba povsod poostri odnos do dela in uresničevanja delovnih nalog, ker je to bistveno vprašanje gospodarske stabilizacije. Le z večjim prizadevanjem pri delu, kar največjim izkoriščanjem notranjih rezerv in večjim varčevanjem na vseh ravneh bomo namreč zagotovili tudi večjo proizvodnjo in dohodek, to pa bo rezultat večje storilnosti dela. Še naprej se je treba v praksi vztrajno borovati za uresničevanje načel delitve po rezultatih dela, pri čemer moramo v vsaki organizaciji združenega dela bolj vrednotiti proizvodno in ustvarjalno delo.

— Centralni komite meni, da moramo onemogočiti pojave in tendence po ustvarjanju dohodka brez ustreznega delovnega prispevka. Zato je treba začeti ustrezne akcije in sprejeti vse ukrepe, ki so na razpolago državnim, samoupravnim in političnim organom.

— Centralni komite poudarja, da je samo z doslednim izvajanjem politike ekonomske stabilizacije ter z večjo produktivnostjo dela mogoče zaustaviti padanje življenjskega standarda.

— V vsaki organizaciji združenega dela, delovni skupnosti, organu in instituciji ekonomskega in političnega sistema bo treba uvesti in izvajati strogo varčevanje pri vsakem dinarju, od energije in surovin do reprodukcijskih materialov. Komunisti, ki v tem ne prednjačijo, ki niso za zgled skromnosti, varčevanja in smotrnega izkoriščanja družbenih sredstev, ne izpolnjujejo obveznosti, ki jo ta trenutek kot komunisti imajo.

— Brez odlašanja bo treba odpraviti in zmanjšati razne neproduktivne izdatke, stroške za reprezentanco, stroške za potovanja doma in v tujino, temeljito bo treba zmanjšati stroške za razne slovesnosti, prireditve, obletnice itd.

— Odločno bo treba preprečiti sklicevanje številnih mednarodnih sestankov, prireditev, tekmovanj in simpozijev, ki zahtevajo družbeno subvencijo, ter vso to dejavnost korenito skčiti v meje naših materialnih možnosti in stabilizacijske politike.

— Povsod v tozdi, delovnih skupnostih, v organih in organizacijah bo treba varčevati z deviznimi sredstvi.

— Uvesti bo treba samoupravno in družbeno kontrolo nad vsemi oblikami uporabe družbenih sredstev.

— Centralni komite poudarja, da bo treba poostri odgovornost komunistov, samoupravnih, poslovnih in izvršno-političnih organov za uresničevanje politike ekonomske stabilizacije. Na politično in drugo odgovornost bo treba poklicati vse, ki se ne zavzemajo za izvajanje politike ekonomske stabilizacije. Nesprejemljiv je pasivni odnos komunistov do vseh oblik nesmotrnega izkoriščanja družbene lastnine, do pojavov delovne nediscipliniranosti, zlorabljanja pravic in pooblastil, podkupovanja in korupcije ter kršenja zakonov, družbenih dogovorov in samoupravnih sporazumov ter spodbujanja moralnih norm naše samoupravne socialistične družbe.

Iz sklepov 21. seje CK ZKJ, 30. 9. 1981

Vaš tozd je v Slovenjskih Konjicah, ostali Emondovi tozdi pa v Ljubljani, kjer je tudi sedež delovne organizacije. Ali ta odmakni povzroča pri delu OOK kakšne težave? Predlagam, da o tem prava na konkretnem primeru! V začetku septembra ste imeli Emondovi komunisti problemsko konferenco. Koliko je vaša osnovna organizacija vsebinsko prispevala k pripravi na to konferenco? Vprašanje. In drugo: Kako ste zadovoljni s sklepi, ki ste jih sprejeli problemski konferenci?

»Res je, da dislociranost tozda prinaša posebne probleme. Naš delovna organizacija ni zaživila v tistem svojstvu, zaradi katerega je ustanovljena. Ob ustanovitvi Emonda so bila podana zelo zaizhodišča za delovanje te delovne organizacije, če pogledamo, kakšno službo delata nekoliko bolje, ampak mi imamo težave, ker oddaljeni in ti službi nista povezani z vsakodnevno problematiko, pojavlja v tozdu. Zato smo v tozdu zaposlili ljudi, da sami urejamo ločene stvari — zlasti na področju kadrovskih problemov.

Zakaj?

»Ker ni pravega vodstva. V svoji kratki razpravi na problemski konferenci sem rekel: Čeprav imamo v delovni organizaciji kar devet direktorjev, ne moremo in ne moremo rešiti bistvenih problemov ni pravega vodstva, tudi ni usmerjene politike vodenja delovne organizacije. Komercialna vleče na svoje, razvoj dela, kot rečejo posamezniki, oziroma dela po konkretnih nalogah, kar nima z dolgoročnejšim razvojem nobene zveze. Planska in splošno kadrska služba delata nekoliko bolje, ampak mi imamo težave, ker oddaljeni in ti službi nista povezani z vsakodnevno problematiko, pojavlja v tozdu. Zato smo v tozdu zaposlili ljudi, da sami urejamo ločene stvari — zlasti na področju kadrovskih problemov.

Da se povrnemo k problemski konferenci!

Pobudo zanjo smo dali sekretarji osnovnih organizacij ZK z namenom, da bi našli način za obravnavo in skupno reševanje tistih blemov, ki so skupni za vso delovno organizacijo. To so predvsem problemi na področju razvoja in komercialne, torej dveh področij, imata strateški pomen.

Komercialna je popolnoma razcepljena. Tule v Konjicah imamo del, ki je podrejen vodstvu prodaje v Ljubljani. Delajo izključno nas, oziroma naročajo tudi nekatere Tenove izdelke, ki jih mi ne delujemo. S področja ljubljanske prodaje pa ni naročil v našem tozdu. Dejstvo je, da tisti ljudje, ki so delali prej za TEN in nato združili delo v delovni skupnosti, delajo še naprej za Ten, isto pa velja za njice.«

Na problemski konferenci je bilo večkrat omenjeno medsebojno konkuriranje med tozdom TEN in ISO. Zakaj tega ne morete prečiti?

»Naša programa se razen šibkega toka skoraj v celoti prekrivata. Ker ni urejena prodaja, smo si podajali kljuko pri istih kupcih, komercialisti v Konjicah imajo dolžnost, da vodstvo prodaje obvešča katere objekte obdelujejo. Oni pošiljajo ta obvestila, ne dobivajo nazaj informacij, katere objekte obdelujejo Ljubljančani. Tak zgori, da zvezo za kak posel in damo tudi svojo ponudbo. Naročniki pa to seveda znajo izkoristiti.

Problemska konferenca je vse te probleme sicer odprla, vendar nislim, da nismo dovolj iskreno obravnavali bistvenih vsebinskih vprašanj, ki so pomembna za nadaljnji razvoj delovne organizacije, čina referentov je bila predobnjakarska. Mislim, da bi direktorji rali zaslediti neke razvojne vizije. Ne moremo živeti od danes do jutri, da bodo konkretni programi, za katere smo se dogovorili na problemski konferenci, popravili to pomanjkljivost.

Pri nas bomo naloge skoncretizirali poimensko in terminsko kot smo se dogovorili. Upam, da bodo to naredili povsod.«

Pri tem mislite tudi na delitev programa med tozdom TEN in ISO?

»Ja, to je osnovno vprašanje. Če bi izpeljali delitev programa, bi redili korak k opredelitvi ključnih razvojnih nalog, lahko bi tudi problem komercialne.«

Zakaj pa mislite, da se to rešuje tako počasi?

»Eden od vzrokov je tudi, da je IMP preveč obremenjen z ločnimi krami. Ljudje so preveč zadovoljni s tem, kar so že dosegli ali že imajo. Pri tem čisto pozablja, da je tovrstna tehnika v svetu že vsaj nekajkrat naprej od nas. V drobnjakarskih prepričjih, da neko neko bomo nečesa dal, zgubljamo ogromno, saj nam edino specializacija la omogoči, da bomo šli v korak s tehniko. Tako pa neko reče: Ne bomo vam dali, na primer, ozvalčljivega sistema, ali kakega drugega programa, ki je trenutno še aktualen. To je bolj napaka posameznika in ne samoupravnih organov, kajti delavcu je v bistvu vseeno, kaj o pomembno je, da delo je.

Vsakemu delu namreč lahko prinaša dohodek, samo če ga znaš merno organizirati.«

Ti posamezniki, ki jih omenjate direktorji tozdov — vodje proizvodnih služb in drugi — so večinoma komunisti. Na problemski konferenci so bili zraven, razpravljali so in so vsi bili enotni, da bomo uredili. Zakaj so torej težave pri uresničevanju tega sklepa?

»Ker v praksi ni tako, kot so sprejeta stališča. Čeprav so takrat se pogovarjali, vsi strinjajo, v praksi ne delamo tako. Tako pa je ni odgovornosti. V eni sami delovni organizaciji, med tisoč ljudmi, nikakor ne znamo poenotiti, če pa pogledamo na Zahod, po kateri se tako radi zgledujemo, pa vidimo, da so se znali poenotiti celi cerni. Najhuje ob vsem tem pa je, da so tudi splošne razmere težje nam zmanjkje dela. O delitvi dela smo se začeli pogovarjati vsi let prepozno, ker bo zdaj tako, da bomo morali delati, kar bomo dobili, če bomo hoteli preživeti.«

Doslej sva se pogovarjala o problemih vse delovne organizacije, katerim problemu pa se osnovna organizacija ukvarja v tozdu?

»Uvodoma sem omenil, da imamo razmeroma kratek staž — osnovna organizacija kot tozd. Tu je bila sprva majhna obratna delavnica, ki se je širila glede na potrebe tozda Elektromontaža. Potem zgradili sedanje proizvodne prostore. Navade, ki smo jih prinesli tiste delavnice, se nas še preveč držijo. Zato je potrebnega delovnega spreminjanja delovnih navad ter uvajanje tehnologije in novih strokov. Nadaljnje vprašanje je delovanje samoupravnih organov, saj tem torišču ni bilo tradicije. Ljudje so se morali marsičesa naučiti. Manjkalo nam je tudi strokovnih delavcev. Mislim, da smo na kadrovskem področju mnogo dosegli. Potrebnovali bi morda še dva ali tri elektroinženirje, da bi lahko uvedli tudi zahtevnejše proizvodne programe.«

Zaradi ljubega miru ukinili individualno stimulacijo

Skratka: Kako so v Klimi utemeljili svojo organiziranost, kakšno funkcijo imata akcijska konferenca ZK in njeno predsedstvo, kaj doslej naredila in ali kaj so komunisti pridobili s to obliko delovne organizacije?

»Akcijsko konferenco smo ustanovili na osnovi usmeritev občanov na konferenci ZK. Ker so v občinski organizaciji opazili, da so osnovna organizacija med seboj premalo povezane, so predlagali, naj v delovni organizaciji z več osnovnimi organizacijami ZK ustanovijo akcijsko konferenco s predsedstvi, ki nimajo pravice sprejemati odločitev, pač pa so povezovalni in usklajevalni organi. Predsedstvo

O DELU ORGANIZACIJ ZK • O DELU ORGANIZACIJ ZK • O DELU ORGANIZACIJ ZK • O DELU ORGANIZACIJ ZK • O DELU ORGANIZA

Franc Završnik.

Janez Tabernik.

Helmut Vidic.

opozarja osnovne organizacije, če niso dovolj aktivne, v njem se predstavnik osnovnih organizacij dogovorijo za hkratno in usklajeno izvedbo tistih nalog, ki jih morajo opraviti vsi. Ta oblika akcijskega povezovanja je opredeljena v poslovniku občinske konference ZK. Predsedstvo smo prvič volili lani z enoletnim mandatom.

Kako je sestavljeno predsedstvo akcijske konference pri vas, v Klimi in kako deluje?

»Predsedstvo ima pet članov. Sestajamo se redno, skoraj vsak mesec; zgodi pa se, da sejemo tudi večkrat mesečno. Na sestanke vabimo tudi sekretarje vseh treh osnovnih organizacij. Dogovarjamo pa se kako bomo uresničevali naloge, ki izhajajo iz naših problemov, občinskega programa in programov višjih forumov.

Ta oblika delovanja je prav gotovo pripomogla k boljšemu delu ZK, so pa tudi težave. Predvsem se mi zdi, da so osnovne organizacije še premalo samostojne. Kar prav jim je, da jih nekdo stalno drega, da jih opozarja, kaj naj naredijo — namesto, da bi delali sami.

Kaj ste obravnavali na predsedstvu in kaj na akcijski konferenci? Po kakšni poti izvajate usmeritve predsedstva problemske konference?

»Na predsedstvu obravnavamo vse aktualne naloge. Trudimo se, da bi bili čimbolj konkretni, iščemo temo, ki so trenutno zares pomembne za življenje in delo v delovni organizaciji.

Predsedstvo problemske konference ne more sprejemati nobenih obveznih sklepov, nikomur ne more ničesar naročati.

»Ja, mi sprejemamo stališča, osnovne organizacije pa potem same presodijo, ali jih bodo upoštevale ali ne.

Bolj ko se gospodarske razmere zaostrujejo, več ljudi pravi, da potrebujemo predvsem tršo roko, češ da so naše težave posledica samoupravljanja, ki ga nekateri kar enačijo z anarhijo in nato logično sklepajo, da naj bi ostrili disciplino, pravzaprav diktaturo. Vi pa predsedujete organu, ki ne more poveljevati, ampak si lahko ustvari avtoriteto izključno s kvaliteto stališč, ki jih oblikuje, s prepričljivostjo argumentov, kajti če pripravite dobre zamisli, jih osnovne organizacije najbrž že upoštevajo. Se vam zdi, da je na tak način možno učinkovito delovati, ali si včasih želite, da bi lahko komu kaj enostavno ukazali in bi on moral brez razprave ubogati?

»Najlažje je nekaj odločiti in potem poslati sklepe nižjim organom. Taka oblika akcijskega usklajevanja seveda terja več angažiranosti. Moram se več pogovarjati s sekretarji, se včasih tudi skregati, drugič prijateljsko prepričevati. Nasploh pa mislim, da smo nekaj le naredili. Jasnno, da se vse tudi ne uresniči. Včasih obravnavamo neko stvar na predsedstvu po dvakrat, trikrat, preden se kaj premakne. Sicer pa je to praksa v naši družbi tudi drugje in ne samo pri nas v Klimi.

En način vašega delovanja je, da stališča predsedstva obravnavajo osnovne organizacije in nato komunisti v vsaki osnovni organizaciji oblikujejo sklepe in zadolžitve. Drug način pa je sklic problemske konference vseh komunistov v delovni organizaciji. Na prvi problemski konferenci ste obravnavali delegatske odnose in sprejeli kar dolg seznam sklepov. Kaj ste z njimi dosegli?

»Ko smo na sestanku predsedstva akcijske konference obravnavali uresničevanje teh sklepov, smo se med drugimi dogovorili, da moramo komunisti preveriti svoje delo. Vemo, da nekateri komunisti ne pridejo niti na sestanke osnovnih organizacij. Osnovne organizacije so sklenile, da bodo tiste svoje člane, ki niso aktivni, poklicali na razgovor. Upam, da jih bo to spodbudilo k večji aktivnosti, sicer bomo morali katerega izključiti iz ZK.

Drugo pa je, da usmeritve problemske konference že upoštevamo v volilni aktivnosti. Tu je tudi vrsta nalog dolgoročnejšega značaja.

Zdaj pripravljate novo problemsko konferenco, na kateri boste obravnavali problematiko gospodarjenja. Kaj želite doseči?

»Ja po devetmesečnem obračunu nameravamo sklicati problemsko konferenco vseh komunistov naše delovne organizacije. Obravnavali bomo naše trenutne gospodarske probleme. Predvsem bi morali spregovoriti o nekaterih nalogah, ki smo jih malce zapostavili; na primer razvojno dejavnost. Pogledati moramo, kakšne so naše možnosti za izvoz. Zadnje čase so vedno večji problemi, ker manjka dela, slabša se oskrba z repromaterialom. Tudi o tem se moramo pogovoriti. Skratka, na problemski konferenci hočemo podrobno obravnavati celotno gospodarsko problematiko.

Vprašanja režije niste omenili, čeprav je Klima med tistimi delovnimi organizacijami, ki ima nenavadno dosti delavcev v režijskih službah. Ali pa imam napake podatke?

»To, da imamo močno režijo, drži, saj se nam utegne kmalu zgoditi, da bomo prišli na razmerje 1 proti 1. Zato je delavski svet že pred leti v prvih stabilizacijskih programih sklenil, da se v režijskih službah ne sme zaposliti noben delavec več. Niti tistih, ki se upokojijo ali zamenjajo službo ne nadomeščamo. To je tudi v srednjeročnem planu. Ker se tega držimo, smo čisto režijo tudi že precej znižali.

Ko govoriva o naši režiji, pa moramo povedati še nekaj. V Klimi imamo tudi precej proizvodne režije. Imamo na primer 25 delavcev v razredu pločevine, 8 pleskarjev in še lepo število drugih delavcev, ki sodijo v tako imenovano proizvodno režijo. Tudi sam, ki delam v kontroli, sodim v proizvodno režijo. Skratka v naših režijskih službah je precej proizvodnih delavcev in zato resnično razmerje med številom proizvodnih čistih režijskih delavcev ni tako slabo, kot bi lahko sklepali iz števil, če ne poznamo teh dejstev.

Ko govorimo o družbenoekonomskega odnosih, ugotavljamo, da so režijski delavci čisto v boljšem položaju kot proizvodni. To se kaže na različne načine — med drugim pri osebnih dohodkih. Kako je s tem pri vas? Ali imate za režijske delavce individualno nagajevanje?

»Kar se delitve po delu tiče, smo z njo začeli, moram pa priznati da smo ostali na pol poti. Tu so se pojavili težki problemi, ki jih nismo mogli rešiti. Večina ljudi, ki se ukvarja z osebnimi dohodki, trdi, da so merila za vsako delo. Morda je to res, vendar jaz mislim, da so dela, ki jih je zelo težko meriti. Dejstvo je, da je najlažje povedati proizvodnemu delavcu: Toliko kosov moraš narediti v določenem času, pa zdravo.

Kaj pomeni to, da ste ostali na pol poti?

»Imamo osnovo in skupinski delovni prispevek, ki smo ga hoteli razdeliti individualno in sicer v okviru samoupravnih delovnih skupin. Oddelkovodja je povedal predlog, delitve, ki ga je samoupravna delovna skupina predebatirala. To smo poskušali vpeljati, vendar je bil v delavcih tak pritisk, da smo morali individualno stimulacijo opustiti.

Tako imamo zdaj samo skupinski delovni prispevek, se pravi vsi enakega, delovna skupnost delovne organizacije pa ima povprečje obeh tozdov.

Ali monterji in proizvodni delavci nimajo norm?

»Seveda jih imajo.

Oni torej dobijo tudi individualno stimulacijo?

»Ja.

Pravite, da imate preveliko režijo...

»... Nisem rekel, da je prevelika, ampak, da je dovolj velika.

»No, reciva tako, da je vaša režija precej močna glede na število delavcev v proizvodnji. Centralna komiteja ZKJ in ZKS sta večkrat opozorila, da se režija bohoti, ker so režijska dela predobro plačana v primeru s proizvodnimi. Tudi na kongresu samoupravljalcev so zahtevali boljše vrednotenje proizvodnega dela. Ali v Klimi razmišljate, da bi to naredili?

»O sistemu nagajevanja smo že večkrat razpravljali. Ob vseh podražitvah ni čudno, da nastaja pritisk za povečanje osebnih dohodkov, predvsem nižjim kategorijam. To se izraža predvsem v sindikatu in sicer tako, da pomeni močno težnjo k uravnilovki po geslu: Vsi imamo enaka usta, torej vsem enake plače. Mi smo rekli, da uravnilovka ni nobena rešitev. Bili smo mnjenja, da bi morali v okviru IMP pripraviti celotno novo metodologijo vrednotenja. Toda v glavnem vsi govorijo, da je treba sistem osebnih dohodkov popraviti, kaj malo pa se res neredi na tem.

V Klimi Celje so tri osnovne organizacije ZK. Največ članov ima OO Industrijska proizvodnja — 36, OO skupnih služb ima 15 članov, OO Montažna proizvodnja pa 13 članov. To pomeni, da je komunistov za okrog 10 odstotkov vseh zaposlenih.

V Klimi Celje sem se pogovarjal s predsednikom predsedstva akcijske konference ZK Francem Završnikom. Najprej sem ga vprašal, naj konkretneje pove, kako so osnovne organizacije Klime v okviru statuta ZKJ in ZKS našle stalno delovno metodo za usklajevanje aktivnosti, saj je to problem, zaradi katerega tarnajo v mnogih osnovnih organizacijah ZK v naših tozidih in delovnih skupnostih, češ da se ga ne da ustrezno rešiti.

Preko občinskih in republiških meja

Sekretar osnovne organizacije ZK v Promontovih skupnih službah je Janez Tabernik. Za začetek sem ga vprašal: V promontu delate nov korak pri razvijanju sistema nagajevanja. Kako se vaša OO vključuje v prizadevanja za delitev po delu — predvsem na področju administracije, saj vemo, da je še vedno precej zagovornikov teze, da naj se proizvodna dela lepo normira, medtem ko pa so administrativna dela nekaj tako posebnega, da zanje norme sploh niso možne in torej ni mogoče ugotavljati posameznikovega delovnega (ne)učinka. Ali se OO tudi v vaših skupnih službah srečuje s podobnimi odpori?

»Osnutek novega pravilnika o osebnih dohodkih smo na osnovi organizacije že obravnavali. Po vseh obrazložitvah smatram, da je skrajni čas, da uveljavimo delitev po delu, se pravi, da se delovne operacije normirajo. Verjetno bomo ugotovili, da so nekateri doslej premalo delali, morda pa tudi, da so bili nekateri nadpovprečno obremenjeni.

Kakšno je vzdušje med delavci skupnih služb?

»Na splošno mislim, da ljudje podpirajo ta prizadevanja. So pa posamezniki, ki se bojijo, da v prihodnje ne bodo imeli več tako prostih rok kot doslej. Zdaj jih zelo skrbi, kako se bo normiralo posamezne delovne naloge. Jaz pravim, da bodo norme že pravične, saj jih bo pripravljalo več komisij, tako da bodo delali norme ljudje, ki bodo poznali konkretno delo, nato pa jih bodo dali v javno obravnavo. Zato mislim, da bodo objektivne.

V javni obravnavi pa bo vsak lahko povedal svoje pripombe?

»Tako je!

V zadnjem času smo brali kritike, da mnoge osnovne organizacije sploh ne reagirajo na razne pomembne dogodke, da jih niti ne obravnavajo, kaj šele, da bi na osnovi stališč višjih forumov ZK sprejele lastne konkretne akcijske programe. Ali ste vi obravnavali sklepe 21. seje ZKJ?

»Ja, na seji 14. 10. smo obravnavali sklepe 21. seje skupaj z informacijami o mednarodnih dogodkih.

Ste sklepe 21. seje obravnavali samo informativno, ali ste v njih dobili spodbudo za kakšno konkretno dopolnitev svojih že prej sprejetih stabilizacijskih nalog?

»Stabilizacijski program smo razširili s podtočko, kjer ugotavljamo, da je naša komercialna služba preveč zaprta v občinske in republiške meje, zato smo zahtevali, naj se bolj odpre na jugoslovansko območje. Vidimo, da bo v prihodnjem letu premalo dela v Sloveniji, zato ga bomo morali iskati tudi v drugih republikah.

Sicer pa podpiramo usmeritve 21. seje in smatramo, da je poudarek na večji odgovornosti zelo pravilen in nujen v tem trenutku.

Ti sklepi med drugim zahtevajo, naj osnovne organizacije ocenijo družbenoekonomskega položaj. Ste se dogovorili, kako boste pripravili te ocene?

»En osnutek ocene družbenoekonomskega odnosov je že narejen. V začetku novembra bomo imeli sejo osnovne organizacije, na kateri bomo obravnavali tudi študijo o možnostih za boljše izkoriščanje naših proizvodnih in drugih prostorov. Mislim, da tu moramo nekaj narediti, čeprav bodo nekateri nasprotovali.

Vprašanje, koliko strojev bo v neki tovarniški hali, nima na prvi pogled nič skupnega z družbenopolitično aktivnostjo ZK. Toda če razumemo prizadevanje za smotrnejše izkoriščanje delovnih prostorov kot enega nespornih elementov stabilizacijskih prizadevanj, je to tudi politično vprašanje. Ali si lahko na toz del lasti prostore, za katere ve, da jih ne izkorišča dobro?

»Mislim, da ima OV določene slabe izkušnje, ki jih jaz sicer ne poznam v podrobnostih, saj sem v IMP komaj slaba tri leta. Smatram pa, da te slabe izkušnje ne smejo prevladati, saj bi se s smotrno delitvijo močno zmanjšali obratovalni stroški, razen tega pa ne bi bila potrebna naložba, ki jo je načrtovala Klima montaža. Če lahko delamo pod isto streho na marsikaterem gradbišču, zakaj ne bi še tukaj, saj bi se tako močno zmanjšali režijski stroški in stroški poslovanja?«

Večkrat ugotavljamo, da osnovne organizacije ZK niso dovolj učinkovite, ker so komunisti preslabo podkovani z marksističnim znanjem. Kaj je naredila vaša organizacija na področju idejnopoličnega izobraževanja?

»Bom začel pri sebi. Sem že dolga leta član ZK, vendar čutim, da imam še vedno premalo znanja, da bi imel popoln vpogled v vsa dogajanja tako v delovni organizaciji kot širši družbi. Zato so zelo potrebna krajša predavanja o posameznih konkretnih vprašanjih, na primer o temah, ki so vezana na stabilizacijo in podobno. Naša organizacija je prijavila enega mlajšega člana ZK za dopisno šolo, sicer pa so vsi naredili tečaj pred sprejemom in nadaljevalne tečaje. Čutimo pa, da bi morali tudi v sami organizaciji organizirati razne oblike izobraževanja.

Nasploh se v IMP ne moremo pohvaliti z delovanjem mladine. V Promontu se vam je celo zgodilo, da je bil sklican ustanovni zbor mladine, pa je prišlo le 19 mladincev od okrog 250 vabljenih. Kdo je sklical ta ustanovni zbor? Ali čuti OO ZK kot svojo obveznost, da pomaga postaviti na noge osnovno organizacijo ZSMS?

»Ustanovni zbor mladincev smo sklicali skupaj sindikat in ZK. Po neuspehu sem sprožil razpravo o vzrokih na delavskem svetu in sindikatu. Dal sem tudi pobudo naj gre nekaj predstavnikov sindikata in ZK po gradbiščih in tako smo zvedeli mnenje mladih.

Ugotovili smo, da je težko organizirati politično delo, ker se mladi delavci selijo z gradbišča na gradbišče. Za ustanovni zbor smo imeli tudi slabo osnovo — na primer že spiski mladih niso bili popolni, saj jih je precej medtem odšlo v Irak ali sploh iz IMP. Vendar pa je precej mladih, ki so pripravljeni delati in tako bomo verjetno še letos ustanovili osnovno organizacijo ZSMS v Promontu ali celo več osnovnih organizacij.

Preveč ponavljanja je na sestankih

»Osnovna organizacija ZK v Panoniji je v tem mandatnem obdobju posvetila največ sestankov reorganizaciji, uresničevanju plana in sprejemu samoupravnih aktov, ker je Panonija iz tozda postala enovita delovna organizacija. Imeli pa smo tudi vrsto drugih akcij in vključujemo se v reševanje vseh drugih problemov v tozdu od stanovanjske politike do vseh tekočih nalog,« pravi sekretar OO ZK v Panoniji Helmut Vidic.

Kaj je Panonija pridobila s tem, da je postala enovita delovna organizacija?

»Ustanovitev enovite delovne organizacije je bilo prehodno obdobje. Za prihodnje leto načrtujemo ustanovitev tozdov, ki bodo povezani v delovno organizacijo. Predlog nove organizacijske sheme sicer še ni dokončno preciziran, toda razmišljamo, da bi ustanovili tri tozde — kmetijsko proizvodnjo, kooperacijo in orodjarno — in delovno skupnost skupnih služb.

Ali ima Panonija stabilizacijski načrt?

»Lani na pomlad smo ga sprejeli. Njegov glavni poudarek je na varčevanju materiala in zboljševanju tehnologije. Pri varčevanju materiala smo precej naredili, saj smo našli možnosti, da odpadni material pri nekem proizvodu uporabimo kot surovino pri drugih izdelkih. Zlasti pri bakru so ti prihranki dokaj veliki. Pa tudi pri tehnologiji smo marsikaj dosegli.

Koliko članov ima osnovna organizacija?

»Devetintrideset.

Se vam to ne zdi malo glede na število zaposlenih?

»Je malo, pa še struktura je slaba, saj je nesorazmerno veliko članov osnovne organizacije in režijskih služb. Iz proizvodnje je le 12 članov, so pa skoraj vsi mladi, kar je pozitivno. Pričakujem tudi, da bomo v ZK vključili še več mladih, ki so se prekalili v delu v OO ZSMS. Res pa je, da na splošno opažamo dokaj malo vneme za družbenopolitično delo. Ko sem spraševal dobre delavce, zakaj se ne vključijo v ZK, so mi odgovarjali, da nočejo brezplodno posedati po sestankih. »Kaj pa imate od tega, da sediš na sestankih?« so me spraševali.

Pravite, da mladina pri vas dobro deluje?

»V zadnjih dveh letih je kar zaživela. Imamo tudi dobre povezave med OO ZK in OO ZSMS.

Kakšne pa so povezave med osnovno organizacijo ZK in sindikatom ter samoupravnimi organi?

»Na to smo mislili že ob kadrovanju. Člani ZK so v vseh organih, torej problemov s povezavami ni. Tudi v pripravah na volitve, ki bodo prihodnje leto, smo poskrbeli, da bodo takšne povezave ostale.

Kako pa se kažejo povezave pri vsebini dela?

»Sekretariat osnovne organizacije ZK je obravnaval vsa pomembna gradiva in vse probleme, ki so se pojavljali. Se pravi, da smo bili povsod aktivni.

Sestankov pa, pravite, je preveč?

»Res je. Zgodi se ti, da poslušaš isto stvar tudi po štirikrat v raznih organizacijah in organih. Ljudje so že kar malce naveličani.

Toda saj sestanke sami sklicujete. Zakaj pa dajete iste zadeve na dnevni red?

»Če bi reševali samo tiste probleme, ki nam jih prinaša življenje v delovni organizaciji, bi šlo, toda obravnavati moramo tudi kopico zadev, ki nam jih nalagajo v občini.

Kako pa ste vi zadovoljni s povezavo v okviru občinske konference?

»Ne preveč. Imamo posvete sekretarjev osnovnih organizacij ZK, vendar to ni dovolj. Želeli bi, da bi včasih prišel k nam kak predstavnik komiteja. Imeli smo sicer svojega člana občinske konference. Morda so se na komiteju preveč zanašali nanj, češ bo že on prenašal stališča. No, zdaj smo še tega zgubili, ker je šel v drugo delovno organizacijo. Nasploh se mi zdi, da ima naša delovna organizacija dosti boljše povezave z občinskim sindikatom kot pa z občinsko konferenco ZK.

Toda še večji problem je, da pa sploh nimamo nobene povezave s krajevno skupnostjo. Krajevna skupnost naše osnovne organizacije niti ne obvesti, kadar ima določene akcije. Prav tako osnovne organizacije ZK na terenu sploh ne povezujejo komunistov, ki so organizirani v svojih delovnih organizacijah.

Prejste rekli, da je sestankov preveč, zdaj pa govorite, kot da se vam zdi za malo, da vas krajevne skupnosti ne vabijo še na svoje sestanke. Si res želite, da bi vas še tam vpregli?

»Ne, nikakor ne mislim, da bi me tam vpregli do konca. Kajti tudi to navado imajo. Ali te sploh ne vabijo, če pa nekako prideš k njim, pa ti hitro naložijo cel kup obveznosti. Tudi to ni prav. Mislim, da bi morali najti pravo mero in povabiti komuniste na sestank dvakrat, morda trikrat letno, kadar se razpravljajo o najpomembnejših zadevah. Ja bi šel, ker me zanima, na primer, kakšne investicije se načrtuje v krajevni skupnosti. In še je takih zadev, ki bi marsikoga zanimalo in bi bilo prav, da bi jih ljudje poznali.

Nove naloge tozda Izobraževalni center

Prvih devet programov izobraževanja ob delu

Od ustanovitve Izobraževalnega centra dalje so se v IMP izoblikovala različna stališča o njegovi dejavnosti. Po enem od stališč naj bi bil to šolski center za izobraževanje učencev IMP z vsemi potrebnimi šolskimi prostori, z verificiranimi programi in ustreznimi kadri.

Ta varianta ni zažvela, ker za to ni bilo na razpolago materialnih sredstev in ker je bila mreža šol že določena in bi tako moglo priti do težav glede pridobitve soglasja. Ena od variant je bila tudi, naj bi tozda Izobraževalni center opravljal storitve s področja družbenopolitičnega, samoupravnega, strokovnega izobraževanja in naj bi vse izobraževanje delavcev IMP potekalo v prostorih domžalskega tozda Izobraževalni center. Ta bi pa v resnici moral za to izobraževanje zagotoviti le potrebne kadre, ne pa prostorov. O vsem tem je bilo veliko govorjenja, vendar se je zataknilo na poti k realizaciji, ker se profesionalno s tem ni nihče ukvarjal in je ostalo le pri poizkusih. Tako so doslej v tem tozdu opravljali le storitve vzgoje in oskrbe učencev v smislu dijaškega doma, ker so bili kadrovske in prostorsko tako opremljeni.

V letošnjem letu pa so se v Izobraževalnem centru odločili, da bodo kljub temu, da vedo, da se razmere ne bodo bistveno izboljšale, začeli z izobraževanjem delavcev IMP. V ta namen je Emil Smrekar, koordinator izobraževanja v Izobraževalnem centru obiskal tozda IMP na ljubljanskem območju z namenom, da bi ugotovil potrebe po izobraževanju. Na osnovi ugotovitev je izdelal devet okvirnih programov za izobraževanje IMP-jevih delavcev in jih posredoval vodjem kadrovske službe v tozdi, da bi dali nanje eventualne pripombe.

V tozdi so sprejeli okvirne programe in v zvezi z njimi razložili svoje potrebe po izobraževanju. To izobraževanje naj bi bilo zastavljeno tako, da bi delavec IMP videl stalno možnost usposabljanja in izpopolnjevanja. Izobraževalni center izhaja iz tega, da je izobraževanje najvažnejši dejavnik napredka in naj bi bilo izobraževanje ob delu proces, ki naj traja stalno. Prve oblike tega izobraževanja bodo tečaji interne kvalifikacije za nekatere

profile delavcev v montažni dejavnosti za tozde Klima montaža in Ogrevanje vodovod (monter klimatskih naprav, monter ogrevalnih, vodovodnih naprav). Prvi tečaj se je začel 2. novembra in se bo končal konec februarja 1982. Delavci bodo obiskovali 220-urni tečaj štirikrat tedensko po 4 ure. Tečaj bo vseboval splošno izobraževalne predmete (slovenščina, matematika s fiziko, varstvo pri delu, združeno delo — samoupravljanje, medsebojni odnosi ljudi pri delu), predmeti skupnih znanj (tehnično risanje, tehnologija gradiv in strojni elementi), strokovni predmet glede na poklic, za katerega se tečajniki izobražujejo (za monterje klimatskih naprav je predmet tehnologija prezračevanja).

Koncem novembra ali v začetku decembra bodo začeli tečaj za interno kvalifikacijo za tozdo OV za monterje ogrevalnih naprav, vodovodnih in klimatskih naprav.

Še letos bodo izvedli tudi tečaje za delavce, ki bodo izvajali proizvodno delo in delovno prakso učencev usmerjenega izobraževanja in bo za vse tozde na ljubljanskem območju. Ta tečaj bo obvezen za vse tiste delavce, ki bodo nosilci praktičnega

dela ali prakse v usmerjenem izobraževanju.

Vsi delavci, ki bodo obiskovali katerikoli od navedenih tečajev, bodo dobili celotno gradivo in učne pripomočke.

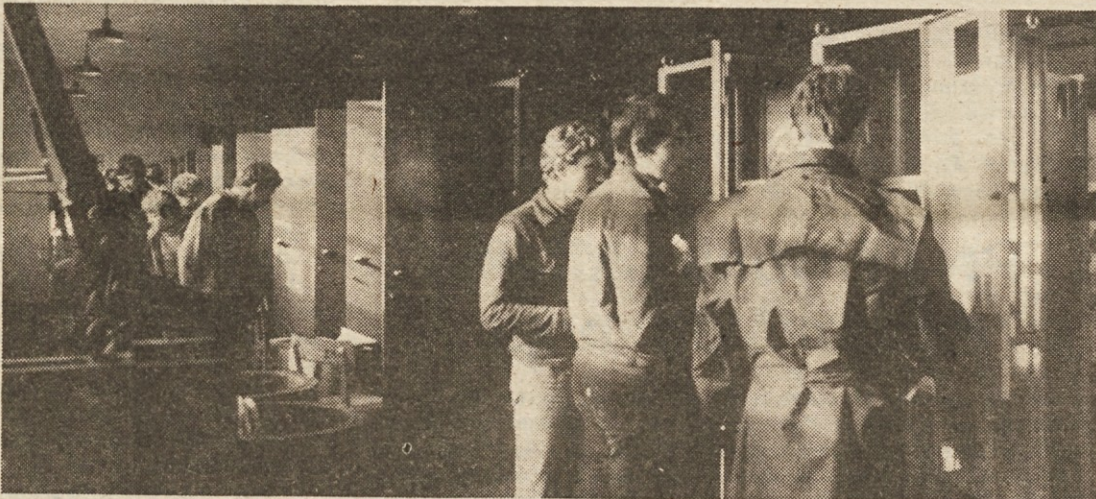
V nekaterih tozdih so zainteresirani tudi za tečaje za pridobitev visoke kvalifikacije. Izobraževalni center bo začel takoj s pripravami, to je z izdelavo podrobnejših programov za ta tečaj. Programe za vse te oblike tečajev izdelujejo strokovni delavci IMP in zunanji strokovni delavci, ki so tudi izvajalci na tečajih (predavatelji). Prav ti pripravijo tečajno gradivo (skripte in drugo).

V začetku prihodnjega leta bo Izobraževalni center organiziral uvalne seminarje za delavce, ki se na novo zaposlijo v IMP.

Za opravljanje vodilnih del in nalog v tujini na osnovi potreb pripravljajo Izobraževalni center programe v sodelovanju z zunanjimi izobraževalnimi institucijami in strokovnjaki (Zavod za tehnično izobraževanje, Visoka šola za organizacijo dela itd.) zlasti s področja inženiringa poslov (tehnična ekonomika, planiranje in nadziranje dela, mrežno planiranje in vodenje projektov itd.) tujih jezikov, upravljanja in vodenja itd.

Za prihodnje leto nameravajo v Izobraževalnem centru pripraviti tečaj za vodstvene delavce.

MARIJA PRIMC

Učenci 1. letnika usmerjenega izobraževanja si ogledujejo nizkonapetostne razdelilne omare v Tenovi elektrodelavnici.

Inž. Vojan Mal je dobil diplomu Zveze izumiteljev Jugoslavije

Izum je koristen, če ga uporabljajo

BEOGRAD, 12. oktobra — Na seji konference zveze izumiteljev Jugoslavije, ki je bila posvečena petindvajseti obletnici prvega kongresa izumiteljev Jugoslavije v Ljubljani so podelili 13 listin zveze izumiteljev, 40 plaket in 80 diplom. Med dobitniki diplom je tudi Vojan Mal iz IMP Ljubljana. To je pisalo v vesti, ki smo jo prebrali v Delu 13. oktobra.

Inž. Mal pravi, da še ni prejel diplome, niti ne ve, kdo ga je predlagal za to priznanje. Tako seveda tudi ne ve, zakaj je pravzaprav dobil to izumiteljsko diplomu.

»Že dolga leta se ukvarjam s tako imenovanimi vertikalnimi transporti. S tem sem začel že v Litostroju, kjer sem osem let delal v oddelku za transportno tehniko. Od takrat mi je srce povezano s to problematiko, ki je tudi tehnično zelo zanimiva. Dvanajst let sem o tem predaval tudi na Fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani in tri leta na

Višji tehniški šoli v Mariboru.«

Toda njegovo pedagoško delo ni bistveno za diplomu, ki jo je zdaj dobil.

»Razvil sem sistem cilindričnih in diskastih zavor na vrtničaste toke, ki so zelo dobro uspele. Takšne zaveze tečejo v Pakistanu, Libiji, Braziliji, da o Jugoslaviji niti ne govorimo. Med drugimi jih imajo na hidroelektrarni Djerdap za spuščanje generatorjev v pogon.«

Gre za celo skupino strojev različnih velikosti — od 100 do 1400 kilogramov. Vseh prav gotovo ni mogoče naštetih. Te stroje,

ki so plod njegovega znanja in razvojnega dela, izdelujeta Mostovna in Litostroj, saj IMP nima proizvodnih kapacitet za to področje.

Je pa inž. Vojan Mal napravil marsikaj, kjer je soudeležena tudi naša proizvodnja.

»Veliko je teh reči,« pravi. »Ukvarjam se s problematiko peči za ferolegure. Naredil sem resonančne filtre za odvajanje visoke frekvence na daljnovidih za telekomunikacije.«

Ob pečeh začne pripovedovati o hladilnem sistemu, ki ga je zasnoval za Elektrobosno. »Oni imajo peči s skupno močjo več kot 100 megavatov. Hladilno vodo so jemali iz Plive in so reko s tem tako segrevali, da je imela Pliva ob izlivu v Vrbas preko 30 stopinj.

Hladilni sistem so jim najprej projektirali Italijani, a se je preveč segreval, izločal se je kalcij.«

Potem ga je projektiral inž. Mal in zdaj se Pliva ne greje več.

»Avtomatiko, črpalno postajo in zagon velikih črpalk z majhnim generatorjem je izdelal IMP po mojih konstrukcijah.«

Tako hitro pripoveduje o stvarih, ki jih je naredil, da mu komaj sledim in sem kar vesel, ko pravi: »Saj ne moreva vsega napisati. Napišite, da je bistvena transportna tehnika, s čimer se ukvarjam že 25 let.«

Kot že rečeno, inž. Mal še ne ve, zakaj je pravzaprav dobil diplomu.

»Imam nekaj patentov. Iz tega

se ve, kakšna je patentna odškodnina, to pa priča o koristnosti predlogov. Poglejte, v Jugoslaviji imamo relativno malo inovacij — komaj eno na tisoč ljudi. V ZRN jih je približno dvajsetkrat več. Pa še od teh inovacij, ki jih imamo v Jugoslaviji, so mnoge brez tržnega ozadja. Nekateri patenti so lahko tehnično zelo zanimivi, toda kaj to koristi, če te zadeve nihče ne potrebuje. Jaz pa, vedno pogledam, komu bi lahko koristilo, preden se lotim dela na neki inovaciji.«

Kaj bi še lahko povedal o svojem inovatorskem delu?

»Pri nas so slabi pogoji za to delo. Mnogo se sicer govori o spodbujanju inovacij, toda naredi se manj. Če hočeš narediti nek prototip, bi moral seveda imeti določeno opremo, ki pa je pri nas ne smeš kupiti. Nikakor ne razumem, zakaj ne bi smel, recimo, uvoziti navijalnega stroja za 15.000 mark, če pa lahko uvozim avto, ki stane 600.000 dinarjev ali motorni čoln s 300 konji. Ob tem pravijo, da smo Jugoslovani preveč navajeni zapravljati, toda kdo nas je to naučil? Hi-fi naprave se je na veliko uvažalo, ne da pa se uvoziti rezkalnega stroja. Ker nimam opreme, moram improvizirati — eden mi nekaj »zdrerja«, drugi mi naredi meritve, tretji spet kakšno drugo uslugo. Tako improviziram že trideset let.«

Uspešno improvizira — o čemer priča diploma jugoslovanskih izumiteljev.

L. J.

Ogled dela na vrtnem stroju v Tenovi kovinski delavnici.

Prvo srečanje učencev z našo proizvodnjo

Nekaj nad 100 učencev 1. letnika usmerjenega izobraževanja energetske smeri s Centra strokovnih šol v Ljubljani se je 23. oktobra v okviru predmeta osnove tehnike in proizvodnje ogledalo proizvodno delo v proizvodnih prostorih tozda TEN.

Prišli so tja pod vodstvom predstojnice Elektro šole Dane Sovre in inženirke Ivanke Pavlin, ki na Elektro šoli poučuje strokovno teoretične predmete, v treh skupinah. S strani DO Emond sta učence o delu v proizvodnih delavnicah tozda TEN seznanila Viktor Mlakar, vodja razvojnega oddelka v DO Emond in Lojze Dremelj, vodja oddelka konstrukcij v tozdi TEN. Obrazložitev organizacijske sheme IMP je učencem podal Janez Kržmanc, samostojni referent za izobraževanje v DO Emond. Po končanih ogledih sem se pogovarjala z učenci, ki so povedali vtise z obiska v IMP.

Milena Zajc, učenka 1. letnika usmerjenega izobraževanja smeri energetika in štipendistka IMP: »Za šolanje v smeri energetike sem se navdušila ob stricu mehaniku. Kadar je popravljaj aparate, sem bila zraven, pa me je popravljaj zanimalo. Menim, da je današnji stik z IMP v redu. Pogledov glede odločitve za ta študij na osnovi današnjega ogleda proizvodnje nisem spremenila.«

Miran Momčilović, dijak 1. letnika usmerjenega izobraževanja, smer energetika: »Štipendije nimam. Zanimam pa se zanj. V IMP se mi zde delavnice sodobno opremljene. Delavci imajo dobre delovne pogoje in so dobro zaščiteni pri delu. Glede na vse to, in ker mi je delo, ki sem ga videl v delavnicah IMP všeč, bi bil rad štipendist IMP. Ker sem štipendijo v IMP zamudil, bom nanjo čakal do prihodnjega leta.«

Tomaž Peterlin, učenec 1. letnika usmerjenega izobraževanja za smer energetika: »Sem štipendist Ljubljanskih mlekarn. Kadarkoli sem si ogledoval delo sosedu obrtnika, se mi je delo pri njem zdelo enolično. Danes pa sem v IMP videl, da ima delavec obširno nalogo in dobre pogoje za vsestransko uveljavitev. Mi-

slim, da je v IMP tudi lepo skrbjeno za usposabljanje delavcev ob delu in za nadaljnje izobraževanje.«

V krajšem pomenku z obema zastopnicama Elektro šole Dane Sovre in Ivanko Pavlin ter z Viktorjem Mlakarjem, Lojzom Dremeljem ter z Janezom Kržmancem, je predstojnica Elektro šole Dana Sovre povedala, da sodelovanje med tozdi TEN (TEN, Elektromontaža) in onkrajnjo šolo, zelo dobro. Referent v IMP za izobraževanje so tedaj v stikih s šolo (z razrednim svetovno službo — s psihologom in socialnim delavcem). Nadalje pravi, da bi bilo potrebno sodelovanje med šolo in IMP okrepiti in sicer na ta način, da dali tozdi IMP učencem usmerjenega izobraževanja možnost, da si bodo lahko, ko se bodo spoznali s praktičnim poukom, nekatere stvari pogledali neposredno v proizvodnji pri proizvodnem delu IMP, saj bi le tako lažje poglobili znanje in si razširili obzorje, kajti vsega se ne bodo mogli naučiti v šolskih delavnicah, ki so lahko bolj opremljene, kot so proizvodne delavnice v organizaciji združenega dela.

Februarja 1982. leta bo enkrat zred učencev 1. letnika usmerjenega izobraževanja energetske smeri, med katerimi je večina IMP štipendistov, prišel v IMP na 80-urno proizvodno delo.

M.

Inštruktor praktičnega pouka pravi

Boljši delovni pogoji

Sedemindvajsetletni Štefan Levstek je v tozdu Klima montaža inštruktor praktičnega pouka. Po osnovni šoli, ki jo je obiskoval in končal v rojstnem kraju Dvorski vasi pri Velikih Laščah, se je odlo-

Štefan Levstek.

čil za monterski poklic in se prišel v IMP učiti za monterja klimatskih naprav ter je po treh letih praktičnega pouka v tozdu in teoretičnega na Poklicni šoli v Ljubljani dosegel svoj cilj in postal monter.

Tudi po končanem izobraževanju je ostal v tozdu, kjer je do lani opravljal naloge monterja klimatskih naprav. Lansko leto je zaključil še delovodsko šolo strojne smeri na strojni tehnični šoli v Ljubljani ter potem v tozdu Klima montaža prevzel delo inštruktorja praktičnega pouka. To delo bo opravljal od začetka letošnjega šolskega leta tudi v novem usmerjenem izobraževanju ter bo hkrati vodil učence pripravnike v tozdu.

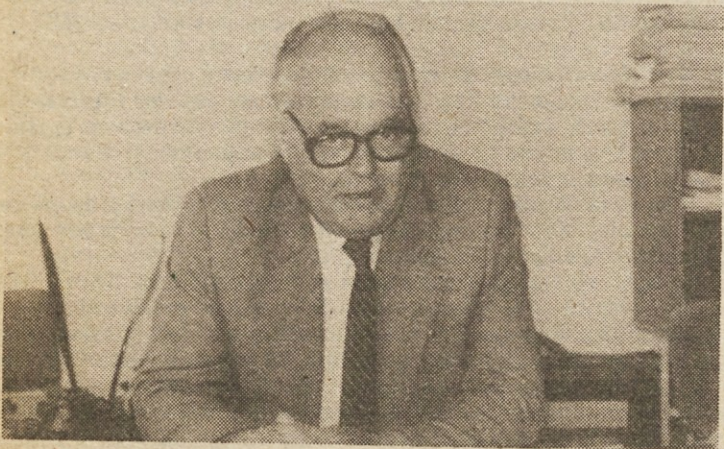
Kako gledate na usmerjeno izobraževanje?

»Po mojem mnenju bodo pogoji dela v usmerjenem izobraževanju boljši, kot so bili doslej. Večja bo možnost vpisa na srednjo šolo, kot je bila doslej. Kakšni bodo rezultati tega izobraževanja, pa se bo pokazalo v praksi. V tozdu Klima montaža bodo imeli štipendisti en mesec prakse v zimskem času in prav toliko časa v poletnih počitnicah.«

V delavnici ima 20 učencev, na gradbiščih pa okoli 40 in jih na gradbiščih redno nadzoruje. Odnosi v njegovi skupini so urejeni, seveda so ti odvisni od tega, če učenci delajo po programu, ki jim ga on pripravi, od rednega prihajanja učencev na delo, do pisanja dnevnikov, skratka od discipliniranosti, ki je potrebna pri praktičnem pouku. V nasprotnem primeru pride do nejevolje inštruktorja in slabih ocen pri praktičnem pouku. Delo inštruktorja ga veseli, zadovoljen je s kolektivom in tudi on z njim, pravi on sam.

Ko sva se dotaknili problemov, mi je dejal, da je zaenkrat največja težava v tem, da je v delavnici prehud ropot, zato je težko predavati učencem. Problemi so tudi v tem, ker učenci iz neopravičenih razlogov izostajajo z dela, nekateri so nezainteresirani za učenje v šoli in na praksi. Težave so nadalje v zvezi z nediscipliniranostjo učencev.

M. Primc

Inž. Vojan Mal.

Sposojeni pogovor: Olga Vipotnik odgovarja na vprašanja iz razprave o samoprispevku

Lepo bi bilo, če bi vse načrte uresničevali tako odgovorno kot program samoprispevka

Iz Dogovorov, glasila občinske konference SZDL občine Ljubljana-Center, povzemamo v nekaj odlomkov iz pogovora o samoprispevku, ki vsebuje odgovore Olge Vipotnik, podpredsednice mestne konference SZDL in predsednice skupščine drugega samoprispevka. Vprašanja, ki so jih zastavljali so izluščili iz razprave o samoprispevku.

Mnogi krajani so v dosedanjem delu javne razprave spraševali, kako je s cenazom. Zakaj sedem in ne osem tisoč (ter seveda manj) za oprostitev prispevka? Kdo bo poleg tega še oproščen plačevanja prispevka? Priluhnilo smo pobudam v javni razpravi, zato je operativni štab za pripravo tretjega samoprispevka na svoji zadnji seji že sprejel predlog za povišanje meje za oprostitev prispevka. Operativni štab je predlagal mestni konferenci SZDL, da bi bil mejni znesek za oprostitev prispevka mesečno osem tisoč dinarjev.

Ob velikih stroških smo zgradili Cankarjev dom. V programu samoprispevka načrtujemo

gradnjo Lutkovnega gledališča. Zakaj? »Že pri projektiranju Cankarjevega doma smo jasno rekli, da so vsi prostori namenjeni zgolj gostovanjem in da v osrednji kulturni ustanovi, ki je zrasla iz združenih sredstev slovenskega združenega dela, ne bo imela domicila nobena kulturna skupina. Objekt je tako zgrajen tudi po funkcionalni strani.

Kar pa se tiče Lutkovnega gledališča, lahko pripomnim, da bi bil ta kolektiv nedvomno sila zadovoljen, če bi ga sprejeli pod streho Cankarjevega doma. Vendar imajo lutkarji tam lahko le predstave, ne morejo pa imeti vaj, delavnice, skladišča...

Lutkovno gledališče na Levstikovem trgu je zaprto. Lutkarji so dobili odpoved za skladiščne prostore v Cukrarni. Gledališče, ki je znano po vsem svetu, je ostalo brez strehe nad glavo. Takšnih pogojev si ti zagnani delavci niso zaslužili. Verjetno je naša družbena dolžnost, da jim zagotovimo pogoje za normalno delo.

Doslej smo že naredili načrte za adaptacijo prostorov Mestnega doma, kjer je bilo že doslej

Lutkovno gledališče. Mimo predvidenih sredstev iz samoprispevka, bo 30 milijonov dinarjev prispevala tudi republiška kulturna skupnost.

Ali je prav, da pozimi vadijo lutkarji v hladnih dvoranah v plaščih? Je prav, da jim nekje masno zaračunavajo dvoranice za vadbo in predstavo? Ali lahko sedaj, ko so dosegli svetovno slavo, doma pa jih odpravimo kot nebodijhtreba, dovolimo, da bo to nadvse pomembno gledališče stagniralo ali celo propadlo? Letno si predstave Lutkovnega gledališča ogleda od 80 do 100 tisoč otrok. Stik otrok z lutkami pa je ponavadi njihov prvi stik s kulturo. Kako zelo je kultura v razvoju otroka pomembna, verjetno ni potrebno razlagati.

Porodnišnica je republiška zdravstvena ustanova. Zakaj jo zatorej gradimo s sredstvi samoprispevka?

»K temu bi pripomnila le, da gradimo izključno le mestno porodnišnico! Osemdeset odstotkov vseh otrok, ki se rodi v porodnišnici, je z ljubljanskega območja. Hkrati pa dvajset odstotkov ljubljancev hodi rojevati v druge kraje, ker se boje roditi v Ljubljani. Stanje, kakršno je v porodnišnici danes, nam ne zagotavlja, da se bodo tudi v prihodnje, navzlic medicinski znatnosti, ki pa ni vselej tudi nadspodobna, rojevali zdravi otroci ter da bodo matere po porodu zdrave. Ob takšnih pogojih lahko pride do hudih obolenj in okvar, ki jih bodo otroci in matere čutili nato skozi vse življenje. Seveda bo h gradnji novega traktarja mestne porodnišnice priskočila s sredstvi tudi zdravstvena skupnost.

Je dom na Rakitni res potrebno graditi s sredstvi samoprispevka? Kdo je odgovoren, da so šla mnoga sredstva, ki smo jih vložili v adaptacije, v nič?

»S povsem mirno vestjo lahko zatrdim, da brezvestnega trošenja denarja pri krpanju doma na Rakitni ni bilo. Zato tudi nihče ne more prevzeti nase deleža krivde, da dom danes propada.

Porečete, da dom vseno propada. Res je! Doslej smo si bili veskozi neenotni pri opredelitvi namembnosti doma. Prepuščali smo objekt občini Vič-Rudnik, ki je ob pomanjkanju sredstev ravnila, kakor je vedela in znala. Pri vseh delih pa smo vedno zbrali premalo sredstev, tako da smo lahko stvari le krpali, nikoli pa nismo mogli ničesar pošteno narediti. Zato bi bilo ob teh dejstvih povsem nerazumno sedaj loviti tiste, ki so za to odgovorni.

Sedaj vemo, da želimo imeti na Rakitni mladinsko okrevališče. Mar bo mo dopustili, da nam bo tudi to, kakor tisto na Ljubljani pred leti, propadlo?

Zdravniki v ljubljanskih vrtcih in osnovnih šolah so pri pregledih zaznali ogromno obolelih otrok. Zlasti na dihalih. Želimo postaviti na noge Rakitno, kjer so klimatski pogoji za zdravljenje dihal odlični. V zdravilišču bo skupina strokovnjakov, ki bodo zdravili bolne otroke. S tem bomo razbremenili starše.

Veliko vprašanj v javni razpravi se je porajalo ob dvomih gospodarno porabljenih sredstvih prvih dveh samoprispevkov. Poleg tega pa občani tudi sprašujejo, če bo za gradnjo potrebno najemati bančna posojila?

»Objektov iz tretjega samoprispevka ne bomo gradili s posojili, marveč le s poroštvi. To bo potrebno le zagraditi, ker bomo morali počakati na zadosten dotok sredstev.

Objekte drugega samoprispevka smo gradili tudi s posojili, vendar pa bi lahko trdila, glede smotrnosti porabljenih sredstev, ravno nasprotno. Vseskozi smo »lovili« inflacijo in skrbno »obračali« vsak dinar. Vestno smo zaračunavali kazni gradbin-

cem, ki del niso končali v roku. Z vestnim nadzorstvom smo preprečevali napake. Objekte smo pričeli graditi šele tedaj, ko je bilo vse pripravljeno. Tako nismo doslej začeli le z gradnjo dveh objektov drugega samoprispevka.

V Šiški se je zataknilo s celotnim načrtom soseske, na Viču pa s pridobivanjem zemljišča za vrtec v Trnovem. Menim, da so rezultati drugega samoprispevka najboljša izkaznica za tretji samoprispevek.

Zakaj se niso zgrajeni vsi objekti drugega samoprispevka in kdo je za to odgovoren?

»Vsi, razen dveh objektov, so zgrajeni ali pa so v gradnji. Zakaj dveh še nismo pričeli graditi, sem že omenila. Vse objekte bomo zgradili do konca leta 1982. Po načrtu bi jih morali do konca leta 1983. To pomeni, da smo celo leto pred planom.

Ravno zavoljo neprestanih podražitev smo želeli pohiteti z gradnjo in uspeli smo. Kdo je za to odgovoren? Mislim, da bi bilo zelo lepo, če bi se vsi vedli vedno tako zelo odgovorno, kot se je sklad samoprispevka.

Ali bo zaradi delovanja novih objektov potrebno zvišati tudi nekatere prispevne stopnje za SIS?

»Če se odpovemo samoprispevku, tedaj bo bržkone res potrebno zvišati prispevne stopnje za SIS, če želimo zadovoljiti potrebam otroškega, zdravstvenega in starostnega varstva, če želimo nove osnovne šole, če... Potreba je veliko. Zavoljo s samoprispevkom zgrajenih objektov pa višje prispevne stopnje ne bodo potrebne. Ostanjejo takšne, kot so, saj smo tako načrtovali tudi z družbenimi plani. Hkrati pa moramo tudi opozoriti, da je nadzor nad sredstvi, zbranimi s solidarnostnim združevanjem, večji kakor pa nad denarjem v SIS.

Vselej najdemo sredstva za organizacijo športnih tekmovanj — celo za olimpijske igre — za posvetovanja in kongrese, za gradnjo vrtcev, šol, zdravstvenih domov pa ga moramo zbirati s samoprispevkom!

»Tudi šama si ničlikokrat zastavljam to vprašanje. Moramo se odpirati svetu. Obiskovalci vidijo naše življenje in odhajajo iz naše domovine v vtisi. To je vse dobrodošlo. In pa dobro, če je vsega tega preveč ali celo prek razumnih meja. Nema-lodkaj smo v velikem razkoraku z možnostmi. Je že tako, da imajo nekateri, ki izsiljujejo takšno prireditve, »vplivne strice« in da smo mi, deficitarni z objekti, ki jih nujno potrebujemo, premalo glasni. Glede vseh mogočih prireditev se nam obetajo lepši časi s sprejemom meril za kandidate na zvezi ravni, kjer bodo morale biti tudi vse prireditve v družbenih planih občin, republik ali federacije.

Zvezni in republiški izvršni svet sta priporočila, da naj občine ne bi razpisale samoprispevkov. Mi pa ga. Zakaj ne uskladimo teh stališč?

»Tako prenešeno stališče je napačno. Tako ZIS kakor tudi slovenski izvršni svet sta priporočila, naj se ne razpisuje samoprispevek za objekte, ki jih občine niso načrtovale niti v svojem družbenem planu. Načrtovani samoprispevek v Ljubljani pa v ničemer ne bo okrnil prizadevanj za stabilizacijo, saj so ravno objekti drugega samoprispevka lep dokaz racionalne porabe sredstev. Ne gre tudi prezreti, da je predsedstvo SRS pred dnevi podprlo prizadevanje Ljubljane, da s samoprispevkom reši svoje najbolj žgoče težave.

Naši delavci o tretjem samoprispevku v Ljubljani

Samo ozrimo se, koliko smo že naredili!

O tretjem samoprispevku, za katerega se bomo odločali 22. novembra na referendumu, ki bo v krajevnih skupnostih na območju ljubljanskih občin, so implevi delavci povedali naslednje:

Albina Stresen, samostojna referentka za kadre v DS SOZD:

»Kar zadeva prvi in drugi samoprispevek, pogledimo okoli sebe, pa bomo videli, kaj vse so naredili iz sredstev teh samoprispevkov. Eden izmed objektov, zgrajenih s samoprispevkom, je tudi zdravstveni dom Šiška. Vsi objekti so zelo lepo zgrajeni in urejeni. Zato, ker sem sama imela veliko problemov glede varstva svojih otrok sem glasovala za 1. in 2. samoprispevek. Sin je šel prej v šolo, preden je dočkal prostor v vrtcu, za hčerko pa sem šele lani, po petih letih čakanja dobila prostor v vrtcu in to po vseh mogočih zvezah. Čeprav imam sedaj problem z varstvom rešen, sem za to, da se bo družbeni standard še nadalje urejal s samoprispevkom. Imam pa pripombo na dom Rakitno in sicer se sprašujem, zakaj so ta dom pustili propadati tako dolgo, da ga je sedaj potrebno reševati s samoprispevkom.

Zoran Barešič, predsednik sindikata v delovni skupnosti DO Emond:

»Sindikat je seznanil delavce delovne skupnosti DO Emond z gradivom za 3. samoprispevek in s programom tega samoprispevka. V zvezi s samoprispevkom smo imeli predsedniki sindikata posvet na občini Bežigrad, kjer smo bili podrobno seznanjeni o samoprispevku. Dobili smo tudi navodila, kako naj delavce čim bolj natančno informiramo glede 3. samoprispevka. Po mojem mnenju je samoprispevek humana zadeva, vprašujem se le, ali bo mogoče pri nenehno naraščajoči inflaciji vse narediti, kar je v programu predvideno. Menim, da je mišljenje ljudi sedaj nekoliko bolj skeptično, kot je bilo v pripravi na 2. samoprispevek.

Zdenka Repar, tajnica v tozd IPKO: »Mislim, da je samoprispevek primeren način zbiranja finančnih sredstev za gradnjo otroških vrtcev in šol. Kar zadeva dom na Rakitni, so res predolgo odlašali in je sedaj skrajni čas, da to uredijo. Ker je dom blizu Ljubljane, bodo imeli starši, ki bodo oddali otroka na zdravljenje, možnost pogostejših stikov z otrokom. Prav je, da se poskrbi za lutkovno gledališče, saj so imeli otroci z območja ljubljanskih občin na razpolago premalo kulturnih dobrin.

Lovro Rogelj, direktor tozda IPKO v Podpeči, je predsednik sveta krajevne skupnosti Podpeč-Prešerje, na območju katere je tozd IPKO. O samoprispevku, pravi, so v krajevni skupnosti razpravljali v drugi polovici oktobra na zborih delovnih ljudi in občanov, na katerih se je pokazala pripravljenost občanov za samoprispevek, saj je v tej krajevni skupnosti tik pred otvoritvijo nova osnovna šola v vrednosti 920 milijonov dinarjev, ki je rezultat 2. samoprispevka. V tozdu IPKO bodo razpravljali o 3. samoprispevku na zborih delavcev hkrati s problematiko uvedbe občinskega prispevka za ceste, o volitvah v prihodnjem letu in o gospodarstvu tozda za 9 mesecev. Ta oblika zbiranja denarja se mu zdi primerna, prav tako se mu zdi primerna višina samoprispevka (1,5 %): Meni, da je prav, da se od te obveznosti izvzame tiste delavce in občane, ki samoprispevka ne zmorejo plačevati (družine z enim zaposlenim z večjim številom družinskih članov).

MARIJA PRIMC

Zmanjkovalo je časa za preventivo

K zdravniku samo ob določenih urah

V obratni ambulanti IMP v Ljubljani, kjer zdravnik opravlja kurativne in preventivne preglede, je bilo predvideno, da bi bil čas od sedmih do desetih namenjen za kurativne preglede, od 10. ure dalje pa bi prišlo na vrsto preventivno delo. Ker pa imajo v tej ambulanti prek 3000 kartonov za paciente, ki iščejo kurativne usluge v tej ambulanti, kar je precej čez normativ, ki velja za kurativne ambulante, je nemogoče opraviti vse kurativne preglede do desetih dopoldne. Tako ta čas podaljšujejo prek 10. ure in se posvečajo kurativni toliko časa, dokler so v čakalnici pacienti. Na ta način pa se ambulanta IMP, ki je bila že od začetka namenjena predvsem preventivi, spreminja v kurativno ambulanto. Ker pa se delavci, ki prihajajo v to ambulanto na kurativne preglede, niso držali dogovorjenega reda, so nastale motnje pri preventivnih pregledih. Zato je bilo potrebno zaostri pogoje okoli sprejemanja delavcev na kurativne preglede. V ta namen je bilo na sestanku z delavci obratne ambulante dogovorjeno naslednje:

1. Obratna ambulanta posluje vsak delovnik od 7. do 13. ure. Pacienti morajo oddati zdravstvene knjižice medicinski sestri najkasneje do 10. ure.
2. Zdravnik iz te ambulante bo delavce, ki prihajajo na zdravstveni pregled in so spoznani, da so sposobni za delo, vračal na delo v OZD oziroma na teren.
3. Zdravnik naše obratne ambulante ne bo podaljševal bolniškega staleža po izteku roka za podaljšanje, temveč bo stalež zaključil z dnem, ko bi pacient moral priti na kontrolo za podaljšanje staleža.
4. Naš ambulantni zdravnik bo praviloma usmerjal paciente z bolniškim staležem, ki ga je odobril zdravnik iz drugih republik in pokrajin, na zdravniško komisijo, ki bo ocenila utemeljenost staleža.
5. Poškodba (lahka) ni porok za odločitev zdravnika o nesposobnosti delavca za delo. Če zdravnik ugotovi, da je delavec kljub lahko telesni poškodbi sposoben za delo, ga bo poslal na delo.
6. Učencem v gospodarstvu bo zdravnik IMP obratne ambulante vpisal na bolniški list trajanje zdravniških pregledov oziroma čas, ko so bili pregledi zaključeni. Če bodo pregledi zaključeni do 9. ure, pacient pa bo sposoben za delo, se bo moral vrniti na delo.
7. Obratna ambulanta bo opravljala zdravstvene storitve v skladu s koledarjem izrabe delovnega časa IMP.
8. Če bo pacient pogostejše prinašal bolniške liste o bolniškem staležu od različnih zdravnikov in bo obstajal utemeljen sum, da pacient zlorablja bolniški stalež, bo obratna ambulanta v sodelovanju s splošno kadrovskimi službami tozgov in delovnih skupnosti uporabnikov raziskovala omenjene primere.
9. Zdravnik v tej ambulanti ne bo priznaval bolniškega staleža za obvestila po telefonu oziroma za nazaj. Prav tako ne bo dajal bolniškega staleža do konca obsežnejših preiskav.
10. Načelno ne bo potrdil predloga bolniškega staleža za dopoldanske preiskave, razen v primerih, ko popoldne preiskave niso možne.
11. Splošno kadrovske službe tozgov in delovnih skupnosti uporabnikov bodo upoštevale mnenje zdravnika obratne ambulante IMP o upravičenosti pacienta do bonov za dietno prehrano.

Zapisal: IZTOK LIPOVŠEK

Čaka nas še pomembno delo

Samo še nekaj mesecev je do volitev v letu 1982. V tozdih IMP so več ali manj že opravili evidentiranje. O tem, kaj je v pripravi na volitve še potrebno narediti, sem povprašala Marka Kocjana, predsednika sindikalnega sveta občine Bežigrad, ki je povedal, da je evidentiranje v bežigradski občini ugodno. Zelo dobra je kvalifikacijska struktura evidentiranih kandidatov, ker je med njimi dosti mladih in žensk. Manjkajo pa še konkretni predlogi iz baze o tem, kdo naj bi bili nosilci nalog v skupščinah siso in skupščinah družbenopolitičnih skupnosti. Zato, pravi, je najbolj pomembno oblikovati predloge oziroma evidentirati nosilce nalog v tozdih. Nadalje naj bi se v tozdih pripravili za kandidacijske konference na osnovi rokovnikov, ki so jih dobile osnovne organizacije sindikata za določene faze.

Občinski sindikalni svet bo podrobneje seznanil predsednike osnovnih organizacij sindikata v tozdih še o nadaljnjih nalogah v zvezi s pripravi na volitve. Sicer pa predsednik občinskega sindikalnega sveta Marko Kocjan meni, da IMP, ki je med največjimi delovnimi organizacijami za Bežigradom in največji glede na število zaposlenih v občini, v osnovnih organizacijah sindikata tozdo in v konferencah sindikata na bežigradskem območju dovolj koordinirano potekajo akcije skupnega pomena. Morda, pravi, bi bilo potrebno več povezovanja skupnih akcij pri problemih okoli uresničevanja sklepov 2. konference sindikata na področju nagrajevanja po delu.

Na spodnji tabeli pa je prikaz števila delegatov v delegacijah za občinske skupščine in števila delegacij za skupščine samoupravnih interesnih skupnosti.

TOZD	Delegati zbora združ. dela	Posebna deleg. SIS	Sploš. deleg. SIS	Združ. deleg. SIS
Skip	5	-	-	2
IPKO	-	-	-	-
DS IKO	5	-	1	-
Livar. sive in nod. litine	5	1	-	2
Hladnovodne armature	5	-	1	-
VIPO	-	-	-	-
Livarna barvnih kovin	7	-	1	-
DS Livar	5	-	1	-
Industrijska proizvodnja	15	-	-	4
Montažna proizvodnja	11	-	-	
DS Klima	11	-	-	
Inženiring	4	-	1	
Projektivni biro	5	-	1	-
Zastopstvo	5	-	1	-
Alchrom	5	-	-	2
Izobraževalni center	vsi delavci	tvorijo delegacijo	-	-
DS IZIP	5	-	1	-
Interna banka	vsi delavci	tvorijo delegacijo	-	-
DS SOZD	7	-	-	1
Ogrevanje vodovod	10	6	-	2
DS Promont				
Klima montaža	5	-	-	4
Montaža Koper	9	-	-	2
Montaža Maribor	7	10	-	-
Inženirski biroji	5	-	1	-
Blisk	3	-	1	-
Elektrokovinar Ptuj	9	-	-	4
DS PMI	5	-	1	-
Elektromontaža	12	4	-	1
Dvigalo	9	1	-	1
Tovarna elektro naprav	10	6	-	2
Instalacijska oprema	7	2	-	-
DS Emond	5	10	-	-
DO Klimat	5	-	-	4
DO TIO	9	8	-	-
DO Panonija	7	3	-	1
Trata	14	3	-	-
Itak	9	-	3	-

OPOMBE K TABELI:

Za samoupravne interesne skupnosti imajo posebne delegacije delovna skupnost DO Emond, DO TIO, DO Panonija in 8 tozdo in sicer ima 10 posebnih delegacij tozd Montaža Maribor, ki imajo po 7 delegatov, prav toliko delegacij ima DS Emond, od katerih ima 5 delegacij po pet delegatov, 2 imata po 4 delegate, 2 po šest, ena pa jih ima 7. DO Panonija ima 8 posebnih delegacij, ki imajo po 7 delegatov. Tozd TEN ima 6 posebnih delegacij, ki imajo po 7 delegatov, enako število delegacij ima tozd Ogrevanje vodovod, od katerih imajo štiri po 6 delegatov, ena jih ima 5, ena pa 7. Tozd Elektromontaža ima 4 posebne delegacije, ki imajo po 7 delegatov. Tozd Trata ima tri posebne delegacije, ki imajo po osem delegatov. Tri posebne delegacije za sis ima tudi DO Panonija, od katerih imata 2 po 7 delegatov, ena pa jih ima 9. V tozdu ISO Slovenske Konjice imajo 2 posebni delegaciji, ki imata po 7 delegatov. Eno posebno delegacijo ima tozd Livarna sive in nodularne litine s sedmimi delegati in tozd Dvigalo s šestimi delegati.

Po eno splošno delegacijo imajo tozdi Hladnovodne armature (10 delegatov), Livarna barvnih kovin (12 delegatov), Inženiring (10 delegatov), Projektivni biro (9 delegatov), Zastopstvo (9 delegatov), Inženirski biroji (10 delegatov), Blisk (12 delegatov) in delovne skupnosti DO IKO (7 delegatov), DO Livar (10 delegatov), DO PMI Maribor (10 delegatov). Tri splošne delegacije imajo tozd Itak, od katerih imata 2 delegacije po 9 delegatov, ena pa jih ima 6. Po eno združeno delegacijo imajo tozd Elektromontaža (12 delegatov), Dvigalo (9 delegatov) in delovna skupnost SOZD (11 delegatov) ter DO Panonija (9 delegatov). Po dve združeni delegaciji imajo tozdi Skip, ki imata po 9 delegatov, Livarna sive in nodularne litine, ki imata po 10 delegatov, Alchrom, kjer imata delegaciji po 7 delegatov, Montaža Koper, kjer je v vsaki delegaciji po 12 delegatov. Dve združeni delegaciji imata tudi TIO Idrija, kjer je v vsaki od delegacij po 9 delegatov. TOZD OV ima tri združene delegacije za sise in sicer imata dve po 7 delegatov, v eni delegaciji pa je 9 delegatov. Tozda Industrijska proizvodnja Celje in Montažna proizvodnja imata skupno 4 združene delegacije, ki imajo po 11 delegatov, prav toliko delegacij ima Klima montaža, ki imajo po 7 delegatov, Elektromontaža po 9 delegatov in DO Klimat 4 delegacije po 7 delegatov.

V tozdu Izobraževalni center in v Interni banki, kjer je do 30 zaposlenih, pa tvorijo vsi delavci delegacijo.

Dokler smo zdravi, moramo misliti, kaj bo, če se ponesrečimo

Republiški pravilnik o načinu in postopkih za opravljanje preventivnih zdravstvenih pregledov delavcev določa, da morajo biti delavci v gradbeni dejavnosti enkrat letno zdravstveno pregledani. Tega pa v IMP ni bilo mogoče vedno izvesti iz različnih razlogov (prešibka služba varstva pri delu pred reorganizacijo IMP v sozd, prevelika obremenjenost obratne ambulante s kurativno dejavnostjo, prešlaba opremljenost s ambulante in njena premajhna prostorska zmogljivost, predolga čakalna doba v drugih zdravstvenih organizacijah itd.).

Delavci tozda Klima montaža so v lanskem oktobru opravili zdravstvene preglede na ljubljanskem inštitutu za medicino dela (v Promontu so se s tem inštitutom za preglede dogovarjali že mnogo prej — februarja in marca 1980). Od 260 zaposlenih v tem tozdu je bilo pregledanih 160 delavcev. Novembra lani pa je bilo iz tozda OV pregledanih 54 varilcev, v letošnjem februarju in marcu je bilo na pregledih 22 voznikov in 127 monterjev ogrevalnih naprav, 100 monterjev vodovodnih naprav in 6 izolatorjev.

Na zdravstvenih pregledih je bilo ugotovljeno, da je od 160 pregledanih delavcev iz tozda Klima montaže 13 delavcev nesposobnih za opravljanje dela na višini, 6 jih je sposobnih za tako delo z omejitvijo (ne smejo dvigati in prenašati težjih bremen, delati v kritičnem ropotu), za 3 delavce je zdravstvena organizacija izjavila, da bo dala zdravstveno oceno o njihovi dela zmogljivosti po končanem zdravljenju (alkoholiki). Devet delavcev, ki so bili vabljeni na pregled, še ni opravilo dokončnih pregledov in tako zanje tozdz še nima zdravstvenih ocen. Vsi drugi pregledani delavci pa so sposobni še naprej opravljati dela, ki so jih opravljali doslej.

Od 54 pregledanih varilcev iz tozda OV je bilo ugotovljeno, da jih je 48 sposobnih za svoje delo, trije so sposobni z omejitvami. Za tri delavce pa tozdz ni dobil ocen zdravstvene organizacije, ker niso šli na vse preglede. Med tremi varilci z omejitvijo dva ne smeta več variti. Od 22 pregledanih voznikov jih je 17 sposobnih opravljati svoje delo, 4 so sposobni z omejitvijo (nositi morajo očala), za enega delavca zdravstvena organizacija ni dala ocene, ker še ni opravil vseh pregledov. Od 127 pregledanih monterjev ogrevalnih naprav jih je 85 sposobnih za svoje delo, 26 jih je sposobnih z omejitvijo (ne smejo prenašati oziroma dvigati težjih bremen, delati na višini, v kritičnem ropotu), 2 sta nesposobna opravljati svoje delo in ju mora oceniti invalidska komisija. Za 14 delavcev zdravstvena organizacija še ni posredovala ocen, ker še niso opravili vseh preizkusov.

Med 100 pregledanimi monterji vodovodnih naprav jih je 69 sposobnih opravljati svoje delo, 20 jih je sposobnih za svoje delo z omejitvami (prepovedano jim je dviganje težkih bremen, delo na višini, delo v kritičnem ropotu), za 10 delavcev pa ni ocen, ker še niso opravili vseh pregledov. Od 6 pregledanih izolatorjev so štirje sposobni oprav-

ljati svoje naloge, za 2 pa ni ocen, ker še nista bili na vseh pregledih.

Od pregleda dalje so v tem tozdu razporedili v predpripravo 3 delavce, ki ne smejo delati na višini, 4 delavce v pripravo dela, eden je odpovedal službo in šel drugam, tri delavce pa so napotili na zdravljenje zaradi alkoholizma, a niso hoteli iti.

Ugotovljeno je bilo, da je od vseh pregledanih delavcev 18 odstotkov takih delavcev, ki so sposobni za delo z omejitvami, 15 odstotkov vabljenih delavcev pa ni dokončno ali pa sploh ni opravilo pregledov.

V tozdu OV pričakujejo, da bo število delavcev, ki so sposobni za delo z omejitvami naraščalo, kar so v tem tozdu večinoma starejši delavci, medtem ko v tozdu Klima montaža prevladujejo mlajši delavci.

Kaj zdaj storiti? V tozdu OV so razporeditve teklu. Po pregledih so sprejeli ustrezne sklepe in delavcem svetilo tozda. Pri razporeditvah je malo problemov zaradi pomanjkanja del in nalog v proizvodnji.

V Iraku ti delavci z omejenimi možnostmi za delo ne bodo mogli odhajati, ker za dela v Iraku niso zdravstveno sposobni, ustreznih del pa tam ni.

Kam torej z delavci, ki so potencialni invalidi? Ustrezni del in nalog največkrat ni mogoče dobiti v tozdu. Kazalo bi več razmišljati o tem, kako reševati probleme okoli zaposlovanja invalidov in delavcev, ki so na poti k invalidnosti, ko se odloča o gradnji investicij v IMP in o tem, da bi te probleme reševali v okviru sozda. Pa bi morda tozdom tudi kazalo razmišljati o združevanju sredstev v namen, da bodo dobili prostor, kamor naj bi zaposlili delavce, ki iz različnih zdravstvenih razlogov ne morejo več uspešno opravljati svojega dela.

Če so ti delavci blizu upokojitve, bi najbrže kazalo misliti tudi na to, kakšno povprečje (desetletno) bodo imeli za pokojnino, kajti od tega je odvisen njihov upokojski kos kruha. Ti delavci so bili dolga leta uspešni delavci, zato je prav, da se sedaj, ko omagujejo, poskrbi, da se jim najde tako delo, da ga bodo delali z veseljem in občutkom, da so enako potrebni, kot tedaj, ko so bili zdravi.

18 odstotkov delavcev z zmanjšano sposobnostjo za delo ni majhen odstotek. Ali bodo sedaj v tozdih tudi poskrbeli, da vsaj tisti odstotek v prihodnje ne bo naraščal in izboljševali delovne pogoje delavcev?

MARIJA PRINČ

Vodstvu tozdo OV in Klima montaže še enkrat vabita vse tiste monterje, ki niso zaključili zdravstvenih pregledov ali, ki se jih sploh niso udeležili, naj se javijo v službi za varstvo pri delu v prostorih DO Promont v Črnučah pri Bojanu Grudnu. Tisti delavci, ki so bili na zdravniških pregledih ocenjeni, da so sposobni opravljati delo z omejitvami (ne smejo delati na višini, dvigati težjih bremen) in ki bi se želeli zaposliti v enem od industrijskih tozdo v okviru IMP, naj se pisмено javijo v kadrovske službi DO Promont v Črnučah. Razporeditev na druga delo ne bo vplivala na osebni dohodek.

Kako v Emondu skrbijo za invalide

Invalidi dobijo delo v proizvodnji

Televizijska novinarka Julka Vahen je v prvi polovici septembra (oddaji po televiziji 17. septembra in par dni po tem) obiskala delovno organizacijo Emond in Janezu Kržmancu, samostojnemu referentu za izobraževanje, ki je delovni invalid, postavila nekaj vprašanj. Najprej je vprašala, zakaj Emond ne zaposluje zunanjih invalidov. Ker je bila slovenska javnost prek televizije seznanjena s problemom zaposlovanja invalidov v tej delovni organizaciji, povzemamo pogovor novinarko Vahnove s Kržmancem.

Na vprašanje, zakaj v tej DO ne zaposlujejo zunanjih invalidov, je Kržmanc odgovoril, da ni res, da ta DO ne zaposluje zunanjih invalidov, saj so tozdi v tej DO v zadnjih nekaj letih zaposlili tudi nekaj zunanjih invalidov. Da pa v večjem številu ne zaposlujejo zunanjih invalidov, pa je vzrok v tem, da je Emond specifična OZD, ki se ukvarja predvsem z montažno dejavnostjo, pa s proizvodno in ker zaradi zahtevnih pogojev dela ni vedno primerno, da bi na posamezna dela in naloge zaposlili tudi invalide.

Treba je poudariti, je dejal, da imajo tozdi v okviru te DO že sami mnogo delovnih invalidov bodisi zaradi nesreč pri delu ali drugih vzrokov. Za skoraj vse delavce, ki postanejo delovni invalidi, je bilo doslej poskrbljeno, da so jim v Emondovih tozdih nudili vso materialno pomoč in tudi možnosti za prekvalifikacijo oziroma prestavitev na lažja dela in naloge. Pri tem pa je značilno, da večina teh delavcev obdrži na novih delih enake osebne dohodke.

V okviru Emonda imajo tozdi na osnovi dohodkovne povezanosti sklenjen samoupravni sporazum med tozdoma Elektromontažo in TEN, v katerem se tozdz TEN obvezuje, da bo vsako leto sprejel določeno število delavcev tozda Elektromontaže, ki zaradi izrednih pogojev (teren-sko delo) ne bi mogli več opravljati dela v tem tozdu. Za primer je navedel tozdz TEN, ki ima od 439 zaposlenih kar 7,5 % delavcev, od katerih imajo nekateri priznan status delovnega invalida, ostale pa je bilo potrebno zaradi zmanjšane delovne zmogljivosti interno reševati kot invalide osebe. Kljub temu, da imajo Emondovi tozdi v samoupravnih aktih o sistemizaciji del in nalog opredeljene naloge, na katerih bi lahko delali tudi invalidi, se na razpise čestokrat ne javljajo.

Na vprašanje novinarko Vahnove, kako se počutijo delavci invalidi, ki so jim v okviru DO Emond zagotovili materialni status, predvsem mlajši oziroma kaj so v DO naredili za njihovo nadaljnje usposabljanje, je Janez Kržmanc odgovoril, da prav go-

tovo mlademu človeku, ki je zaradi bolezni ali nezgode pri delu postal invalid, ni vseeno, da bi celotno delovno dobo ostal na istem nivoju. Doslej so nudili vsi takim delavcem možnosti za nadaljnje usposabljanje in s tem tudi možnosti za napredovanje kljub njihovim zmanjšanim delovnim zmoglostim. Posamezne primere usposabljanja in prekvalifikacije so reševali tudi v sodelovanju s Samoupravnim interesno skupnostjo za zaposlovanje, kar pa seveda niso obešali na veliki zvon, ker so pač to smatrali za dolžnost do teh prizadetih delavcev.

Eno od vprašanj je bilo, kakšno je sodelovanje med siso in zaposlovanje v DO Emond, katero je dejal Janez Kržmanc, da so v DO Emond vedno sodelovali, da je SIS za zaposlovanje tisto mesto v občini, kjer se lahko delavci iz združenega dela dogovorijo o vseh vprašanih s področja zaposlovanja in tudi o vseh problemih usposabljanja in prekvalifikacije invalidov. Doslej je DO Emond sodelovala s sis za zaposlovanje, vendar Emond menijo, da je bilo sodelovanje z obeh strani premalo aktivno.

Odgovori na vprašanja novinarko Vahnove niso bili mišljenja kot opravičilo, zakaj ta delovna organizacija ne zaposluje večjega števila zunanjih invalidov, kot imajo možnost drugi oziroma v Sloveniji, pač pa je bil namen objektivno prikazati stanje na tem področju in seveda prizadevanja za reševanje problemov zaposlovanja invalidnih delavcev in nudenje pomoči delavcem, ki so postali v DO Emond delovni invalidi.

Kaj je z inovacijo, ki je dvignila toliko prahu

Drсна tesnila bodo začeli delati, pogodbo pa ponovno preverili

Dejstva so znana. Tozdr Trata je sklenil licenčno pogodbo o nakupu programa in postopka izdelave drsnih tesnil. Na podlagi ocene, kakšen dohodek bo tozdr ustvaril s proizvodnjo in prodajo tega izdelka, so izračunali, da so štirje avtorji te inovacije upravičeni do 6.945.000 dinarjev nadomestila. Delavski svet tozdr Trata je sprejel sklep, da se odkupi inovacija in know-how, direktor tozdr pa je podpisal, da bodo avtorjem izplačali nadomestilo v dveh obrokih: prvega do 10. oktobra in drugega do 10. novembra letos.

Ko je v interno banko prišel nalog za izplačilo prvega dela — skoraj tri milijonov in pol — na naslov »Lado Mazovec in sodelavci« je generalni direktor tozdr Franc Kumše zahteval, naj se izplačilo zaustavi in preveri, koliko je v tej inovaciji zares novega in koliko gre le za prenos tuje že uveljavljene tehnologije, pa tudi, ali je bil postopek pravilen, ali je ocenjena in ali sploh lahko delavci, katerih delovne naloge so iskanje novih proizvodnih programov, prodajajo tozdr takšno inovacijo.

Bilo je mnogo pogovorov v sozdu, pa tudi politične organizacije v občini Šiška, mestu in republiku, so zahtevale pojasnila. Tudi družbeni pravobranilec je zahteval, naj delavski svet ponovno preveri, ali je bil postopek pravilno izpeljan in koristnost

inovacije dovolj strokovno ocenjena. Seja s to točko dnevnega reda je že sklicana.

Avtorji — Lado Mazovec, Aleksander Slanovec, Dušan Kalan in Stane Zagoričnik — so s svoje strani dali podoben predlog:

»Za boljše in objektivnejšo informacijo ter v izogib uganjam okrog programa drsnih tesnil predlagamo:

1. Da se ustanovi obojestranska strokovna komisija, ki naj pregleda in ugotovi koristnost programa.

2. Da se ugotovi, koliko je bilo že opravljenega dela na programu.

3. Da se ugotovi ali je bila dosedanja pot pravilna ali nepravilna.

4. Da se predlog o koristnosti obravnava po družbenih kriterijih in kriterijih podjetja, odškod-

nina pa se naj obravnava po rezultatih dela.

5. Da se napravi sporazum, ki bo odgovarjal družbenim kriterijem in kriterijem podjetja.

6. Da se s pripravi in proizvodnjo intenzivno nadaljuje s ciljem, da dobi tržišče čim hitreje iskane izdelke.

7. Da se napiše objektivno poročilo v roku enega meseca.

Pogodba bo torej znova preverjena in avtorji sami predlagajo, naj se napiše nova, drugačna — tako da ne bo nadomestilo plačano, še preden bo prišel iz redne proizvodnje prvi izdelek, ampak na osnovi rezultatov dela.

Ker je ta zadeva dvignila precej prahu tako znotraj IMP kot tudi zunaj njega, skušamo pojasniti, kako je do te licenčne pogodbe sploh prišlo in tudi, kaj pomenijo drsna tesnila za tozdr Trata in tudi za jugoslovansko gospodarstvo nasploh.

Delavski svet je dobil politična in strokovna priporočila za tako pogodbo

Kako je potekala razprava na delavskem svetu tozdr Trata, je povedal njegov predsednik Martin Brinovec: »Dobili smo ponudbo na delavski svet in jo obravnavali. Zraven smo imeli pozitivno mnenje družbenopolitičnih organizacij v tozdu in strokovnih službah delovne organizacije.«

Ali mislite, da koristi, ki jih bo prinesel Trati program drsnih tesnil, upravičujejo tako visoko nadomestilo?

»Mi v delavskem svetu nismo strokovnjaki, da bi lahko trdili kaj takega. Toda imamo vsa zagotovila strokovnih služb, na primer zagotovila komercialne službe, da se bodo drsna tesnila prodajala v tem obsegu, kot je razvidno v ponudbi avtorjev.«

Ali je bilo na delavskem svetu kaj razprave?

»Seveda je bila. Bilo je veliko vprašanj, saj gre za veliko denarja. Zato smo to pogodbo obravnavali na delavskem svetu na več sejah in to zelo podrobno, preden smo dokončno odločili. Imenovali smo tudi komisijo za prevzem dokumentacije in ničelne serije. Komisija je dokumentacijo pregledala, podala pozitivno oceno in to je bila osnova, da je delavski svet pogodbo dokončno potrdil.«

Sekretar je rekel, naj zadevo demokratično obravnavamo

Kot je povedal predsednik delavskega sveta, je bila za odločitev delavskega sveta zelo pomembna poprejšnja razprava v družbenopolitičnih organizacijah v tozdu. V tej razpravi je bila tudi angažirana osnovna organizacija ZK, o čemer pravi njen sekretar Josip Kolarič takole:

»Avtorji so dali svojo ponudbo direktorju tozdr. Direktor me je o tem obvestil in mi dal kopijo ponudbe. Preden smo o ponudbi razpravljali na družbenopolitičnih organizacijah, sem šel s članom občinske konference ZK, ki je obenem tudi član naše osnovne organizacije, to je tovarišem Zdravkom Nastranom, osebno k takratnemu sekretarju komiteja občinske konference ZK Ljubljana-Šiška. (To je bilo v začetku leta 1980.) Informirali smo ga, kakšna ponudba je prišla in povedali, da želimo imeti njegovo mnenje, preden jo začnemo obravnavati na družbenopolitičnih organizacijah. Tovariš sekretar je ponudbo prebral in nas najprej vprašal, kaj mi mislimo o omenjenem projektu. Rekli smo, da se vključuje v naš proizvodni program in da je zanimiv za našo delovno organizacijo, oziroma naš tozdr — in kot takšnega ga je podprl tudi tovariš Hribar. Rekel je še, da je treba pogodbo o odkupu licence demokratično obravnavati na političnih organizacijah in zavzeti stališče do nje. Tovariš sekretar je projekt podprl, ker je takšne narave, da je v proizvodnji prisotno več znanja in je zato tudi

na liniji prizadevanj Ljubljane, ki gredo v smer večjega tehnološkega razvoja.

Tako smo tudi po politični liniji podprli ta projekt. Prepričali smo se, da smo drsna tesnila sposobni sami izdelovati in smo samoupravnim organom predlagali, naj sklenejo pogodbo z avtorji.

Pogodbo smo dali tudi v širše družbeno preverjanje

Šli smo pa še v širše preverjanje, če bi bili morda v zmoti, in sicer smo se obrnili na občinski in republiški sindikalni svet in na družbenega pravobranilca samoupravljanja. Vsi našeti so bili tudi vabljeni na sejo delavskega sveta, na kateri smo razpravljali o tej pogodbi, vendar pa ni nihče od njih prišel na sejo. Dobili smo le pismen odgovor republiškega odbora sindikata delavcev proizvodnje in predelave kovin.

Tudi direktor tozdr Trata Boris Gazvoda poudarja, da so projekt drsnih tesnil kot tudi licenčno pogodbo obravnavali jasno, demokratično tako strokovne službe kot družbenopolitične organizacije.

»Postopek od ponudbe avtorjev traja že čeli dve leti. Decembra 1979 smo dobili uradno pismo ponudbo za odkup licence. Zavedali smo se, da gre za pomembno zadevo in da jo je treba obravnavati v široki razpravi. Februarja 1980 so bile razprave v osnovnih organizacijah sindikata, ZK in mladine 10. 3. 1980 je zasedal delavski svet, ki je ugotovil, da je predlagani program drsnih tesnil zanimiv za tozdr, ker se vključuje v obstoječi proizvodni program. Zato je bil sprejet sklep, naj se pristopi k odkupu, s tem, da se preverijo podatki, kar naj opravijo strokovne službe delovne organizacije, ker v tozdu nimamo komercialne, plansko-analitične in drugih ustreznih služb. Na osnovi tega preverjanja naj bi ocenili vrednost projekta in tako določili tudi ustrezno nadomestilo avtorjem.

Komercialna služba je ugotovila, da so potrebe tržišča večje, kot so predvidevali avtorji

Komercialna služba delovne organizacije IKO je skoraj leto dni preverjala podatke, ki so jih dali avtorji inovacije v svoji ponudbi in proučevala potrebe tržišča. Svoje poročilo je podala 9. 1. 1981.

Na osnovi razgovorov s potencialnimi kupci je komercialna služba ugotovila, da so potrebe jugoslovanskega tržišča celo večje, kot so jih navajali avtorji. Avtorji so predvideli, da bi izdelali 80.000 drsnih tesnil letno, komercialna služba je ugotovila, da bi jih samo za kupce na domačem tržišču morali narediti 105.000 kosov letno.

Toda analiza komercialne službe ni bilo edino preverjanje te pogodbe. »Tako avtorji, kot mi v tozdu smo menili, da je nujna širša verifikacija opravljene dela in pogodbenih določil. Zato smo vse tedaj razpoložljivo gradivo poslali republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije, občinski konferenci zveze sindikatov Ljubljana-Šiška, družbenemu pravobranilcu samoupravljanja v občini Ljubljana-Šiška, komisijama za inovacije v delovni organizaciji IKO in tozdu Trata ter ponovno osnovni organizaciji ZK v tozdu Trata.«

»Ne razumemo, kako bi nam kdo lahko očital nezakonito ravnanje«

Skratka, želeli so dobiti tudi mnenja širših, občinskih in republiških političnih dejavnikov, da jim ne bi mogel kasneje nihče očitati nesamoupravno ali nezakonito ravnanje. Direktor tozdr Trata pravi: »Naredili smo vse, da bi pogodbeno določila vsestransko verifikirali. Ne razumem, zakaj bi nam lahko kdor-

Kaj je novega v drsnih tesnilih?

V ponedeljek, 9. novembra se je sestal delavski svet tozdr Trata in na zahtevo družbenega pravobranilca samoupravljanja za Ljubljano ponovno razpravljalo o licenčni pogodbi za program drsnih tesnil. Sprejel je naslednje sklepe (ki jih navajam po svojih zapisnikih, ker zapisnika delavskega sveta še ni bilo do roka, ko je bilo treba oddati gradivo v tiskarno):

1. Sklenjena pogodba se razveljavi. Začne se nov postopek, v katerem je treba ugotoviti, v kakšni meri gre pri osvajanju drsnih tesnil za delo, ki sodi v okvir rednih delovnih nalog avtorjev in v kolikšni meri je delo avtorjev zares inovacija.

2. Odgovore na vprašanja iz 1. točke podaja komisija za inventivno dejavnost tozdr Trata, splošno pravna služba in komisija za inovacije v delovni organizaciji IKO ter pravna in programska služba sozda. Za presojo, v kolikšni meri predstavlja delo avtorjev inovacijo bodo s posredovanjem gospodarske zbornice zaprosili tudi zunanje strokovnjake, v komisiji pa bodo sodelovali tudi predstavniki avtorjev.

3. Nadaljuje se delo, da bi drsna tesnila čimprej uvedli v redno proizvodnjo, kakor tudi delo na nadaljnjem razvoju drsnih tesnil. Seje sta se udeležili tudi namestnika družbenega pravobranilca za Ljubljano Katja Kobal in njegova pomočnica Magda Šmon.

Magda Šmon se je s predlaganim ponovnim postopkom strinjala in med drugim dejala: »Nikakor nečemo zavirati inventivne dejavnosti, vendar pa se moramo držati sprejetih družbenih norm.« S tem v zvezi je opozorila: Če gre za delovno nalogo delavca, je treba njegov prispevek ustrezno nagraditi v njegovem osebnem dohodku. Glede licenčne pogodbe, ki jo je sklenila Trata z avtorji, pa je dejala, da jo moti, ker je vse tveganje prevzel tozdr.

Katja Kobal pa je med drugim opozorila na navedbo samih avtorjev, da se drsna tesnila v tujini že proizvajajo. Če govorimo o inovaciji, moramo ugotoviti, kaj prinaša ta inovacija novega in boljšega od tega, kar je že znano v svetu. Nov proizvod ali program kot tak ne more biti predmet licence, pač pa le nova tehnična znanja, pri katerih je treba konkretno ugotoviti, v čem je njihova novost.

Nadalje je Katja Kobal opozorila na protislovje med trditvijo avtorjev, da so drsna tesnila izdelek, v katerega je vloženo ogromno znanja in navedbo, da so vse delo opravili v prostem času. Če so res vse opravili doma, potem to delo najbrž ni tako pomembno in zahtevno, če pa je, je treba ugotoviti, kako jim ga je uspelo opraviti poleg rednih obveznosti.

Glede odškodnine je menila, da civilno pravo sicer res dopušča popolno svobodo, vendar ima tozdr Trata svoj samoupravni sporazum o inovacijah, ki se ga mora držati. Tudi če drsna tesnila so inovacija, se ji ne zdi sprejemljivo, da bi avtorjem izplačali nadomestilo po pričakovanem dohodku, saj tako pade vse tveganje na tozdr, vsa korist pa avtorjem.

»Da obstajajo pri proizvodnji drsnih tesnil tveganja, je potrdil tudi Lado Mazovec, ki se je sicer strinjal s ponovnim preverjanjem celotnega postopka in koristnosti tega programa. Upam si trditi, da so drsna tesnila izdelek, ki bo prinašal najmanj 30 odstotkov čistega dobička, je dejal, vendar pod pogojem, da bo tozdr vse naloge izpeljal, kot je treba — od same proizvodnje do komercialne in predvsem kontrole kakovosti. »Prav lahko se zgodi, da ne bomo naredili niti 10 drsnih tesnil, še manj pa prodali, če ne bomo dosegli zahtevne kakovosti, je dejal.

Ob tem se je odprlo tudi vprašanje dela razvojnih služb in je član delavskega sveta Tone Lavrič opozoril, da je delavski svet že pred časom zahteval poročilo o delu razvojnih služb, pa ga še ni dobil v obravnavo. Sprejeli so sklep, da bodo celovito obravnavali to problematiko in ugotovili, kaj so razvojne službe naredile in česa ne ter vzroke, zakaj določenih nalog niso opravile. Delavsko kontrolo pa so zadovoljili, naj pogleda izplačila po pogodbah o delu in za avtorske honorarje za zadnja tri leta in preveri, komu in za kakšna dela je tozdr izplačeval ta sredstva.

Katja Kobal je opozorila še na nekaj: »Dolžnost vsake delovne organizacije je spremljati potrebe tržišča in razvijati nove izdelke, ki jih tržišče potrebuje. Če bi dajali nagrado samo zato, ker nekdo predlaga nov izdelek, ne bi prišli daleč.«

Magda Šmon pa je menila: »Strinjam se, da je treba delati doma izdelke, ki jih uvažamo, pa jih lahko izdelujemo sami. Ni pa interes naše družbe, da bi združeno delo prišlo iz odvisnosti od tujih licenčnih partnerjev v odvisnost od lastnih strokovnih delavcev, ki jih tozdr zaposluje prav za razvoj novih izdelkov in jim tudi omogoča strokovno izpopolnjevanje. Osnova za nadomestilo pa je lahko samo ustvarjeni, ne pa ocenjeni dohodek, ker tudi delavec ne dobi svojega osebnega dohodka od pričakovanega ali zaželenega dohodka ampak samo od ustvarjenega.«

LOJZE JAVORNIK

koli očital, da smo ravnali nezakonito, če niti družbeni pravobranilec samoupravljanja ni videl v pogodbi nobenih nepravilnosti.

Ob tem pa je vendarle nekaj čudnega. Predstavniki tozdr in avtorji inovacije so potrkali na lepo število občinskih in republiških vrat, da bi dobili mnenje o svojih postopkih — niso pa verifikirali v okviru sozda.

»Uradno nismo zaprosili za mnenje nikogar v sozdu,« namreč pravi Boris Gazvoda.

Zakaj ne?

»V sozdu ni institucije, ki bi lahko podala strokovno mnenje o drsnih tesnilih«

»Ker v sozdu ni nobene tehnično-programске ali podobne komisije, ki bi lahko strokovno preverila podatke v zvezi s to inovacijo.«

Toda ali se vam ne zdi čudno, da vam je bližji, recimo, občinski komitej ZK Šiška kot pa samoupravni organi in družbenopolitične organizacije v sozdu? Sekretarja občinskega komiteja ste zaprosili za mnenje, delavskega sveta sozda pa ne.

Josip Kolarič: »Osnovne organizacije ZK so po novem statutu ZKJ vezane neposredno na občinski komitej, zato smo se pač obrnili nanj. Če bi še vedno imeli svet ZK v sozdu, kot smo ga imeli

včasih, bi to zadevo zanesljivo obravnavali tudi na svetu ZK.«

Sekretarju osnovne organizacije sem zastavil še eno vprašanje: Tudi osnovna organizacija ZK in drugi so ugotavljali, da razvojno delo v tozdu Trata šepa. Glavni direktor delovne organizacije Lado Mazovec, svetnik glavnega direktorja delovne organizacije Aleksander Slanovec in vodja razvojnega oddelka tozdr Trata Stane Zagoričnik najbrž niso brez odgovornosti na področju razvojne dejavnosti. Ali se zdi članom osnovne organizacije povsem normalno, da se ti tovariši pojavijo z inovacijo, ki je plod, da tako rečem, njihovega popoldanskega dela — in zahtevajo zanj visoko nadomestilo — po drugi strani pa vi sami pravite, da redno razvojno delo šepa?

Ta razvojna naloga ni bila v programu, torej ne more škoditi med delovne naloge

»Res je, pravimo, da razvoj premalo naredi. Toda tu ne smemo metati v isti koš vseh inženirjev, ki so v razvojni službi, da so premalo naredili. Biti moramo objektivni in priznati, da je razvojni oddelek razvil nekatere predloge, pa jih je proizvodnja uresničila. Zato smo tudi sklenili, da je treba razvoj podružiti, da

Nadaljevanje na 10. strani

Nekaj datumov,

Za boljši pregled navajamo nekaj dejstev in datumov o dosedanjem dogajanju v zvezi z drsnimi tesnili.

21. december 1979 — je datum na »Ponudbi za nakup inovacije (know-how) za novi proizvodni program drsnih tesnil«, ki so jo podpisali Lado Mazovec, Aleksander Slanovec, Dušan Kalan, Stane Zagoričnik.

Prvo družbeno preverjanje so predstavniki OO ZK tozdr Trata opravili pri takratnem sekretarju občinskega komiteja ZK Šiška Francu Hribarju. Pravijo, da je načeloma podprl uvajanje nove tehnologije in jih opozoril, naj zadevo obravnavajo široko in demokratično.

4. marca 1980 sta ponudbo obravnavala IO osnovne organizacije sindikata in sekretariat OOZK Trata. Sklepi so dobesedno enaki: Ugotavljajo, da je »proizvodni program zanimiv in v skladu z našimi planskimi usmeritvami,« zato predlagajo samoupravnim organom, naj se licenco odkupi »pod pogoji, kot jih avtorji zahtevajo in da se pred dokončnim odkupom licence omenjenega programa pregledajo podatki, ki so zapisani v elaboratu.« Komisija za inovacije DO naj še enkrat preveri pravilnost izračuna gospodarske vrednosti. Odškodnina je bila takrat ocenjena na 5.350.000 dinarjev.

7. 3. 1980 je OO ZK Trata sprejela sklep: »Predlaga se samoupravnim organom, naj se odkupi ponudba za proizvodnjo drsnih tesnil.«

10. 3. 1980 je o tej zadevi razpravljal izvršni odbor delavskega sveta tozdr Trata. Ta se je zavzel za nakup, vendar sprejel tudi sklep, da naj strokovne službe preverijo podatke, da bo mogoče ugotoviti gospodarsko vrednost in izračunati odškodnino. 5. sklep se glasi: Tako izračunana odškodnina naj se postopno izplačuje avtorjem na osnovi letnih realizacij drsnih tesnil. »Delavski svet je isti dan sprejel podobne sklepe, vendar brez sklepa o postopnem izplačevanju odškodnine.

9. 1. 1981 je datum na poročilu o raziskavi tržišča za prodajo drsnih tesnil.

Širše preverjanje

Nato je tozdr poslal gradivo v širše družbeno preverjanje in sicer: sekretarki republiškega odbora sindikata delavcev proizvodnje in predelave kovin, občinski konferenci Zveze sindikatov Šiška, družbenemu pravobranilcu samoupravljanja Šiška in komisijama za inovacije v delovni organizaciji IKO in tozdu Trata. Poslali so jim ponudbo avtorjem, osnutek licenčne pogodbe, poročilo strokovne službe, izračun gospodarske vrednosti, srednjeročni plan in dotlej sprejete sklepe družbenopolitičnih organizacij in delavskega sveta v tozdu. Vse so tudi povabili na sejo delavskega sveta 20. aprila.

Odgovor so dobili le od sekretarke RO sindikata delavcev proizvodnje in predelave kovin ter pomočnice družbenega pravobranilca samoupravljanja Ljubljana.

Sklep delavskega sveta

20. 4. 1981 je delavski svet tozdr Trata sprejel sklep, naj se odkupi inovacija in know-how za drsna tesnila.

7. 5. 1981 sta pogodbeni stranki na osnovi sklepa delavskega sveta podpisali licenčno pogodbo.

31. 8. 1981 je delavski svet tozdr imenoval komisijo za prevzem dokumentacije in ocenitev nulte serije drsnih tesnil.

1. 9. 1981 je komisija svoje delo končala in ugotovila, da ni zahtev, da tozdr dokumentacijo prevzema, na podlagi česar je delavski svet tozdr 19. 10. 1981 sprejel sklep, da se takoj pristopi k osvajanju proizvodnje drsnih tesnil.

14. 10. 1981 pa je generalni direktor tozdr IMP inž. Franc Kumše zahteval, naj se zaustavi izplačilo prvega dela nadomestila v višini 3.472.500 dinarjev in ponovno preveri vrednost inovacije ter postopek, po katerem so sklenili pogodbo.

Pobuda družbenega pravobranilca

29. 10. 1981 pa je družbeni pravobranilec poslal v tozdr Trata zahtevo, da se v roku 10 dni skliče seja delavskega sveta ter se ponovno razpravlja o sklepu, ki ga je delavski svet sprejel na svoji 16. redni seji dne 20. 4. 1981, ki se nanaša na pristop k podpisu pogodbe in nakupu znanja za drsna tesnila.

Sodelavcu Francu Kržanu v spomin

Dragi Frenk!
Globoko nas je pretresla vest, da te ni in te nikoli več ne bo med nami. Prišel si med nas v najtežjem trenutku, v času ko smo bili na začetku razvojne poti in ko smo najbolj potrebovali dela željne mlade sodelavce — strokovnjake.

Hito si se vklopil v novo delovno sredino in v novo delo ter po svojih močeh pomagal graditi nov kolektiv, ki je rasel s teboj in tvojo pomočjo.

Ni šlo vse gladko in brez težav, vendar smo s skupnimi močmi premagovali težave in za nami je ostala vedno globlja neizbrisljiva brazda. Družno smo potiskali voz, ga z veliko zagnanostjo in upornostjo pomikali naprej, ter se skupaj veselili vseh uspehov, kot tudi grajali neuspehe. Tvoja zagnanost in pravičnost, ter pripravljenost pomagati tam, kjer je bilo najbolj potrebno, je vlivala novih moči, da smo lažje premagovali težave na začetni poti.

Ze takoj po prihodu v našo temeljno organizacijo si se aktivno vključil v družbenopolitična doga-

janja in bil stalno eden izmed stebrov vseh družbenih gibanj tozda. Prav zato ti je bila tudi zaupana odgovorna funkcija predsednika izvršnega odbora sindikata, ki si jo vestno in z veliko prizadevnostjo opravljal. Bil si vreden in marljiv sodelavec, dober tovariš ter iskren prijatelj.

Z veliko žalostjo v srcih smo zvedeli, da se je tvoja življenjska pot veliko prekmalu pretrgala in da ne bomo več mogli skupaj reševati težav. Za teboj, dragi sodelavec, je ostalo opravljeno delo, ki ni majhno in ga kolektiv ne bo nikoli pozabil ter velika nenadomestljiva vrzel.

Tovariš Frenk, ni te več med nami, vendar bo spomin na tebe in tvoje opravljeno delo večno ostal v naših srcih.

Hvala ti!

Sodelavcu Tomažu Mencingerju v spomin

Nemočni smo pred usodo, ki iz naših vrst grabi naše najdražje prijatelje, tovariše in sodelavce. Tokrat je prekinila tvoje mlado življenje v času največje ustvarjalnosti.

S to kruto resnico, da te ne bo več med nami, se bo težko sprijazniti, saj si nam bil vzor mladega ustvarjalnega človeka, iskrenega prijatelja in dobrega sodelavca.

Mnogi sodelavci se danes spominjajo trenutka, ko te je stric pripeljal kot petnajstletnega dečka v Ljubljano z namenom, da

si pridobiš znanje elektroinstalaterja. Leta 1969 si uspešno zaključil vajeniško šolo ter se kot kvalificirani delavec vključil v naš kolektiv. Tudi po odsluženju vojaškega roka si se vrnil med nas in nadaljeval z delom po gradbiščih. Bil si vztrajen in teži pogoji dela na terenu te niso odvrnili od nas. Želja po znanju je bila v tebi vedno prisotna in ob delu ti je uspelo doseči poklic elektrotehniika. Opravljal si širokovno zahtevna dela in mnogo objektov je bilo dograjeno s tvojim pomočjo, s tvojim trdom.

Usodnega dne v torek 27. oktobra 1981 so te sodelavci zaman pričakovali na Bolnici Jesenice, nihče pa ni pomislil da te ne bo in da boš tudi ti eden izmed mnogih, ki tragično končajo na cestah kot žrtev vse večjega prometnega vrveža.

Vsi, ki smo delali s tabo smo vedeli, da imaš še mnogo načrtov. Ustvaril si si družino, gradil si dom za lepši jutri. Mnogo prezgodaj je smrt prekinila tvoje življenje, ki se je šele začelo in s tem vse tvoje želje za prihodnost. Te bodo ostale le kot misel, s katero si odšel od doma usodnega dne.

Med svojimi sodelavci si bil cenjen kot strokovnjak in vsi smo videli v tebi mladega perspektivnega delavca, dobrega in tovariškega sodelavca.

Za tvoje vestno in požrtvovalno delo smo ti hvaležni in ponosni nate.

Težko je slovo od mladega sodelavca, prijatelja in dobrega tovariša, ki je moral zapustiti družino v času, ko ji je najbolj potreben.

Ostal boš v mislih med nami! Sodelavci TOZD Elektromontaže

Sodelavcu Adiju Kovačiču v spomin

Le nekaj dni nas loči od dneva, ko smo se za vedno poslovili od Tvojega varovanca Tomaža in že smo se morali spoprijazniti z grenko resnico, da je po tebi boleznijo prenehalo biti tvoje srce, srce človeka, ki je imel še polno načrtov in želji po ustvarjalnosti.

Tvoj življenjski smoter je bilo delo — plemenitost človeka ustvarjalca. Že kot mladinec si bil zelo delaven. Intenzivno si se vključil v obnovo domovine in sodeloval pri gradnji proge Brčko—Banoviči. Verjetno si čutil, da boš ravno v IMP s svojim delom največ koristil domovini v času intenzivne obnove in industrijalizacije naše domovine. Nisi se zmotil.

Jeseni leta 1951 si se zaposlil v takratnem Toplovodu kot elektroinstalater. Ob hitrem dopolnje-

vanju znanja si uspešno vodil gradbišča kot vodilni monter in od leta 1957 dalje vodil večje število gradenj kot vodja montaže. S svojo strokovno in organizacijsko sposobnostjo ter prizadevnostjo si bil vedno kos tudi najtežjim nalogam.

Dolgi sezname objektov, zgrajeni s tvojo vztrajnostjo, požrtvovalnim delom, so odraz neustrašive ustvarjalne moči, ki jo ima človek, kot si bil ti Adi.

Ponosni smo nate in tvoje delo ne bo nikoli pozabljeno, saj ostajajo tvoja dela — pomniki tvoje pridnosti in delovnosti tvojih sodelavcev.

Čistilnica in drugi objekti. Železarne Ravne, Predelovalni obrati Železarne Jesenice, Gradbeni šolski center v Ljubljani, KLI Logatec, Lesna industrija v Čenčnjici, LTH Škofja Loka, Tovarna merilnih instrumentov ISKRA Otoče, Letališče Brnik, Metalka Ljubljana, Poliklinika Ljubljana, Hotel Jelovica na Bledu, Hotel PARK na Bledu, LIP Bled, Čistilna naprava Domžale, Center Bežigrad, RTV Ljubljana,

Bolnica Jesenice, Objekt Žale in še, še bi lahko naštevati...

Tvoj delovni elan se je odražal tudi v delovanju samoupravnih organov. Zavedal si se pravice in dolžnosti slehernega delavca, da upravlja in gospodari z družbenimi sredstvi. Nekajkrat si opravljal naloge predsednika delavskega sveta v IMP, deloval v raznih komisijah in sindikatu.

Medalja dela in številna priznanja, ki si jih bil deležen v času svoje tridesetletne ustvarjalnosti potrjujejo tudi ta priznanja, ki so dokaz, da je bilo tvoje delo med sodelavci in poslovnimi partnerji zelo cenjeno. S tvojim odhodom je v naših vrstah nastala vrzel, ki jo bomo težko nadoknadili.

Besede, ki si jih izrekel kot zahvalo ob izteku življenja pa so nam dokaz, kako neizmerno si znal biti hvaležen in skromen.

Za vse smo ti hvaležni. Ohranili te bomo v lepem in trajnem spominu kot neustrašivega, vestnega in iskrenega prijatelja.

Sodelavci TOZD Elektromontaže

Nadaljevanje z 9. strani

bi lažje uvajali nove izdelke v proizvodnjo. Novi izdelki — letos jih je 16 — so tudi delo tovarišev iz razvoja. Res pa je, da kot velja za proizvodnjo, tudi v razvoju niso vsi delavci enako uspešni. To smo poskušali tudi konkretno obravnavati — toda kaj se je zgodilo: nekateri so se počutili prizadete, pa so si poiškali službo drugje.

Predvsem pa trdi Josip Kolarič, da ne more biti prav nobena dvoma, ali sodi inovacije drsnih tesnil v okvir rednega dela njenih avtorjev ali ne. Utemeljitev: »Vsako leto planiramo razvojne naloge. Plan potrdi delavski svet tozda. Omenjena razvojna naloga ni bila v planu razvoja. Omenjeni program se niti ne nanaša na naše sedanje artikle, mi pa smo kot razvojne naloge vedno definirali to, kar sodi v naše obstoječe proizvodne programe.«

Drsna tesnila moramo obravnavati po istih načelih kot vse druge inovacije

Ko sem se o drsnih tesnilih pogovarjal z direktorjem tozda Borisom Gazvodo, je večkrat poudaril troje, kar je po njegovem bistveno za obravnavo te inovacije:

1. Obravnavati jo je treba v principu enako kot vse druge inovacije, saj je razlika le v gospodarski vrednosti, ki je program drsnih tesnil prinaša tozdu in družbi, posledica večje gospodarske vrednosti pa je tudi ustrezno nadomestilo avtorjem.

2. Tozda Trata je opredelil razvoj novih izdelkov in novih programov kot prednostno nalogo. Sprejeli so sklep o podružbljanju inventivne dejavnosti, nameravajo vlagati v kadrovske krepitev in širitev opreme za to dejavnost. Tozda je v gospodarskem položaju, ko zanimanje za njegove dosedanje izdelke — zaradi zmanjšanja investicij plahni, po drugi strani pa Jugoslavija uvaža marsikaj, kar bi Trata lahko izdelovala. Zato meni Gazvoda, je treba napeti vse sile, da bi srednjoročni plan novih izdelkov izpolnili čimprej, morda že v treh in ne v petih letih.

»Najprej bomo seveda pogledali, kaj lahko naredimo sami. Toda, ker naše razvojne službe ne bodo mogle uresničiti vseh nalog, resno razmišljamo, da bi k razvoju novih izdelkov in programov pritegnili tudi ljudi zunaj tozda, zunaj delovne organizacije in celo zunaj sozda IMP. Če za nek projekt, stavbo ali spomenik investitor objavi razpis, zakaj ne bi tudi mi javno razpisali natečajev za razvoj novih izdelkov, s katerimi želimo razviti in dopolniti naš proizvodni program?«

3. Boris Gazvoda opozarja, da je nadomestilo za inovacijo v bistvu posledica in je napak, da se zdaj pogovarjamo, kot da je ravno nadomestilo najpomembnejše. Najpomembnejša je koristnost, ki jo inovacija prinaša tozdu in širši družbi.

Poglejmo zdaj nekaj dejstev, ki osvetljujejo pomen drsnih tesnil!

Drsna tesnila so se pojavila v svetu pred desetimi ali 15 leti kot

posledica novih materialov in tehnologij (oksidna keramika, grafiti, elektroogljja, armirani tefloni, nerjaveče zlitine in jekla, karbidne trdnine, ipd.). Ker so poceni in zanesljivi, so izpodrinila vse konvencionalne izvedbe tesnilnih sklopov. Uporabljajo se v strojegradnji za tesnenje vseh vrtečih se gredi in osi.

Jugoslavija da čez 120 milijonov deviznih dinarjev letno za uvoz drsnih tesnil

Tudi vrsta jugoslovanskih tovarn množično uvaža drsna tesnila, ker jih nihče ne proizvaja doma. »Žalostno je, da se pogovarjamo zgolj o sedmih milijonih dinarjev nadomestila za to licenco, nikomur pa ni žal stodvajsetih milijonov deviznih dinarjev, ki jih jugoslovansko gospodarstvo vsako leto odšteje za uvoz drsnih tesnil,« pravi Boris Gazvoda.

Navajeni smo dvomiti v vse, toda podatki o možnosti prodaje drsnih tesnil so na trdnih nogah. Direktor tozda lahko pokaže kopijo dopisa, s katerim Subotički Sever sporoča, da potrebuje 24.000 drsnih tesnil letno. 12. oktobra so se predstavniki mariborske Elektrokovine pogovarjali z vodjem splošno kadrovske službe Josipom Kolaričem in rekli, da bi jih potrebovali 30.000 letno. V oktobru je Trata poslala poskusne vzorce petim delovnim organizacijam: Radenski, Inštitutu za turbinske stroje, Interpletu Brčko, Iplasu in Litostraju. Če bodo naročniki zadovoljni z vzorci, se za naročila ni bati, pravi tehnični direktor Josip Kolarič.

Tuji partnerji ponujajo Trati sodelovanje, da ne bi začela z lastno proizvodnjo

Tipanje komercialistov pri jugoslovanskih porabnikih drsnih tesnil že ima odmeve. »Zadnje tri mesece nas obiskujejo predstavniki tujih firm, ki zdaj izvažajo drsna tesnila v Jugoslavijo in nam ponujajo sodelovanje. Da sem konkreten: Obiskali so nas predstavniki firm Sealol, Burmann, Crane in drugi. Zdaj pa pomislimo, ali ne bodo šli ti proizvajalci še h kakim drugim delovnim organizacijam v Jugoslaviji, ki bi lahko izdelovala drsna tesnila. Utegne se zgoditi, da bo Jugoslavija plačala milijone v devizah za licenco, nekdo drug bo proizvajal, mi v IMP bomo pa še naprej razpravljali,« opozarja Boris Gazvoda.

Najbrž je to razlog, da na Trati ne držijo križem rok, čeprav je izplačilo nadomestila ustavljeno. Avtorji so pristali na to, da opravljajo svoje delo kljub ne realizirani pogodbi. Tako so naredili načrte za nekatere specialne stroje, jih izdelali in tudi preizkusili. Za specialno opremo so porabili dobra 2 milijona dinarjev, marsikaj pa lahko napravijo tudi na strojih, ki jih Trata že ima. Tako so naredili ničelno serijo drsnih tesnil in jo preizkusili.

Kot določa pogodba, je delavski svet imenoval štiričlansko komisijo za ocenitev ničelne serije drsnih tesnil in predvsem dokumentacije. 19. oktobra je ta komisija poročala delavskemu svetu tozda, da je ničelna serija

drsnih tesnil uspela in da je dokumentacija popolna. Delavski svet je ponovno sprejel sklep, da se jo odkupi.

Predlagali bomo osnovo JUS standarda za drsna tesnila

Vemo, da drsna tesnila niso nov izum. To kar je naredila skupina štirih avtorjev ni nič drugega kot projekt, kako bi se Trati začeli izdelovati nekaj, kar v tujini že dolgo izdelujejo. Toda, kot pravi Boris Gazvoda, ni nobene nevarnosti, da bi se pojavil kdo, ki bi Trato tožil za krajo tujega znanja. »To, kar je elaboratu, ni patentirano, čeprav imajo posamezni tuji proizvajalci patentirane posamezne konkretne izvedbe drsnih tesnil. Jugoslaviji ni na tem področju nobenega patenta in celo JUS standarda,« trdi Boris Gazvoda.

Zato tudi elaborat o proizvodnji drsnih tesnil predvideva dve fazi:

o V prvi fazi naj bi na Trati začeli delati tista drsna tesnila, ki jih Jugoslavija zdaj uvaža.

o V drugi fazi bi proizvajalci program drsnih tesnil standardizirali. Jugoslovanske kupce bi torej preusmeril na standardizirani program drsnih tesnil, saj nekateri zdaj kupujejo razne dražje specialne izvedbe. To bi bil naročnike seveda velik prihodek.

o V tretji fazi bi ustanovili svoj razvojni oddelek, ki bo profesionalno naprej razvijal drsna tesnila.

Avtorji inovacije so v svojo gradivo pripravili tudi osnovo sprejem JUS standarda za drsna tesnila. »Lahko si mislite, kaj pomenilo, če bi zvezni zavod za standardizacijo sprejel naš predlog, saj bi potem utegnili dobiti tudi pooblastilo za atestiranje drsnih tesnil. Tako kot moramo mi zdaj naše regulatorje pošiljati na atest v IKM Zagreb, bi potem morali drugi jugoslovanski proizvajalci pošiljati svoje agregate na atest k nam.«

Za redno proizvodnjo je skraj vse že urejeno

Na Trati so torej pripravljene za redno proizvodnjo drsnih tesnil. Pri ničelni seriji so imeli sicer nekaj težav, a so jih rešili in dosegli zadovoljivo kakovost. To pravi tako direktor tozda Gazvoda kot tovariš Kolarič.

Potrebe jugoslovanskega tržišča so okrog 100.000 kosov letno. Za tako veliko serijo bi potrebovali še nekaj strojev — računajo da so okrog 2,5 milijona dinarjev. Skupaj bi znašala narožba v stroje torej okrog 5 milijonov dinarjev.

Proizvodnja bi bila nadvse učinkovita, saj bi na posebnih tehnoloških postopkih za drsna tesnila delalo po izjavi Borisa Gazvode okrog 15 delavcev. Všteti so le proizvodni delavci vključno s kontrolno, ki je pri izdelku izredno zahtevna. Pri izdelavi drsnih tesnil bi sodelovalo še nadaljnjih 20 delavcev na klasičnih postopkih in strojih, ki jih Trata že ima. Skratka, glede na to, da ima Trata dovolj delavcev in dovolj rezervnih kapacitet, lahko proizvodnja drsnih tesnil steče v kratkem in ponudi tržišču pričakovani izdelek.

LOJZE JAVORNIK

Nadaljevanje s 3. strani

Ta vprašanja so seveda ozko povezana z interesi. Kdor je prepričan o lastni samozadostnosti in mu pogled ne seže čez lastne plotove, bo vsak predlog (npr. s strani sozda), ki ne zadovoljuje njegovih ozkih interesov, zavrnil, pa če bo še tako koristen za njegove sode.

Dogovori in njih izvrševanje in spoštovanje je naizpeta pesem. Še tako dobri impulzi sozda, potrpežljivost, demokratičnost in iskanje konsenza pri dogovarjanju so zapravljen trud, če se dana beseda s tako lahkom pozabi oz. požre, kot se to pogosto dogaja. Vemo, kako (ne)učinkovite so sankcije za nespoštovanje dogovorov in kako trnova je pot do resnice, če jo sploh zmoredemo. Vemo tudi, koliko (ne)močan je pri tem sozd. Zato sta najučinkovitejša garancija in sankcija za dosledno spoštovanje dogovorov zavest in poštenost. Taka zavest in poštenost vsakogar, ki bi mu kršitev dogovora pomenila ne le neposlovno, nesamoupravno,

ampak tudi nečastno ravnanje. Torej moč sozda ni v pretežni meri odvisna od kvantitete in kvalitete delovne skupnosti sozda, kot si nekateri poenostavljeno predstavljajo, ampak od vseh vanj združenih subjektov in njihovega ravnanja. Nekatere poteze v republiki, zvezane z ustalitenimi prizadevanji, ki imajo po svoji vsebini sicer »administrativni« pečat, pa so za razvoj dogovarjanja znotraj sestavljenih organizacij vendarle zelo dobrodošle in koristne. V mislih imam predvsem področje investicij in zunanje trgovine, kjer se sestavljene organizacije obravnavajo samo kot celote. Take poteze so ne le poudarile vlogo in pomen sozda ampak vse »proste strele« prisilile, da se dogovarjajo. Uspeh pa bo v celoti dosežen, ko bodo vsi znotraj posameznega sozda spoznali, da se morajo dogovarjati, ne le o tistem, v kar so primorani, ali kar jim je pogodu, ampak o vsem.

Še en moment je pomemben pri tem, ko govorimo, ali se »pri-

sotnost sozda čuti dovolj ali ne. V samoupravnem sistemu, kot je naš, posamezne zamisli tudi teoretično ni moč izpeljati kar čisto nič, sploh pa ne v velikem in heterogenem sistemu, kot je IMP. Potem je tu še borba interesov o katerih sem že govoril, zvezana s prepričevanjem. Čeprav se nam zdi določena zamisel še tako smotna, čista, interesantna, vse ali za vsaj za večino, vedno obstajajo nasprotni interesi, pomisleki, zlonamerni ali ne, ob katerih moramo vložiti veliko časa in truda, da jih ovrzemo.

Mislím, da je sozd IMP upravičilen svoj obstoj in da imamo možnosti, da ga dograjujemo po poti, ki smo si jo zastavili. S širitvijo družbeno ekonomskega obzorja vsakega od nas, z večjim medsebojnim zaupanjem, tovarištvom, z večjim poslušom za širše interese in z večjo pripravljenostjo za sporazumevanje in dogovarjanje ob njihovem spoštovanju, bo za vse nas ta pot lažja, pa tudi uspešnejša.

ALES ČERIN

Le z regulacijo, ki dobro uravnava delovanje vseh elementov, uspešno izkoriščamo sončno energijo

II. regulacija pridobivanja energije brez vpliva na črpalko

Regulacija, ki se za manjše naprave redko uporablja, je popolnoma regulaciji z obtokom podobne. Zgradimo jo po shemi na sliki 6. Možna je izvedba brez regulatorja R, tako, da je ventil V1 ročno nastavljiv, ventil V2 pa avtomatski termostatski in zvezno spreminja pretok skozi točko 1. Linija pretočno količino tekočine preko točke toplotni prenosni TP akumulatorja. Črpalka deluje neprekinjeno. Za večje naprave in večje oddaljenosti med sprejemnikom S in akumulatorjem A, pa je značilna izvedba z P ali PI regulatorjem in tripotnim ventilom. Pretočna količina skozi akumulator se ne spreminja.

Plasni se ne spreminja.
 Tplotni prenosniki sončnih
 naprav delujejo tudi z občutno
 nižjimi srednjimi logaritmskimi
 temperaturami, kar povečuje
 njegovo površino, zmanjšuje hi-
 strast obeh medijev in s tem po-
 lovno toplotno prehodnost.

B. Regulacija potrošnje energije

Toplo vodo pridobljeno s
sončno energijo lahko trošimo
na vseh mogočih področjih, od
preproste priprave * sanitarne
vode, gretja stavb, bazenske
vode, sušilnic, pralnic, hlajenja
stavb preko absorpcijskih hladil-
nikov, klimatizacije stavb do
uporabe za različne industrijske
procese.

C. Regulacija zaščite proti zmrzovanju

Zaščita naprave, ki se nanaša na pridobivanje energije je po-

trebna, da v nesončnih obdobjih ali hladnih nočeh ne bi zamrznila tekočina v sprejemniku ali celo v akumulatorju (Sprejemnik z zrakom te zaščite ne potrebuje.)

Brez izpuščanja tekočine iz sprejemnika lahko napravo zaščitimo ali z uporabo tekočine, ki je proti zmrzovanju odporna ali z vklopom črpalke C. Na **sliki 10 a, b** je s tekočino odporno proti zmrzovanju zaščiten le sprejemnik, zelo redko pa tudi akumulator, saj je to drago. Notranji toplotni prenosnik TP_n zahteva za dober prenos toplote večje temperature razlike kot so potrebne pri zunanjem prenosniku TP_z, kar poslabša izkoristek sprejemnika S, ali drugače, potrebna je večja površina sprejemnika S. Za tako zaščito ne potrebujemo regulacije, upoštevati pa moramo manjšo specifično toploto zaščitnih tekočin, kar poslabša izkoristek naprave in povzroči večjo viskoznost teh tekočin, ki zmanjša izkoristek in tlak (izkoristek precej močnejše kot tlak) črpalke, zaradi slabše prestopnosti tudi izkoristek toplotnih prenosnikov TP in poveča tudi dvakrat tlačne upore v cevnem omrežju. Zaščita z vklopjanjem črpalke Č (**slika 10 d**) pa mora biti vezana na regulator in je primerna le za kraje z milimi zimami, kjer je pojav nizkih temperatur prav redek. Če pade tudi temperatura v akumulatorju v bližino ledišča, je potrebno tekočino v njem tudi od drugod dodatno ogrevati.

Kadar koli grejemo sanitarno vodo preko tekočine odporne proti zmrzovanju je potrebno za-

radi možnosti zastrupitve iz varnostnih razlogov preprečiti, da bi ta v primeru poškodbe prešla v sanitarno vodo direktno. Običajno problem rešimo z uporabo dveh toplotnih prenosnikov, kar je drago in poslabša prenos toplote, zelo zanimiva pa je uporaba posebnega toplotnega prenosnika, ki toploto prenaša preko Al lamel (prenosnik je prirejen iz običajnega vodnega grelnika zraka, ki se uporablja v klimatizaciji).

Toplotni prenosniki sončnih naprav delujejo ponavadi na precej nižjih temperaturnih režimih, kot je to običajno. Ena od posledic je, da se toplotna prehodnost (odvisna sicer od hitrosti obeh medijev) zmanjša pri spremembi povprečne temperature menjalnika od 100 na 50°C pri bakreni primarni, pri konstantni hitrosti strani za do 25 % pri nerjavi pa do 22 %. Pri manjših hitrostih razlik ni.

Z izpuščanjem tekočine iz sprejemnika lahko povsem preprečimo zmrzovanje, kar terja ustrezno zaščito proti koroziji, tako v ceveh kakor tudi v sprejemniku, močnejšo črpalko in tudi določeno lego le-te, tako da ta po izpustu še vedno ostane zalita. Ker je močnejša črpalčka potrebna le v času ponovnega polnjenja sprejemnika, večkrat zasledimo zaporedno vezani eno večjo in eno manjšo črpalko. Po nekem času delovanja večje črpalke Č1, ki sistem napolni, regulacija izklopi večjo in vklopi manjšo črpalko Č2. Ta je dovolj velika za cirkuliranje tekočine in potrebuje manjšo pogonsko moč (slika 10f).

Določene naprave za zaščito proti zmrzovanju ne potrebujejo neke dodatne regulacije, saj se sistem izprazni čim se črpalka izklopi. Plin nad gladino v akumulatorju preprečuje korozijo. Tako se vsako noč akumulira toplota tekočine iz sprejemnika, ki bi se sicer izgubila v okolico, shrani v akumulatorju. Več tekočine vsebuje sprejemnik, večje so lahko te izgube. Na-

prava s **slike 10f** je izvedena iz dvema črpalakama brez zaščitnega plina. Na napravah s **slike 10g, h** se tekočina iz spremjnika izprazni le, če temperatura okolice pade v bližino zmrzovalne. Ventil V lahko preko regulatorja R zavzame le lego ali odprto ali zaprto. Pri napravah, kjer je akumulator A tlačna posoda, se tekočina iz spremjnika S izprazni v poseben manjši rezervoar, povezan z atmosfero, iz katerega se tekočina preko dodatnega ventila V (odprto ali zaprto) in dodatne črpalke Č glede na tlačno tipalo ponovno prečrpava. Za zaščito proti koroziji je potrebno dodati tekočini inhibitorne dodatke, ki po izpraznitvi s tankimi sloji ščitijo spremjnik in cevno omrežje, še enostavneje pa je uporabiti bakrene ali plastične cevi. Glede na vrsto zaščitne tekočine se je potrebno odločiti za način spajanja in tesnenja cevnega omrežja (vijačenje, trdo lotanje, varjenje) in za vrsto armatur. Posebno pozornost zahteva bazenska voda.

D. Regulacija zaščite proti pregretju

Zaščita, ki se tudi nanaša na pridobivanje energije je potrebna zato, da temperatura sprejemnika ne bi dosegla najvišje dovoljene meje, ki jo jamči proizvajalec, da temperatura akumulatorja ne bi bila previsoka, da se še jamči tesnost in da tlak pri zaprtih sistemih ne bi bil previsok. Pri kakovostnih sprejemnikih s tekočino lahko temperatura sprejemnika ob močnih sončnih pripekah, ko hkrati te toplote ne moremo več shranjevati, močno preseže 100°C . Izkoristek sprejemnika je tedaj $\emptyset$, kar predstavlja presečiščno točko izkoristka sprejemnika z obsciso. Sprejemnik IMP lahko tako pri osenčenju 100 W/m^2 doseže temperaturo 160°C .

Napravo lahko zaščitimo z dodajanjem hladne tekočine in z izpuščanjem prevroče. Najbolje je odvečno toplo vodo spuščati v plavalni bazen. Zaščita je možna le pri napravah, kjer se skozi sprejemnik pretaka voda. Na **sliki 11 a** je taka zaščita izvedena s termostatskimi ventili, ki delujejo brez pomožne energije, lahko pa je zaščita izvedena s tropotnimi ventili in regulatorjem. Dalje lahko napravo ščitimo z zračnim toplotnim prenosnikom ZTP, kot je vidno na **sliki 11 b** z izpuščanjem tekočine iz sprejemnika (**slika 10 f, g, h**) kar zopet zahteva zaščito proti koroziji in z uporabo roloja ali žaluzij na samem sprejemniku. Rolo lahko v nočnem času zmanjša tudi izgube akumulirane toplote sprejemnika v okolico. Za zaščito lahko uporabimo tudi varnostne tlačne ventile. Sprejemnik IMP vzdrži tlak 25 bar, kar je proti ostalim proizvajalcem visoka vrednost. Mogoče pa je tudi uporabiti tekočine, ki tudi pri višjih temperaturah ne zavrejo (olje). Naprava mora biti ščitena vedno še z zaprto ali odprto ekspanzijsko posodo in varnostnim ventilom.

E. Regulacija zaščite proti toplotnim izgubam

Zaščita je potrebna največkrat le pri napravah s črpalčnim obtokom (sprejemnik je nameščen nad akumulatorjem) v času, ko naprava ne pridobiva energije. V hladnih nočeh se lahko posebno pri velikih višinskih razlikah med sprejemnikom S in akumulatorjem A zgodi, da tekočina z naravnim obtokom odnaša toploto akumulatorja do sprejemnika, kjer se izgublja v okolico. Proti temu pojavu lahko zaščitimo napravo z vgraditvijo cenenege povratnega ventila PV takoj pri črpalčki Č (glej sliko 10a), pri višjih stavbah pa tudi v povratni vod (3). Boljšo zaščito dosežemo z

nastavljivim vzmetnim ventilom za preprečevanje naravnega obtoka, ki tudi zelo dobro tesni (3). Ventil z magnetnim ali motornim pogonom, ki lahko zavzame lego ali odprto ali zaprto je dober, potrebuje pa regulator (glej sliko 10g). Pri sprejemnikih, ki delujejo na osnovi toplotnih cevi ta zaščita največkrat ni potrebna. Če sta sprejemnik S in akumulator A nameščena na isti višini in naprava deluje z naravnim obtokom, je za to zaščito primerno uporabiti toplotno diodo (voda, olje), ki pa ne potrebuje regulacije.

3. ZAKLJUČEK

Nesporno je, da dober sprejemnik še ni vse, in da lahko le s primerno zasnovano celotno napravo in dobro izbrano regulacijo, ki optimalno uravnava delovanje vseh elementov naprave, uspešno izkoriščamo in rabimo sončno energijo in s tem občutno štedimo klasična goriva.

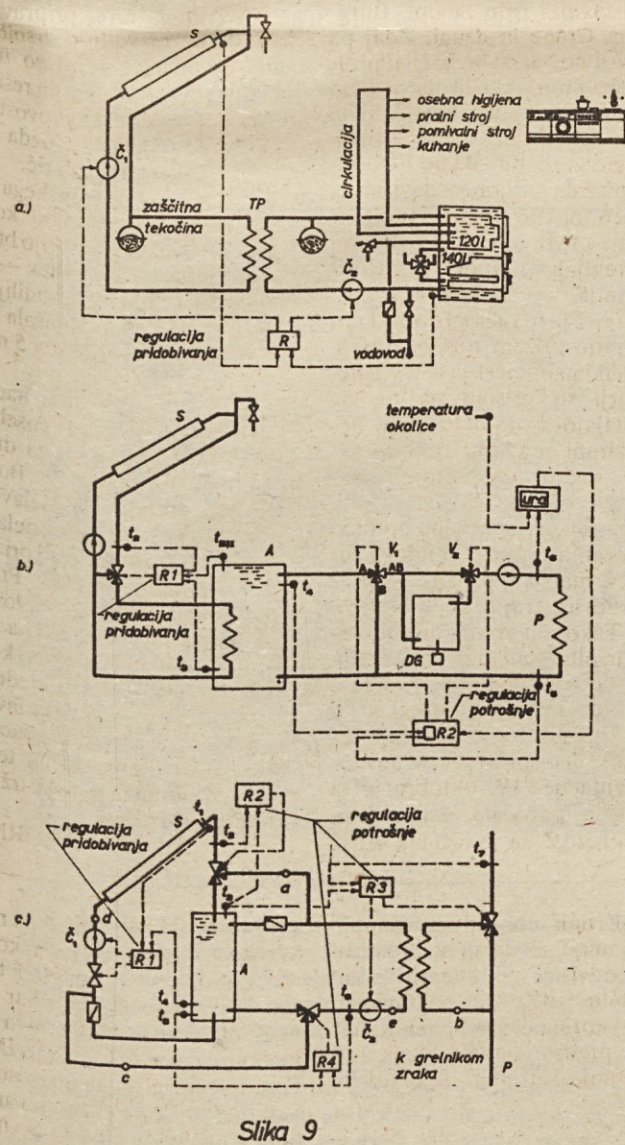
Regulatorji potrošnje energije so lahko ločene enote od regulatorjev pridobivanja, pogosto pa zasledimo regulaciji združeni v istem ohišju celo kompletno z vsemi zaščitami.

Temperaturna ali sevalna tipala so lahko regulatorjem priložena ali ne. Pri regulatorjih IMP je potrebno vsa potrebna tipala dokupiti ločeno po približni ceni 0,1 starega milijona.

Za vse dela naprave, ki so namenjeni sončni energiji IMP ne zaračunava prometnega davka. (Sevalnih tipal trenutno IMP še ne dela).

Razvoj regulacije gre nedvomno v smer mikroprocesorjev, ki lahko opravljajo funkcije, ki jih z običajnimi regulatorji brez človekovega posega ne bi mogli opravljati, če bi hoteli napraviti uravnavati optimalno. Projektiranje in optimiranje celotne naprave pa lahko izboljšamo s pomočjo računalnika.

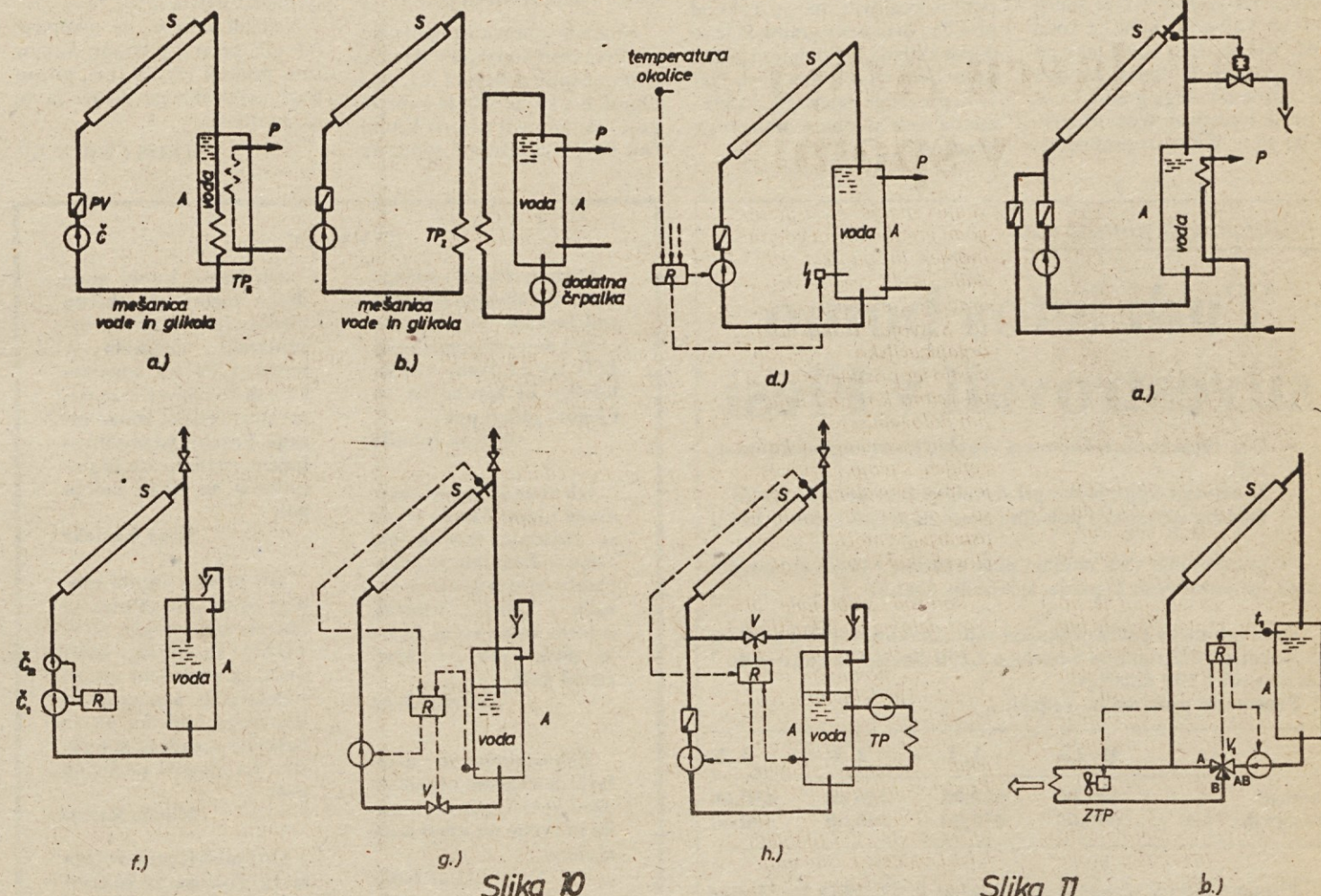
DRAGO GOLI, dipl. inž.

Slika 9

Regulacija potrošnje energije:

priprava sanitarne vode
 Sončna naprava za pripravo sanitarne vode je dodana že obstoje-
 čemu kotlu za centralno ogrevanje z vgrajenim boilerjem, brez re-
 gulacije potrošnje. V potrošnje so vključeni tudi vsi gospodinjinski
 aparati, kar občutno poveča gospodarnost naprave.
 b) ogrevanje prostorov
 Sončna naprava je namenjena gretju prostorov.
 Za t_5 manjšo od t_4 velja:
 po popolnem odprtju smeri A—AB na V_1 ob dodatnem gretju
 DG odpira V_2 smer B—AB
 Za t_5 večjo od t_4 velja:
 ob dodatnem gretju se V_1 odpre le v smer B—AB.
 c) priprava vode za grelnike zraka
 Naprava ima tri regulatorje potrošnje. Značilno je, da je možno
 toploto koristiti direktno iz sprejemnika S.
 V »a« je pretok, če je t_2 večja od t_3 . V »b« je pretok, če je t_2 manjša
 od t_3 . V »c« je pretok, če je t_6 manjša od t_5 .
 Č1 deluje za t_1 večja od t_4 .
 Č2 deluje za t_1 manjša od t_4 .

Slika 10

Slika 11

Regulacija zaštite proti zmrzovanju:

Metode brez izpuščanja tekočine iz SSE:

a, b) s tekočino odporno proti zmrzovanju je ščiten le SSE

d) SSE ni ščiten s tekočino odporno proti zmrzovanju, temveč z vklonplianjem črpalke

Metode z izpuščanjem tekočine iz SSE:

g) izvedba z dvema črpalkama (ena premaga statično višino pri polnjenju, druga je obtočna) brez neustreznega plina

Regulacija zaštite proti pregretju:

Metode s dodajanjem hladne vode:

a) preko prehodnih termostatskih ventilov

b) z zračnim hlajenjem nosilca toplo

Kako so šli naši planinci v neznano

Za vsakogar nekaj: od gob in kostanja do plesa — in dobra volja za vse

Začelo se je kot ponavadi, na zbornem mestu, ki je bil ob 7. uri pred upravo IMP na Titovi v Ljubljani. Seveda je bil plan in način, kam in kako bomo potovali že vnaprej določen.

Od prijavljenih 110 ljubiteljev narave se je odločilo, da se poda na zadnjo pot z našim planinskim društvom v tem letu 106 planincev, da gredo z nami v neznano.

Že pred sedmo uro se srečujemo stari planinski »borci« (stari mački). Zabava se takoj začne, tako da tisti, ki je prvič z nami niti malo ne pomisli, da bi bil med nami odveč, ter da bi imel kakšno tremo temveč, je takoj domač in že je v naši središni. S humorjem se začne, s humorjem se tudi neha. Formalnosti se uredi in naša dva avtobusa odpeljeta po Titovi cesti. Kam? Ja kar naprej, vendar.

V neznano takoj za ovinkom

Poverjeniki avtobusa razdele nagradne lističe, ki so kot uganke, kam gremo, kateri visoki greben gremo osvojiti. Lističe je bilo treba oddati v Ivančni gorici. Kako v Ivančni gorici, če se pa peljemo proti Domžalam? »Kam gremo?« so spraševali soplaninci mene, ker so opazili da nisem vzel nagradnega odnosno ugankearskega lističa. »V neznano in to koj za ovinkom.« Smeh, radosti veselja se ni manjkalo. Vsega na pretek. Končno se peljemo skozi Litijo, Šmartno in se ustavimo v Bogenšperku. Toda poudariti moram po eni dobri uri vožnje.

Pridemo na plano, pred nami krasen grad, ne velik, ne majhen, nekam dobro ohranjen za današnje čase. Tu bomo malo počakali pravi naš tajnik društva Robert, ter začne razdeljevati mastno obložene kruhke. Ko smo se po tako utrudljivi vožnji malo okrepčali (pijače ni bilo) se so se odprla vrata srednjeveškega gradu Bogenšperk. Pogumno se podamo v grad, kot bi ga hoteli zasesti ali bolje po naše rečeno osvoboditi. In začne se ogled. Veliko nas je bilo presečenih, da se je ta grad, večji del svojega življenja preživel Janez Vajkard Valvasor, ki se je rodil 1641. leta ter umrl 1693, tako do dobro ohranil do danes. Zvedeli smo zgodovino tega gradu, da se je preje imenoval Wogensperk, ter da ga je Valvasor preimeno-

val v Bogenšperk. Baron, sl. polihistor, in od leta 1687 član angleškega kraljevskega društva Valvasor, je v tem gradu pisal, tiskal in izdal za slovensko kulturo pomembna dela, med njimi topografijo Koroške in Kranjske ter obširen zgodovinski geografski in etnografski opis Slava Vojvodine Kranjske leta 1689.

Že Valvasor je cenil zdrav hribovski zrak

Bili smo tudi v njegovi delovni sobi, v kateri je ostal le en del njegovega rokopisa. Ostal je tudi samo en primerek njegovega bakrotiska. Valvasor je izdelal tudi tri zemljevide, ki jih je objavil v svoji Slavi. No da ne bomo preveč obdelovali Valvasorja naj samo še to povem. Vodič še boljše pa vodička pokazala celoten grad od A—Z, kot se po domače pravi. Važno je, da smo si ogledali kjer je delal, kje je pisal, tiskal, užival v prostem času in tako naprej. Važno je to, da se skupaj z naravnimi lepota mi spoznavamo mi planinci tudi z velikani časa, kateri so resnično ljubili našo lepo slovensko zemljo, kot je primer napisal Valvasor, pa čeprav je pisal v gotici.

»Deželnemu jeziku se grad in gospostvo Wogensperg imenuje Bogenšperk; leži na Dolenjskem, štiri milje od Ljubljane. Ta grad je še eden tistih starih gorskih gradov, sezidanih na visokih hribovih sredi gozdov.

Ima razgled daleč na visoke snežnike proti Koroški in Štajerski, čist in zdrav zrak, sicer ne ravnine, kljub temu pa polja po hribovih, krasno sadje — vsake vrste — češnje 4 do 5 na enem peclju v bližini vinske gorice in nedaleč od gradu lep črn in rumen marmor, ki je prečudovit.«

To je kratko o gradu Bogenšperk in poslovali smo se, celo od poročne dvorane v gradu, ki je še danes aktivna, saj so bili za ta dan prijavljeni trije srečni pari. Nasvidenje Bogenšperk mi pa gremo na naše avtobuse in naprej v neznano.

Drvimo naprej proti Ivančni gorici, V spomin pridejo Turki na Muljavi in pisatelj Josip Jurčič. Toda ni časa.

Listi padajo z odgovori, kam gremo v neznano, toda na cilju bo žrebanje. Ze smo v Radohovi vasi, kjer so padli prvi talci leta 1942 pod krutim fašističnim škornjem.

Uganil ni nihče, izdal pa tudi ne

Toda kam gremo? To so vprašanja, ki se še kar ponavljajo. Jaz pa tudi ponavljam: »V neznano«. Saj smo že oddali lističe in podobno mi očitajo. Jaz pa sem jim smejim. Kajti vedeli smo samo trije.

Lani je bil cilj izleta v neznano izdan, letos pa ne bo, smo rekli in tako je tudi bilo.

No, prispeli smo do Doma pod Javorjem. Tu smo se ustavili izstopili iz avtobusa, se malo pokrepčali in odkorakali proti vrhu. Med potjo smo se ustavili še v koči na Javorju in samo po dobrih dveh urah pripešali v NEZNANO, to je v koči na Roški planini, ki leži samo 738 m nadmorsko višino.

Na kratko vam povem, da tako urejenih planinskih koč ni daleč naokoli, samo moramo pa upoštevati, da se lahko do vseh teh koč pripeljemo z avtomobilom, kar omogoča boljše vzdrževanje. No in prišli smo na cilj in začelo se je planinsko rajanje. Za začetek pasulj, v katerem je bilo več domačih klobas (v koščkih) kakor fižola, toda teknilo je, kot je treba.

Glavna točka se je kmalu začela. Žrebanje! Toda uganil ni nihče. Kajti če ste po tem članku sledili, kje smo se vozili, potem razumete, da je bilo res težko uganiti naš cilj. Toda strele so padale precej blizu. Najbližje je uganil naš najstarejši član upokojenec našega kolektiva tovariš Klobučar. Soglasno smo se odločili, da dobi prvo nagrado tisti, ki je najbližje zadel, pa drugi, tretji, četrti in peti.

Nagrade naravnost fantastične. Prva četrti literarna steklenička ovita v usnje, peta po 2 dcl. vina. Ogromno, kajne? No in najlepšo gesto je napravil tovariš Klobučar, kateri je odstopil svojo na-

grado 6-letni punčki, ki bi delila 5. nagrado z nekom.

Začelo se je prvo planinsko slavlje s plesom, kajti za dobro glasbo in domače viže je skrbel gramofon, ki je tulil kot sirena, vendar nisem zamudil niti enega plesa. Ko je bilo veselje na višku, nas preseka poziv: »Tišina!« Bil je naš tajnik Robert Kastelic, ki je povedal, da bo tov. Kosi, kot podpredsednik našega planinskega društva nekaj povedal. Tedaj zavzame mesto tovariš Kosi, se odkašlja ter začne: »Tovariši in tovarišice, drugi planinci in planinke!«

Posebna zahvala našemu planinskemu poročevalcu

Zahvalil se je vsem navzočim, poudaril pomen planinarjenja, ker smo s tem izletom nekako zaključili letošnjo res pestro planinsko sezono. Posebej se je zahvalil našemu novinarju za članke izpred 1. 2. in po drugi svetovni vojni. Nato smo še parkrat zaplesali in se začeli počasi odpravljati v dolino.

Ja, da ne pozabim, vreme je bilo odlično, sončno, ne vem pa, zakaj so nekateri naši kolegi začeli tako mrzlično iskati »marele«. Na primer, ne vem, zakaj je tovariš Lah rabil toliko marel. Ko sem ga povprašal je rekel: »Boris, moja Liza mi jih bo spohala.« Madona, sem rekel, pohane marele pa ne bi jedel — ampak nekateri jih imajo pa rajši kot vse drugo. Drugi mi pokaže pol nahrbtnika kostanja. »Ti tukaj noriš in plešeš, piješ, glej mene in mojo ljubo ženkico, koliko kostanja sva nabrala!« Ja pa sinko je tudi pomagal. »V redu, ste pač dobro vzgojena družina, jaz pa večni samotar, kaj hočeš.«

Po slabi uri hoje smo prišli v Prebold. Tu je bil zaključek. Vici so kar deževali.

Nato držno vprašanje meni: »Boris, kje je tvoja stevardesa?« Se razjezim in jim povem, da se mene nobena stevardesa ne drži več kot 10 mesecev. Zato sem jo raje že preje prepustil njenemu lastnemu možu.

Naložili smo se na avtobuse odrinili proti Ljubljani, kamor smo prispeli ob 20. uri, pozno toda nepozabnega doživlja se ne da orisati.

BORIS ČEBULAR

Druga plat nekega našega članka

Pijancem gledamo skozi prste — kaj pa ozdravljenim?

Pijancem predolgo gledamo skozi prste, sem prebral v našem Glasniku. Kaj pa storimo potem, ko jih registriramo? Kako pomagamo? To je tema, ki me zanima.

Pil sem, bil sem pijanec. Zelo slabo ob mojem poklicu. Sem smreč šofer.

Kljub popivljanju nisem izostajal z dela, sem pa velikokrat pri vinjen. Kljub vinjenosti sem sedel za volan in opravljal svoje delo. Sicer sem slišal na račun svoje vinjenosti kakšno, kakšnih več težav pa v službi nisem imel.

Tako so minila približno 4 leta mojega šofiranja s pogostimi potnikom — alkoholom. Napočil je pa tisti usodni ponedeljek, mi upravnik zaradi vinjenosti ni dovolil za volan.

In kaj naj bi storil? Dovoliti, da se mi prvič v življenju zaplavi. Odločil sem se raje za drugo pot. Po nekajurnem premišljevanju sem se napotil v našo ambulanto do zdravnika, da zaprosim napotnico za zdravljenje. Z napotnico v žepu sem prišel domov v polnoma trezen.

S pomočjo žene in otrok sem uspel. Skupaj smo se odločili za dolga zdravljenja ob delu, da ne bi bilo potrebno jemati tri mesečne bolniške za zdravljenje v zavodu. Glavna pridobitev z družinskim zdravljenjem je bila pa to, da smo ostali skupaj, saj si trimesečne čitve ni želela žena, še manj pa jaz.

Začetek je bil težak. Ne samo, da sem moral do zdravnika — ten pevta — če sem hotel dobiti vstopnico za v skupino, sem moral dobiti še črno na belem, da sem pijanec, potrjeno od patronažne sestice in socialnega delavca. In tako sva z ženo tekala okoli patronažne socialne službe za potrdila.

Danes so ta trenja za nami in že četrto leto zdravo živimo. Zanimivo me samo to: V začetku so me vpisali kot socialni problem in, da moja družina ogrožena. Ali ne bi bila dolžnost socialnega delavca ali patronažne sestre, da mojo družino enkrat obišče in pogleda, kakšnih razmerah živijo moji otroci danes, saj so me oni tudi registrirali kot alkoholika, pa bi bilo prav, da me tudi zbrisejo, če to nisem več.

Po dveh letih zdravljenja je žena iz osebnih razlogov obiskala patronažno sestro. Po naključju je bila ista sestra, ki nama je pred dvema letoma napisala prošnjo in priporočilo za zdravljenje. Iz pogovora je žena spoznala, da dotična oseba ni vedela za naše rehabilitiranje. Bila je prijetno presenečena nad tem, saj je bila prepričana, da pijem še naprej.

In kje je sedaj tista naša družba, ki daje vso pomoč in podporo pijancem? Vedno beremo po časopisih, da hočejo pomagati, da je družba pripravljena pomagati, pa so le pijanci vedno tisti, ki ne želijo sodelovati.

Saj ni dovolj le prvi korak k zdravljenju, še kako ti je potrebna pomoč pri nadaljnjih majavih korakih. Pot, po kateri hodim, je dolga in le žena in otroka mi pomagajo. Pomagajo mi ljudje, ki so zatekli pod isto streho po pomoč, pomagajo mi terapevti. In kdo bi mi pomagal, če bi žena in otroci na tej trnovi poti omagali?

Ni dovolj, da se za tvoj obstoj bori samo skupina, dobiti mora občutek, da te družba potrebuje, da te želi kot vrednega in treznega človeka, saj si svoj ugled v letih pijančevanja izgubil. In zato danes premišljam ali kot družba res naredimo vse za bolnika, kateremu je diagnoza alkohol.

Zdravljenec KZA Taborskega JANEZ V.

Počitniška skupnost vabi

Tudi letos bomo silvestrovali v Fiesi

- Dva večera bo igral priznani vokalno instrumentalni ansambel!
- Sodelovali boste lahko pri srečelovu brez praznih srečk!
- Okusno silvestrsko pojedino boste dopolnili s sarm 1982!

Po praznovanju vam nudimo poln penzion v prvih novoletnih dneh (priporočamo: kopanje, sprehode, izlete)!

Cena celotnega paketa vključno s silvestrsko večerjo in kosilom 3. januarja 1982 znaša za odraslega 2.200 dinarjev, za otroke do 7 let starosti 1.500 dinarjev.

Posamezni penzion pa veljajo:

	31. 12.	1. 1.	2. 1.	3. 1.
odrasli	900,00	600,00	450,00	450,00
otroci do 7 let	600,00	450,00	400,00	400,00

Pismene prijave sprejema do vključno 1. 12. 1981 tov. Jožica Hren, IMP Ljubljana, Titova 37-III.

Prijavnina znaša 50 % od vrednosti nujenih uslug, ki si jih boste izbrali, varščina za morebitni odstop pa 25 %.

Nasvidenje na silvestrovanju!

Počitniška skupnost IMP.

Zaradi izrednega zanimanja za zimske počitnice na Vojskem, sprejema Počitniška skupnost prijave do 1. decembra.

ZAHVALE

Ob boleči izgubi mojega očeta se zahvaljujem vsem sodelavkam in sodelavcem v delovni organizaciji IZIP za darovano cvetje, tolažbo in spremstvo na njegovi zadnji poti.

Milena Janežič

Ob nenadni izgubi moje drage mame Marije Oven se najlepše zahvaljujem vsem sodelavcem za darovano cvetje in izrečeno sožalje OOS Emond. Iskrena hvala vsem, ki ste jo pospremili na njeno zadnji poti.

Marija Oven

Zahvaljujem se sodelavcem delovne organizacije Emond za izraze sožalja in cvetje ob smrti moje matere.

Alojz Golja

Ob prerani izgubi moje drage mame se iskreno zahvaljujem osnovni organizaciji sindikata tozdr Elektromontaža in sodelavcem na montaži Krka za izraze sožalja in darovano cvetje.

Alojz Kotnik

Ob boleči izgubi moje drage mame se iskreno zahvaljujem osnovni organizaciji sindikata v tozdr TEN ter sodelavkam in sodelavcem za darovano cvetje in izraze sožalja. Posebej pa se zahvaljujem vsem, ki ste jo pospremili na njeno zadnjo pot.

Boža Kastelic

Ob prerani izgubi mojega očeta Blaža Pirša, se iskreno zahvaljujem OOS TOZD Inženiring izvoz uvoz, za podarjeni venec, sodelavcem uvoznega in izvoznega oddelka pa za izrečeno sožalje in spremstvo na njegovi poslednji poti.

Milena Krušič

Ob boleči izgubi svojega moža Tomaža se iskreno zahvaljujem osnovni organizaciji sindikata Elektromontaža in vsem njegovim sodelavcem za izrečena sožalja, darovano cvetje in izkazano pomoč.

Hvala pevskega zboru IMP in tovarišu govorniku za lepe poslovilne besede.

Marta Mencinger

Proslava dneva Panonije

Murskosoboška enovita delovna organizacija Panonija je 24. oktobra proslavila praznik kolektiva s proslavo in srečanjem jubilarov in upokojencev v restavraciji hotela Zvezda v Murski Soboti. Na slavi so jubilarom podelili priznanja, diplome in nagrade za 10, 20, 30 let delovne dobe, za 50 let starosti, upokojencem pa darila.

Na srečanje so povabili 50 jubilarov in 49 upokojencev. Navzočim najprej pozdravil predsednik osnovne organizacije sindikata Štefan Šeruga. Slavnostni govornik na omenjeni proslavi je bil predsednik delavskega sveta Alojz Barborič, ki je med drugim dejal, da so s praznovanjem dneva kolektiva odločili pred devetimi leti ob otvoritvi novih proizvodnih prostorov. Nadalje je orisal devetletno razvojo Panonije. Povedal je, da so za letos načrtovali, da bodo dostavili 760 milijonov skupnega prihodka, prihodnje leto pa predvidevajo, da bo skupni prihodek večji od letošnjega za 240 milijonov dinarjev. Letos niso izpolnili plana zaposlovanja, saj so za realizacijo planov nalog poskrbeli z drugimi ukrepi.

Letos so organizirali izlet po poti AVNOJ, ki se ga je udeležilo približno 200 delavcev Panonije. Spregovoril je tudi o nadaljnjih nalogah kolektiva in na koncu v imenu organov upravljanja in družbenopolitičnega organizacijskega čestital delavcem za praznik kolektiva, zaželel jim je mnogo ustvarjalnega dela in uspehov, upokojencem pa obilo zdravja.

Kulturni program proslave so izvedli učenci Osnovne šole Moste, dijaki Ekonomske šole iz Murske Sobote ter mladinci iz Panonije.

Nagrade, diplome, priznanja je jubilarom in upokojencem podeljeval predsednik osnovne organizacije sindikata.

Besedilo in slike: MARIJA PRI